

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Sotsiaalteaduskond

Õiguse instituut

Merike Koppel

**VASTUTUSTUNDLIKU LAENAMISE PÕHIMÕTTE RAKENDAMINE
VÄIKEETTEVÕTJATEGA SÕLMITAVATES KREDIIDILEPINGUTES**

Magistritöö

Juhendaja: dr.iur Kadri Siibak

TALLINN 2014

Deklareerin, et käesolev magistritöö,
mis on minu iseseisva töö tulemus,
on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli
magistrikraadi taotlemiseks ja selle alusel
ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi.

Üliõpilane ees- ja perekonnanimi

“ “ 201...

Töö vastab kehtivatele nõuetele

Juhendaja professor ees- ja perekonnanimi, PhD

“ “ 201...

Kaitsmisele lubatud “ “ 201...

Õiguse instituudi magistritööde kaitsmiskomisjoni esimees

.....

Sisukord

Kasutatud lühendid	4
Sissejuhatus	5
1. Väikeettevõtja kui nõrgem pool krediitdilepingutes.....	10
1.1. Väikeettevõtja mõiste Euroopa Liidu õiguses ja tähtsus majanduspoliitikas.....	10
1.2. Riskid krediitdilepingute sõlmimisel.....	16
1.2.1. Krediiditurgude olulisus ja usaldusväärsus riskide maandamisel	16
1.2.2. Lepinguvabaduse põhimõte ja poolte võrdne kauplemisjõud lepingu sõlmimisel....	20
1.3. Seadusandja kohustus kaitsa lepingulistes suhetes nõrgemat poolt	23
1.4. Informatsiooni tõrgete probleem ja lepingueelne informatsioon	26
1.4.1. Informatsiooni tõrgete probleem	26
1.4.2. Lepingueelne informatsioon	29
1.5. Väikeettevõtja sarnasus tarbijaga	32
1.6. Vahekokkuvõte.....	38
2. Vastutustundlik laenamine	40
2.1. Vastutustundliku laenamise printsiibi olemus.....	40
2.2. Vastutustundliku laenamise printsiibi kohaldamise eeldused väikeettevõtjatele	44
2.3. Vastutustundliku laenamise põhimõtte sisustamine Eesti kohtupraktikas	46
2.4. Vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise rikkumise tagajärjed	48
2.5. Väikeettevõtjate kasutuses olevad õiguskaitsevahendid	50
2.6. Vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaldamine ettevõtluslaenude tagatislepingutes	53
2.7. Vahekokkuvõte.....	56
Kokkuvõte	58
Application of the principle of responsible lending in the credit agreements concluded with small enterprises - Summary	64
Kasutatud materjalid.....	67
Kasutatud kirjandus	67
Kasutatud normatiivaktid ja normatiivaktide seletuskirjad, mõjuhinnangute analüüsid, raportid jm dokumendid.....	71
Eesti normatiivaktid ja seletuskirjad.....	71
Euroopa Liidu normatiivaktid ja normatiivaktide seletuskirjad, mõjuhinnangute analüüsid, raportid jm dokumendid	72

Kasutatud kohtupraktika.....	74
Muud allikad.....	75
Lisa 1 – Standardinfo teabeleht väikeettevõtjale.....	76

Kasutatud lühendid

B2B lepingud	ettevõtete vahelised lepingud
B2C lepingud	ettevõtte ja tarbija vahelised lepingud
EL	Euroopa Liit
FIE	füüsilisest isikust ettevõtja
KAS	Krediitiasutuste seadus
SBA	Euroopa väikeettevõtlusalgatus Small Business Act
SKP	sisemajanduse koguprodukt
TsÜS	Tsiviilseadustiku üldosa seadus
VKE	väikeettevõtja
VÕS	Võlaõigusseadus
VTS	Väärtpaberituruseadus
ÄS	Äriseadustik

Sissejuhatus

Maailm on pidevas muutumises ja arengus. Viimase dekaadi jooksul on toimunud finantsturgudel rohkem muutusi kui eelneva saja aasta jooksul kokku. Areng on olnud nii võimas, et see on toonud endaga kaasa finantsteabe ülekülluse kui ka kogu finantsturu ümberkujundamise.¹

Finantskriis sai alguse USA investeerimispanega Lehman Brothers pankrotistumisest 2008. aasta sügisel ning oli seotud USA hüpoteeklaenude (subprimes) sobimatu väärtpaperistamisega. See osutus nii ulatuslikuks, et kogu maailmas on hakatud mõtlema kui vastupidavad on finantsasutused ja kui võrd suudavad riikide regulatsiooni- ja järelevalvesüsteemid toime tulla finantssektori uuendustega globaliseerunud maailmas. Ameerika Ühendriikides ja Euroopas kaasnes avalike vahendite massilise majandusse suunamisega tugev poliitiline tahe midagi õppida finantskriisist kõigis selle aspektides, et samasugune situatsioon tulevikus ei korduks.²

Finantssüsteemide stabiilsus sõltub vähemalt osaliselt nende võimest ennetada, tõkestada või vähendada pettuste riski.³ 4. märtsi 2009. aasta teatises tõi Euroopa Komisjon välja, et kriisi lahendamiseks ja ELi majanduse elavnemise saavutamiseks on vajalik stabiilse ja usaldusväärse finantsüsteemi taastamine ja säilitamine. Vajalik on tagada, et Euroopa investorid, tarbijad ja väikeettevõtjad (edaspidi VKE-d) võiksid olla kindlad oma säästudes, laenu kättesaadavuses ja õigustes seoses finantstoodetega. Selleks tegi komisjon ettepaneku mh võtta kasutusele meetmeid vastutustundliku laenuandmise ja laenuvõtmise tagamiseks⁴. Vastutustundlik laenamine on oluline just seetõttu, et krediiturgudel toimuv omab väga suurt tähendust Euroopa Liidu majandusele.⁵

¹ King, B, Bank 2.0. How Customer Behaviour and Tehcnology will Change the Future of Financial Services. Marshall Cavandish Business, Singapur, 2010, pp 21. Viidatud Siibak, K. Pangandussüsteemi usaldusväärse tagamine ja teabekohustuste määratlemine finantsteenuste lepingutes. Doktoritöö. Tartu Ülikooli Kirjastus 2011, lk 9 kaudu.

² Euroopa Komisjon. Roheline raamat. Äriühingu üldjuhtimine finantsasutustes ja tasustamispoliitika. Brüssel 2010

³ Opinion of the European Banking Authority on Good Practices for Responsible Mortgage Lending. EBA-Op-2013-2. 13 June 2013, p 8

⁴ Euroopa Ühenduste Komisjoni teatis. Euroopa majanduse elavdamine. Brüssel, 4-3-2009. KOM (2009), lk 1, 7, 8 Kättesaadav: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=ET&f=ST%207084%202009%20INIT> (10.04.2014)

⁵ Public Consulting on Responsible lending and Borrowing in the EU. European Commission Internal Market and Services DG. Financial Institutions. Retail issues, consumer policy and payment systems. Brussels, 15.06.2009., p 3.

Krediidi võtmine on tavapärane finantstegevus nii tarbijate kui ka majandus- või kutsetegevuses tegutsevate isikute hulgas. Vaba turumajanduse toimimiseks on vaja tasakaalu turul tegutsevate osapoolte õiguste ja huvide vahel. Selleks, et vältida ülelaenamist ning sellega kaasnevaid probleeme, on võetud kasutusele mitmeid meetmeid ning asutud propageerima vastutustundliku laenamise põhimõtet. Vastutustundliku laenamise (*inglise keeles responsible lending*) põhimõtte sisu lühidalt tähendab seda, et krediiditooted peavad vastama krediidisaaaja vajadustele ning krediidisaaaja peab olema võimeline saadud krediidi jätkusuutlikult tagasi maksta.⁶

Krediidiasutustele tulenevad seoses vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamisega kohustused Krediidiasutuste seaduse § 83 lõikest 3, Võlaõigusseaduse §-st 403² ja krediidiasutuste suhtes järelevalvet teostava Finantsinspektsiooni juhendist⁷ „Vastutustundliku laenamise nõuded“. Eeltoodud kohustused puudutavad eelkõige tarbijat kui lepingulises suhtes nõrgemat poolt ning ei laiene VKE-dele. Samas kujutavad VÕS-i §-s 403² sätestatud kohustused endast sisuliselt VÕS-i § 14 lõikes 1 sätestatud kohustuse arvestada teise poole õiguste ja huvidega täpsustust ning VÕS-i § 14 lõikes 2 sätestatud kohustuse – anda teisele poolele vajalikku teavet – edasiarendust ja laiendust⁸, mistõttu ei ole autori veendumuse kohaselt vastutustundliku laenamise põhimõtte oma olemuselt seotud üksnes tarbijatega, vaid puudutab ka teisi turuosalisi.

Eesti õiguses ei käsitleta väikeettevõtjaid lepingulistes suhetes sarnaselt tarbijatele nõrgema poolena. Autori hinnangul oleks see vajalik eelkõige finantsteenuste lepingute puhul, arvestades, et Eestis on finantsteenuste pakkujad, eelkõige krediidiasutused ja kindlustusseltsid, suurettevõtjad. Euroopa Komisjon on samuti pööranud tähelepanu sellele, et teatud juhtudel kaupu või teenuseid tarbides võivad füüsilisest isikust ettevõtjad ja väikeettevõtjad olla tarbijatega sarnases olukorras, tulenevalt sellest, et nende teadmised ja kogemused keerukamate lepingute sõlmimisel on puudulikud ning pole ka vahendeid nõustamise otsimiseks⁹.

⁶ Public Consulting on Responsible lending and Borrowing in the EU. Op.cit p 3.

⁷ Finantsinspektsiooni soovituslik juhend „Vastutustundliku laenamise nõuded“, kehtestatud Finantsinspektsiooni juhatuse otsusega 01.12.2010 nr 1.1-7/62. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.fi.ee/public/Soovituslik_juhend_Vastutustundlik_laenamine.pdf

⁸ Koll, K. “Vastutustundliku laenamise põhimõtte” Kättesaadav: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55659/Kristiina+Koll.+Vastutustundliku+laenamise+p%F5him%F5te.pdf>, lk 8

⁹ Green Paper on the Review of the Consumer Acquis. COM (2006) 744 final, Brussel, 08.02.2007, p 16. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/green-paper_cons_acquis_en.pdf

Euroopa väikeettevõttelealgaus Small Business Act on välja töötanud poliitilise raamistiku, millest nähtub Euroopa seadusandja soov asetada väikeettevõtjad sarnaselt tarbijatega teatud situatsioonides või teatud liiki lepingute puhul samuti mõnevõrra erilisemasse positsiooni. Eelkõige, et tagada õiglus lepingulistest suhetes¹⁰. Ka Euroopa Liidu ühenduse õigustikus (*acquis communautaire*¹¹) on leidnud märkimist asjaolu, et VKE-d peaksid saama kasu analoogsest kaitsest nagu on ette nähtud tarbijatele.

Eeltoodust tulenevalt leiab autor, et vastutustundliku laenamise printsiibi näol on tegemist kaitsemeetmega, mille kaudu on võimalik pakkuda kaitset lisaks tarbijatele ka teistele isikutele, kes on käsitletavad krediitilepingu sõlmimisel nõrgema ja vähemteadlikuma poolena võrreldes krediitiasutusega. Teema aktuaalsust kinnitab ka asjaolu, et väikeettevõtjate sarnasust tarbijatega on Euroopa Liidu tasandil üha rohkem käsitletud. Seda nii õigusteadlaste kui ka Euroopa Komisjoni poolt. Euroopa Liidu tegevus ja lepingusõigus on üha enam liikumas nõrgema poole kaitsmisele tasakaalust väljas olevate B2B (ettevõtete vaheliste) lepingute osas¹² ning on suunatud VKE-de ärikeskkonna parandamiseks, pakkudes selleks tarbijalepingute ühtustatud vorme ja näidislepingu sätteid ning saavutades edu vabatahtliku Euroopa lepinguõiguse loomisel.¹³

Vastutustundliku laenamise teemat on laialdaselt käsitletud ka Eesti kohtupraktikas. Üha sagedamini tugineb kohtuprotsessidel tarbijast laenuvõtjate väitele, et pank on rikkunud vastutustundliku laenamise põhimõtet. Samas VKE-d saavad kohtus esitada vastuväiteid krediidiandja vastu vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise korral vaid tuginedes võlaõigusseaduse § 14-le, väites, et rikutud on lepingueelsetest läbirääkimistest tulenevaid kohustusi.

Eeltoodust tulenevalt on käesoleva töö eesmärgiks uurida:

¹⁰ Euroopa Komisjoni Mõttele esmalt väikestele Euroopa väikeettevõttelealgaus („Small Business Act“), Mõjuhinnangu kokkuvõte, SEK (2008) 2012, Brüssel

¹¹ *Acquis communautaire* on prantsusekeelne termin, mille umbkaudne tähendus on "see, mille ühendus on saanud/saavutanud". Terminit kasutatakse ELi kõikide õigusaktide üldnimetajana, st see hõlmab kõike alates asutamislepingutest kuni direktiivide, Euroopa Kohtu pretsedendiõiguse, deklaratsioonide ja rahvusvaheliste lepinguteni jne. Eesti keeles on sõnapaari tähistamiseks välja pakutud termin "ühenduse õigustik". Euroopa Parlamendi Infobüroo Eestis. Kättesaadav: http://www.europarl.europa.eu/et/euroopa-liidust/valjaanded/elektroonilised/101_kusimust_ja_vastust/11_mis_on_acquis.html

¹² Roppo, V. From Consumer Contracts to Asymmetric Contracts: a Trend in European Contract Law? *European Review of Contract Law*, 3/2009, (305-349, p 340

¹³ Euroopa Komisjoni teatis "Euroopa 2020.aastal" Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia, Brüssel, 3.3.2010 KOM(2010) 2020 lõplik. lk 22

- 1) Kas väikeettevõtjaid võiks sarnaselt tarbijatega käsitleda krediitdilepingutes vähemteadlike ja seetõttu kaitset vajavate pooltena?
- 2) Kas vastutustundliku laenamise põhimõte on kohaldatav ka väikeettevõtjate puhul?

Magistritöö hüpoteesina leiab analüüsimist väide, et väikeettevõtjaid tuleks käsitleda krediitdilepingute sõlmimisel sarnaselt tarbijatega kui vähemteadliku ja kaitset vajava poolena ning Eesti seadusandlus ei ole piisav selleks, et tagada väikeettevõtjatele tõhusad võimalused oma õiguste maksmapanekuks juhul, kui krediidiandja rikub vastutustundliku laenamise põhimõtte kohustust.

Eeltoodud hüpoteesi ümberlukkamiseks või kinnitamiseks analüüsib autor väikeste ettevõtete olemust ja rolli Euroopa Liidu õiguspoliitilistes suundades. Samuti võrdleb õigusosalases kirjanduses toodud argumente tarbijate ja väikeettevõtjate sarnasuse kohta ning püüab analüüsida, miks ei ole seadusandja pidanud vajalikuks kaitsta väikeettevõtjaid kui nõrgemat poolt krediitdilepingute sõlmimise aspektist lähtuvalt.

Magistritöö jaguneb kaheks peatükiks, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimeses peatükis selgitab autor väikeettevõtjate olemust ja nende suurt majanduslikku ja sotsiaalset rolli nii Euroopa Liidus tervikuna kui ka Eestis. Samuti tuuakse esimeses peatükis välja krediitdilepingute sõlmimisega kaasnevad riskid tänapäeva kiiresti areneval infoajastul, analüüsitakse informastiooni tõrgete probleemi ja seadusandja kohustust kaitsta lepingulistes suhetes nõrgemat poolt. Esimese peatüki eesmärk on tuua välja väikeettevõtjate sarnasus tarbijatega ning nõrgema poole käsitus lepingulistes suhetes. Töö teises peatükis analüüsib autor seadusandja võimalust kaitsta nõrgemat poolt krediitdilepingutes läbi vastutustundliku laenamise põhimõtte. Selleks analüüsib autor vastutustundliku laenamise põhimõtet, selle kohaldamise võimalikkust väikeettevõtjatele ja seda käsitlevaid kohtulahendeid, eesmärgiga leida seoseid magistritöö hüpoteesi kinnitamiseks või ümberlukkamiseks.

Töös kasutatakse peamiselt tõlgendavat ja analüüsivat meetodit. Normide ja regulatsioonide tõlgendamisel on kasutatud nii süstemaatilis-loogilisi, grammatilisi kui ka objektiiv-teleoloogilist tõlgendusmeetodit.

Magistritöö koostamisel on analüüsitud ja allikatena kasutatud suures osas Euroopa Liidu ja Eesti õigusakte ning õigusakte selgitavaid allikaid. Samuti erinevaid uurimusi, arvamusi, kohtupraktikat. Suur osa töös kasutatavast väikeettevõtteid puudutavast õiguskirjandusest on

pärit välisautoritelt sh erinevad Euroopa Liidu organite ja töögruppide seisukohad ning arvamused. Vastutustundliku laenamise ja informatsiooni asümmeetria käsitlemise osas on töö autor lisaks Euroopa Liidu materjalidele lähtunud Kadri Siibak`u Juridica ariklist¹⁴ ja doktoritööst¹⁵. Samuti on antud töö raames väikeettevõtte kui nõrgema poole käsitlemisel kasutatud allikadena antud teemat põhjalikult käsitletud nii Kati Liibak`u¹⁶ kui Robert Sarv`e¹⁷ magistritöid.

¹⁴ Siibak, K. Vastutustundliku laenamise põhimõte, Juridica, X, 2009, (704-711)

¹⁵ Siibak, K. Pangandussüsteemi usaldusvääruse tagamine ja teabekohustuste määratlemine finantsteenuste lepingutes. Doktoritöö. Tartu Ülikool 2011.

¹⁶ Liibak, K. "Euroop Liidu elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute direktiivi kohaldamine väikeettevõtetega sõlmitavatele krediidilepingutele". Magistritöö. Tartu Ülikool. 2012

¹⁷ Sarv, R. „Tarbijaõiguse laiendamine mikro-, väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatele jaefinantsteenuste osutamise lepingutes“. Magistritöö. Tartu Ülikool. 2010.

1. Väikeettevõtja kui nõrgem pool krediidilepingutes

1.1. Väikeettevõtja mõiste Euroopa Liidu õiguses ja tähtsus majanduspoliitikas

Esmakordselt käsitleti Euroopa Liidu õiguses väikeettevõtja mõistet, et neid paremini sisustada ning suurettevõtjatega piiritleda, Euroopa Komisjoni 3.aprilli 1996.a. soovitus 96/280/EÜ, mida muudeti ja täiendati Euroopa Komisjoni 6.mai 2003.a. soovitus 2003/361/EÜ¹⁸. Nimetatud Euroopa Komisjoni soovitused on võetud kasutusele pigem majanduslikest huvidest lähtuvalt, kuid nendes on olemas ka juriidiline taust ning nendes on võimalik näha Euroopa Liidu õiguspoliitilist suunda.¹⁹

Ettevõtte on majandustegevusega tegelev mis tahes üksus olenemata selle õiguslikust vormist. See hõlmab eelkõige käsitöö või muu majandustegevusega tegelevaid füüsilisest isikust ettevõtjaid ja pereettevõtteid ning korrapärase majandustegevusega ühinguid ja ühendusi.²⁰

Eesti tsiviilseadustiku üldosa seaduse (edaspidi TsÜS) § 66¹ kohaselt on ettevõtteks majandusüksus, mille kaudu isik tegutseb. Majandusüksuse kaudu võib ettevõtlusega tegeleda nii füüsiline kui ka juriidiline isik. Äriseadustiku (edaspidi ÄS) § 1 kohaselt on ettevõtja füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kaupade müük või teenuste osutamine on talle püsivaks tegevuseks, ning seaduses sätestatud äriühing. Seaduses sätestatud äriühinguteks on täisühing, usaldusühing, osühing, aktsiaselts ja tulundusühistu (ÄS § 2).

Füüsilisest isikust ettevõtjaks (edaspidi FIE-ks) võib olla iga füüsiline isik. (ÄS § 3). Füüsilise isiku registrisse kandmisel ei ole füüsilise isiku õigusvõimele mingit tähendust. FIEna tegevuse alustamisel on formaalne asjaajamine minimaalne (ÄS § 75, äriregistri kanne tehakse avalduse või seaduses sätestatud muul alusel), võimaldades lihtsustatud raamatupidamist ja aruandlust ning nõrgemat kontrolli finantsmajandusliku tegevuse üle. Äriseadustik on ettevõtte asutamisele kehtestanud rangemad nõuded (nt asutamisleping, põhikiri, osakapital, juhatus, nõukogu jne), mis on toodud ÄS §-s 138, soodustades seeläbi ettevõtluse arendamist läbi füüsiliste isikute majandustegevuse.

¹⁸ European Commission. The New SME definition. User guide and model declaration. Enterprise and Industry Publications., pp 6 . Vt ka Sarv, R Op.cit. lk 18

¹⁹ Liibak, Op.cit. lk 11

²⁰ Euroopa Komisjoni määrus (EÜ) nr 800/2008, 6. august 2008 Lisa 1. VKE määratlus. Artikkel 1

Äriühing on seaduse alusel loodud õigussubjekt, mis on loodud eelkõige õiguskäibe lihtsustamiseks, isikliku vastutuse piiramiseks majandustegevuses ning maksukoormuse optimeerimiseks. Osäühingu osanik ei vastuta osäühingu võlgade eest isiklikult kogu oma varaga, vaid osäühing kogu oma varaga. Samas ÄS § 78 kohaselt vastutab FIE oma kohustuste eest kogu oma varaga. Nende erisustega peab isik ettevõtluse vormi valimisel arvestama.

See, millise juriidilise vormi (äriühing või FIE) ettevõtja oma tegevuseks võtab, sõltub mitmetest teguritest: juriidilist vormi puudutavatest nõuetest, ettevõtja informeeritusest, soovidest jms. Lisaks sellele aga saab vaadelda ettevõtlusvormi kui ühte indikaatorit, mis kirjeldab sotsiaalmajanduslikku keskkonda. FIE-na tegutsema hakkamisel pole vaja algkapitali, nagu on nõue osäühingu alustamisel²¹. FIE-na tegutsemist võib vaadelda kui kergemini kättesaadavat ettevõtlusvormi ja mingil määral võib selles näha ka tendentsi, et teiste ettevõtlusvormide võtmiseks polnud ettevõtjal vahendeid või vajadust.²² Statistika kohaselt loodi 2012. aastal Eestis 6000 äriühingut, neist üle 5500 olid osäühingud. 2011. aastal kasvas äriühingute arv kokku veidi alla 5500. FIE-de hulk vähenes juba kuuendat aastat järjest, kuigi 2012. aastal vähenemine aeglustus. Kui 2011. aastal kahanes nende arv 6%, siis 2012. aastal 3%.²³

Statistika näitab selgelt, et ettevõtlus on kasvav trend. Ettevõtlikkus ja seeläbi ettevõtte loomine on üks võimalus oma elujärje parandamiseks, avaldades seeläbi ka positiivset mõju majandusele üldiselt. Ettevõtluse arenguks on ettevõtjate arvates oluline ettevõtluskeskkonna ning maksusüsteemi stabiilsus, liigse bürokraatia vältimine ning ettevõtlusega alustamise lihtsus.²⁴

Väikeettevõtted, mis jagunevad omakorda mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõteteks, on määratletavad vastavalt nende töötajate arvule ja käibele või aasta bilansimahule.²⁵ VKE-deks loetakse ettevõtteid, kus töötab vähem kui 250 inimest ja mille aastakäive ei ületa 50 miljonit eurot ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 43 miljonit eurot. VKE-d liigitatakse

- i) mikroettevõteteks, mis annavad tööd vähem kui 10 inimesele (sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjad) ja mille aastakäive ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 2 miljonit eurot;

²¹ 2011. a alates on osäühingut võimalik asutada ilma osakapitali sissemakseta, sel juhul asutaja vastutab osäühingu ees osäühingu kohustuste eest tasumata sissemakse ulatuses.

²² Uuring „Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus“. Majandus- ja sotsiaalinstituut. Eesti Maaülikool, Tartu 2012, lk 24

²³ Eesti statistika aastaraamat. 2013. Statistikaamet. Tallinn 2013., lk 223

²⁴ Uuring „Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus“. Op.cit, lk 12,

²⁵ European Commission. The New SME definition. Op.cit, p 5

- ii) väikeettevõteteks, kus töötab vähemalt 10, kuid alla 50 inimese (sh füüsilisest isikust ettevõtjad) ja mille aastakäive ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 10 miljonit eurot;
- iii) keskmise suurusega ettevõteteks, kus töötab 50 kuni 250 inimest ja mille aastakäive ei ületa 50 miljonit eurot ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 43 miljonit eurot.²⁶

Eesti õiguses ei ole VKE-sid defineeritud. Samas võib autori arvates Eesti kontekstist lähtuvalt olla vajalik muuta eeltoodud VKE-de liigitamise kriteeriumeid ja definitsioone õiguskindluse huvides. Eeltoodud Euroopa Komisjoni definitsioon võib jääda liiga üldsõnaliseks, arvestades siinsest majanduskeskkonda, mikroettevõtete suurt osakaalu majanduses ning seda, millises kontekstis on vastavat definitsiooni vaja kasutada.

VKE-del on keskne roll Euroopa majanduse arengule. Neil on suur roll ettevõtlusoskuste, innovatsiooni ja tööhõive arendamise osas. Euroopa Liidu 25 riigis tegutsevad 23 miljonit VKE-d annavad umbes 75 miljonit töökohta ja moodustavad 99% kogu ettevõtetest.²⁷

Väikeettevõtjaid nähakse töövõimaluste pakkujatena ning kohalike ja piirkondlike kogukondade heaolu tagajatena,²⁸ muutes seega majanduse vastupidavamaks ning pakudes võimalust astuda vastu tänapäeva globaliseerunud maailmas tekkinud ebakindlusele²⁹. Proportsionaalselt loovad VKE-d rohkem uusi töökohti kui suurettevõtjad ning neid loetakse suurettevõtetest innovaatilisemateks ja riskialtimateks,³⁰ sest mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtteid on lihtsam kaasajastada majanduse arengu seisukohast. Nende puhul on lihtsam võtta arvesse majanduslikke arenguid, teha muudatusi ettevõtte juhtimises lähtudes nt inflatsioonist ja tootlikkuse kasvust ning praktilistest õppetundidest.³¹

Vaatamata nende suurele osatähtsusele majanduse üldises arengus on VKE-d sageli vastamisi raskustega. VKE-del on raskusi kapitali või krediidi saamisega, eriti alguses nn start-up etapis. Nende kasutuses olevate ressursside piiratus vähendab ka juurdepääsu uutele tehnoloogiatele ja pärsib seeläbi innovatsiooni.³² Finantseeringute kättesaadavust võibki pidada üheks suurimaks probleemiks Euroopa Liidus, millega VKE-d silmitsi seisavad. Uuringutest selgub, et see

²⁶ European Commission. The New SME definition. Op.cit, p 5

²⁷ Euroopa Komisjoni teatis. Mõtlemise esmalt väikestele Euroopa väikeettevõtluse algatus („Small Business Act“), Mõjuhindangu kokkuvõte, SEK (2008) 2012, Brüssel, lk 2

²⁸ Euroopa Komisjoni teatis. „Small Business Act“, Op.cit. lk 2.

²⁹ Ibid, vt ka Sarv, R. Op.cit. lk 18

³⁰ European Commission. European SMEs under pressure. Annual Report on EU Small and Medium-sized Enterprises 2009. EIM Business & Policy Research. p 8

³¹ European Commission. The New SME definition. Op.cit., p 6

³² Ibid., p 5

probeem on suurim Eestis, Kreekas ja Sloveenias.³³ Seetõttu on VKE-de toetamine üks Euroopa Komisjoni prioriteete majanduskasvu, töökohtade loomise ja majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamisel.

2012. aasta oli pöördepunktiks mõnede väikeste riikide nagu Belgia, Eesti, Läti ja Malta, VKE-de arengule, sest läbi väikeettevõtlaste loodi ühiskonnale rohkem lisandväärtusi ja töökohti.³⁴

Euroopa Liidu poliitika on suunatud väikeettevõtjate-sõbralikuma majanduskeskkonna loomisele ja ettevõtjaks hakkamise soodustamisele. Selle saavutamisele kaasaaitamiseks on välja töötatud Euroopa Liidu poliitiline raamistik VKEde toetamiseks (Euroopa väikeettevõtlusalgatus „Small Business Act“, lühend SBA), mis hõlmab endas 10 poliitilist meetet VKE-de vajaduste väljaselgitamiseks ja kaitsmiseks.³⁵

Euroopa Komisjoni asepresident Antonio Tajani, kes on vastutav tööstuse ja ettevõtluse alal, on öelnud: "VKE-d moodustavad meie majanduse tuleviku, vaid nende kaudu on võimalik luua uusi töökohti. Poliitika tulemuslikkuse parandamine on väga oluline aitamaks VKE-del olla edukas. Liikmesriigid peaksid kiirendama meetmeid, et anda hoogu VKE-dele. Et VKEd saaksid areneda, vajavad need ettevõtjasõbralikumad keskkonda kogu Euroopas".³⁶

Turud ja raamtingimused, milles Euroopa VKE-d tegutsevad, on viimastel aastatel paranenud, kuid on veel palju arenguruumi. Vaatamata vastu võetud poliitilisele raamistikule SBA on veel palju ära teha. SBA sisend ja nõ suunanäitaja roll VKE-de arengus on tähelepanuväärne. Kuigi on raske üheselt välja tuua, mida siis konkreetselt ärikeskkonnas parandada, saab SBA alusel vastu võetud meetmete abil autori hinnangul kindlasti toetada olemasolevad algatusi ja neid ka kiirendada. Vaatamata asjaolule, et progress enamikes väikeettevõtete poliitikavaldkondades on endiselt ebakindel ja erinevates riikides on kasutusel erinevad meetmed VKE-de arengu tõhustamisel.³⁷

Kuigi võib öelda, et esimesed 5 aastat SBA loomisest on olnud julgustavad, ei saa täielikku rahulolu enne kui on täidetud eesmärk taastada konkurentsivõime Euroopa VKE-de sektoris, mille kaudu on võimalik luua töökohti 26 miljonile Euroopa töötule ja miljonitele hariduseta

³³ SMEs` Access to Finance. Survey 2011. Analytical report, p 6

³⁴ European Commission Annual Report on European SMEs 2012/2013, p 35

³⁵ Euroopa Komisjoni teatis. „Small Business Act“, Op.cit, lk 2

³⁶ European Commission. Small Businesses: Better policy support for EU's job engine. IP/10/723 11/06/2010

³⁷ European Commission Annual Report on European SMEs 2012/2013, p 57

noortele.³⁸ Kuid andes tööd ligikaudu 90 miljonile eurooplasele, jäävad Euroopa 20,7 miljonit VKE-d siiski Euroopa Liidu majanduse selgrooks.³⁹

Euroopa Liidus on VKE-de osakaal ettevõtlusvaldkonnas väga suur (99,8%) ning nende mõju majanduse arengule on märgatav. Ka Eesti majandusele on iseloomulik VKE-de rohkus – kõigist Eestis tegutsevatest ettevõtjatest 99,9% on VKE-d.⁴⁰ See protsent kõigist Eestis tegutsevatest ettevõtjatest on väga suur ja seega on autori arvates VKE-de arengul ja ettevõtluskeskkonna soodustamisel Eesti arengule tervikuna suur roll. Seda nii majanduslikult kui ka sotsiaalselt.

Eesti majandus on noor, väike ja avatud ning sellele on iseloomulik väikeste, keskmise suurusega ja suurte ettevõtete kõrgem kontsentratsioon võrreldes Euroopa Liidu kui tervikuga, kus valdava osa moodustavad mikroettevõtted.⁴¹ VKEde arvukust selgitab ettevõtete analüüsimine õigusliku vormi alusel. 2010. aastal olid 63,3% Eesti VKEdest osaühingud ja 31,3% füüsilisest isikust ettevõtjad. Vaid aasta varem oli osaühingute osakaal 74,3% ja füüsilisest isikust ettevõtjate osakaal 18,8%. Selline nihe tuleneb Praxise analüüsi kohaselt seadusemuudatusest, mille järgi 2009. aastal seni vaid Maksu- ja Tolliameti töödeldavas maksukohustuslaste registris registreerima pidanud füüsilised isikud pidid ennast ümber kandma äriregistrisse.⁴²

Eesti õiguses ei ole mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtete mõistest seadusandlikul tasandil reguleeritud. Eestis kasutatakse Euroopa Komisjoni poolt väljatöötatud väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (*inglise keeles small and medium-sized enterprises, lühendina "SME"*) määratlust. Lisaks kasutatakse ettevõtte kuulumise määramisel VKE-de kategooriasse autonoomsuse kriteeriumi.⁴³ Autonoomne ettevõtte on iga ettevõtte, mis ei ole partnerettevõtte ega seotud ettevõtte.⁴⁴

Eesti ettevõtluse arengukava kohaselt on ettevõtjatele üks suurimaid probleeme ligipääs finantsressurssidele, eelkõige seoses laenuitingimuste karmistumisega. Selles kontekstis on VKE-

³⁸ European Commission Annual Report on European SMEs 2012/2013, p 58

³⁹ European Commission. Small Businesses: Better policy support for EU's job engine. - IP/10/723 11/06/2010

⁴⁰ Kaarna, R., Masso, M., Rel, M. „Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused“ Praxis, 2012, lk 4

⁴¹ European Commission, Enterprise and Industry, SBA Teabeleht, EESTI. 2010/2011

⁴² Kaarna, R, Op.cit. lk 10

⁴³ Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon. VKE definitsioon.

⁴⁴ Euroopa Komisjoni määrus (EÜ) nr 800/2008, 6. august 2008 Lisa 1. VKE määratlus. Artikkel 3.

dele oluline erinevate võimaluste loomine, lihtsustamaks ettevõtjate ligipääsu kapitalile. Ka investeringutel ja investeringutoetustel on oluline roll aitamaks ettevõtjatel edukalt toime tulla majandussurutise tingimustes. Samuti on oluline rõhk ettevõtlusalase õiguskeskkonna arendamisel ja selle kaudu rahvusvahelisel tasandil konkurentsivõime parandamisel.⁴⁵

Eestis on märgatavalt kasvanud pangalaenu, liisingu ja riigi toetuse kasutamine võrreldes varasemate aastatega. 2011.aastal läbiviidud küsitluse kohaselt võtsid ligi 87% VKE-sid laene krediidasutustest.⁴⁶ Kõige rohkem on suurenenud aga laenuvõtmine perekonnalt ja sõpradelt. Perekonda või sõpru kasutavad rahastamisallikana peamiselt mikroettevõtted (1–10 töötajat) ja FIE-d ning valdavalt jääb nende laenumaht alla 25 000 euro. Praxise analüüsi kohaselt võivad mikroettevõtetel esineda mitmed takistused (pole piisavalt omafinantseeringut, finantsnäitajad ei ole jätkusuutlikud jms) juurdepääsuks pangatoodetele ning nende kasutamine raskendatud, kui mitte võimatu, mistõttu eelistatakse laenata perekonnalt või sõpradelt. Üle 10 töötajaga ettevõtete puhul on tuvastatud sellise võimaluse märgatavalt väiksemat kasutamist.⁴⁷ See on autori hinnangul ka arusaadav, sest esiteks on väikese ja keskmise suurussega ettevõtted tõenäoliselt krediidivõimelisemad, mistõttu on finantseenused (laenud, liisingud) neile kättesaadavamad. Teiseks on nende puhul tegemist oluliselt suuremate laenumahtudega kui eelpool viidatud 25000 eurot.

Euroopa Liidu tasandil töötatakse selle nimel, et parandada ettevõtluskeskkonda, eelkõige VKE-de oma. Selleks vähendatakse Euroopas muu hulgas ettevõtlusega seotud tehingukulusid püütakse suurendada juurdepääsu rahastamisele. EL-i suurprojekti „Üleilmastumise ajastu uus tööstuspoliitika”, eesmärgiks on tõhustada ettevõtluskeskkonda, eelkõige VKE-de jaoks, ning toetada tugeva, jätkusuutliku ja maailma tasandil konkurentsivõimelise tööstusbaasi kujundamist.⁴⁸

Euroopa Liidus on VKE-de rahastamisvõimalusi püütud lahendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määruses (EL) nr 575/2013 krediidasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta. Eelnimetatud määruses on toodud välja, et liidu majanduse elavnemine ja tulevane kasv sõltuvad suures osas kapitali ja

⁴⁵ Arengukava „Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013” rakendusplaan 2009-2012. Lk 1

⁴⁶ SME’s Access to Finance. Op.cit. p 7

⁴⁷ Kaarna, R. Op.cit, lk 50

⁴⁸ Euroopa Komisjoni teatis “Euroopa 2020.aastal” Op.cit. lk 17 ja 32.

rahastamise kättesaadavusest liidus asutatud VKE-dele, et teha vajalikke investeeringuid uue tehnoloogia ja varustuse kasutuselevõtmiseks, selleks et suurendada selliste ettevõtete konkurentsivõimet. Alternatiivsete rahastamisallikate piiratud hulk on teinud liidus asutatud VKE-d panganduskriisi mõju suhtes veelgi tundlikumaks. Seega on autori arvates oluline täita olemasolev lünk VKE-de rahastamises ja tagada praeguses kontekstis pangalaenude asjakohane voog VKE-dele. Omavahendite nõudeid VKE-de vastu suunatud nõuete puhul tuleks vähendada, kohaldades toetuskoefitsienti 0,7619 (määruse Art 501), et võimaldada krediitiasutustel suurendada laenude andmist VKE-dele. Selle eesmärgi saavutamiseks peaksid krediitiasutused kasutama tõhusalt toetuskoefitsiendi kohaldamise kaudu moodustuvat kapitalitoetust ainult selleks, et tagada piisav krediidivoog liidus asutatud VKE-dele. Järelevalveasutused peaksid jälgima perioodiliselt krediitiasutuste VKE-de vastu suunatud nõuete kogusummat ja kapitali mahaarvamiste kogusummat.⁴⁹

1.2. Riskid krediitilepingute sõlmimisel

1.2.1. Krediititurgude olulisus ja usaldusväarsus riskide maandamisel

Pangandusõiguse ajalugu on viimase 80 aasta vältel tõestanud üheselt, et selle valdkonna õigusnormide arengut mõjutavad eelkõige panganduskriisid. Finantskriiside tõttu läbiviidavad õiguslikud reformid mõjutavad otseselt finantsturu usaldusväarsust.⁵⁰ Autor nõustub K.Siibakuga selles, et vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamine on seotud finantsturgude usaldusväarsusega. Laenulepingute sõlmimisel ei ole poolte antava teabe regulatsiooni ja krediitivõimelisuse hindamise kohustuse eesmärk mitte ainult lepingulise õigluse saavutamine, vaid ka avalike huvide kaitsmine. Finantsvaldkonna lepingulised suhted ei tohi negatiivselt mõjutada ühiskonna turvalisust ega destabiliseerida finantsturgu.⁵¹

Finantsregulatsiooni eesmärk on finantssüsteemi stabiilsuse ning turvalisuse tagamine. Paranenud finantsstabiilsusega kaasneb eeldatavalt majanduslik puhaskasu, mis EL-i jaoks tähendab 0,3–2 protsendipunkti võrra suuremat SKP kasvu aastas. Kasu saavad paljud eri

⁴⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 575/2013 krediitiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2012 muutmise kohta. ELT L 176, 27.6.2013, (44)

⁵⁰ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit lk 48

⁵¹ Siibak, K. Juridica artikkel. Op.cit. lk 706

sidusrühmad, sealhulgas üksikisikutest, väikestest ja keskmise suurusega ettevõtjatest ja suurettevõtjatest pangalaenu võtjad ja võlausaldajad, valitsused ning EL-i kodanikud üldiselt.⁵²

Õigussüsteemi üheks osaks on pangandusõigus, mis reguleerib suhteid krediidiasutuste ja tema klientide (füüsiliste või juriidiliste isikute) ning teiste krediidiasutustega. Pangandusõigus reguleerib panga ja tema kliendi vastastikuseid õiguseid ja kohustusi lepingulise kokkuleppe alusel tsiviilõiguslike suhetena. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus nr 575/2013⁵³ sisaldab endas krediidiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavaid usaldatavusnõudeid, mis on otseselt seotud pangandusturu ja finantsteenuste turu toimimisega ning mille eesmärk on tagada kõnealustel turgudel tegutsevate ettevõtjate finantsstabiilsus, samuti investorite ja hoiustajate kõrge kaitstuse tase.

Krediidiasutuste tegevust reguleerivad avalik-õiguslikud normid. Pangandusõiguse allikateks on õigus- ja haldusaktid, panga üldtingimused ning äritavad- ja kombed. Viimaseid tuleb siiski eristada tavaõigusest ja kohalikust käitumiskombest, sest need ei kujuta endas objektiivset õigust. Äritavade- ja kommete kasutamine eeldab alati vastastikuse lepingulise suhte olemasolu ning kasvab välja vastastikustest tahteavaldustest.⁵⁴ Tuginedes eeltoodule nõustub autor, et majandus-ja kutsetegevuses sõlmitud lepingute puhul tuleb järgida tava ja pooltevahelistes suhetes tekkinud praktikat.

Krediidilepingute sõlmimisel tuleb krediidiasutusel alati hinnata konkreetse kliendi usaldusväärsust, vajadusi, teadmisi ja majandustegevust. Suur tähtsus on headel pangandustavadel, mida tuleb arvestada lepingute tõlgendamisel (VÕS § 25, 29). Ka kohus on toonitanud vajadust järgida finantstehingute tegemisel kõrgendatud hoolsust, mis tähendab, et krediidiasutusel tuleb igakülgsest vältida kliendi kahjustamist – igasuguse kahtluse korral tuleb tehingust hoiduda ja asjaolusid kontrollida.⁵⁵

VÕS § 25 lõike 1 kohaselt on lepingupooled oma majandus-või kutsetegevuses sõlmitud lepingute puhul kohustatud järgima iga tava, mille järgimises nad on kokku leppinud, ja praktikat, mis on nendevahelistes suhetes tekkinud. Praktika ja tavade erisus seisneb selles, et

⁵² Seletuskiri krediidiasutuste seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde., lk 28

⁵³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 575/2013 Op.cit, (7)

⁵⁴ Mark, M., Raa, R., Siibak, K., Tupits, A. „Eesti pangandusõiguse alused“ Tallinn 2003, lk 11 jj

⁵⁵ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 3-2-1-73-02

tavad on üldised käitumisreeglid, mida arvestatakse vastavat liiki lepingute sõlmimisel vastaval tegevus- või kutsealal, praktika on aga käitumisreeglid, mis on kujunenud välja konkreetsete lepingupoolte vahel.⁵⁶ Lepingute tõlgendamisel lähtutakse lepingupoolte ühisest tegelikus tahtest (VÕS § 29 lg 1) ja lepingu tõlgendamisel tuleb eelkõige arvestada tavasid ja lepingupooltevahelist praktikat (VÕS § 29 lg 5 p 6). Kui tegemist on majandus-ja kutsetegevuses sõlmitud lepingu tõlgendamisega, tuleb arvestada, et VÕS § 25 kohaselt võivad teatud tavad või kokkulepitud praktika olla pooltele siduvad ja nad ei saa tugineda oma mitteamusaamisele lepingutingimustest või selle tegeliku tähenduse mitteteadmisele.⁵⁷

Eesti Pangaliit on kirja pannud hea pangandustava. Selle eesmärgiks on kirjalikult fikseerida põhimõtted, millest lähtuvad Eesti krediidasutused ning mis aitavad kaasa üksteise mõistmisele, ausale ja vabale konkurentsile ning usaldusväärse pangandussüsteemi toimimise ja hea maine kindlustamisele. Pangad käituvad jätkusuutlikult ja sotsiaalselt vastutustundlikult, soodustavad Eesti ühiskonna positiivset arengut ning panustavad Eesti majanduse kasvu. Pangad ja Pangaliit toetavad turuosaliste professionaalsuse ja klientide finantsalase kirjaoskuse ja hariduse arendamist. Pangad tagavad, et kliendile oleks igal hetkel kättesaadav teave pakutavate peamiste pangateenuste, teenustasude ja hoiuse intressimäärade kohta. Nimetatud teave peab olema esitatud lihtsalt ja arusaadavalt igas pangakontoris ning pankade kodulehtedel. Pangad nõustavad oma kliente lähtudes igast konkreetsest juhust, kliendi vajadustest ja tema majanduslikust olukorrast. Pangad annavad oma kliendile piisavat ja professionaalset teavet, sh toovad välja konkreetse pangateenuse kasutamise seotud riskid. Laenusuhete loomisel käitub pank vastutustundlikult ja aitab kaasa tingimuste loomisele, et klient saaks hinnata võetava laenu- või krediidisuhete sobivust isikliku laenuhuviga, finantsolukorraga ja hinnata laenamisega kaasnevat riski⁵⁸.

Üks riskiühiskonna filosoofe Ulrich Beck on toonud välja, et riskidel on alati kõrvalmõjud – sotsiaalsed, majanduslikud ja poliitilised. Need väljenduvad näiteks turgude kokkukukkumises, hiigelkuludes, kohtuprotsessides jne. „Väikeste ja suurte sammude kaupa kerkib riskiühiskonnas

⁵⁶ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Juura, Tallinn, 2006, lk 94

⁵⁷ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 110

⁵⁸ Hea pangandustava. Pangaliidu juhatuse poolt vastu võetud 1996. aastal ja ajakohastatud 2011. aastal.

esile katastroofide poliitiline potentsiaal⁵⁹. Paanika on finantssüsteemis kerge tekkima ebavõrdse informeerituse tõttu, sest lepingupartnerite informeerituse tase on sageli erinev.

Ohtude hindamisel on kõik inimesed sõltuvuses teooriatest ja samuti oma mitteteadmised.⁶⁰ Mõistmine on suuresti kinni selles, kuidas asju tõlgendatakse. Subjektiivse teooria järgi on tõlgendamise eesmärgiks seadusandja tahte väljaselgitamine. Objektiivse teooria puhul aga seaduse mõistliku, õiglase ja õige sisu kindlakstegemine.⁶¹

On leitud, et ratsionaalne tarbija peaks otsustamisel, millist laenu ja kui suures ulatuses võtta, arvestama võimalikku tulevast rasket haigus, töötust või teisi võimalike negatiivseid sündmusi ja võiks kasutusele võtta võimalikud vajalikud ettevaatusabinõud, nagu elukindlustus. Tegelikult ei ole aga tarbija laenu võtmisel selliseid asjaolusid arvestanud nagu ootamatu pikk töötus või töövõimetus, ootamatu rasedus või lahutus. Täielikult ei ole võimalik kindlustada end kõikide ootamatute olukordade vastu, ei lepinguliselt ega ka sotsiaalselt.⁶²

Võimalus ohte eitada toob ilmsiks, milles poolest rikkused ja riskid üksteisest erinevad. Ulrich Beck on öelnud, et nälga ei saa eitamisega kustutada, ohud seevastu saab alati olematuks mõelda.⁶³

Ühiskonna arengu aluseks on majanduse areng. Seepärast on majanduse jätkusuutlikkus üha olulisem prioriteet Euroopas tervikuna ja loomulikult ka Eestis. Majanduse toimimise aluseks on turvalisus. See on väärtus, mis ei ole iseenesest mõistetav. Finantsturgude ja seeläbi ka krediitiasutuste turvalisuse tagamiseks on vaja ühtseid regulatsioone ja põhimõtteid.

Töö koostaja nõustub K.Siibakuga, et kaasaegses infost üleküllastunud ja kiire tempoga ühiskonnas on üha suurem roll poliitikutel ja seaduseandjatel. Neil on kohustus märgata informatsioonist ja tehnoloogiast põhjustatud ühiskondlikke probleeme ja riske.⁶⁴ Informatsioonist tingitud riske krediidisuhetes käsitleb autor järgnevas alapeatükis.

⁵⁹ Beck, U, Riskiühiskond. Teel uue modernsuse poole. Tartu Ülikooli kirjastus 2005, lk 25. Vt ka Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit, lk 50

⁶⁰ Beck, U, Riskiühiskond. Op.cit, lk 8

⁶¹ Ernits, M. Põhiõigused, demokraatia, õigusriik. Tartu Ülikooli kirjastus 2011, lk 89

⁶² Betti, G., Dourmashkin, N., Rossi, M.C., Verma, V., Yin, Y. The Problem of Consumer Indebtedness: Statistical Aspects, ORC Macro International Social Research, p 1

⁶³ Beck, U, Riskiühiskond. Op.cit, lk 79

⁶⁴ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 10

1.2.2. Lepinguvabaduse põhimõte ja poolte võrdne kauplemisjõud lepingu sõlmimisel

1.2.2.1 Lepinguvabaduse põhimõte

Mida tihedamaks ja keerulisemaks muutuvad majandussuhted ja neid suhteid reguleerivad lepingud, seda suuremat hulka isikuid võivad lepingust tulenevad õigused ja kohustused puudutada. Võlaõigusseadus reguleerib enamikke tüüplepinguid. Sellele vaatamata ei ole tegemist kõigile üheselt mõistetava regulatsiooniga. Eelkõige tekitab raskusi võlaõigusseaduse üldine dispositiivsus, mis võimaldab teatud tingimustel lepingupooltel omavahel kokku leppida tingimustes, mis kalduvad kõrvale seaduses sätestatus.⁶⁵ Lepinguvabaduse põhimõte sätestab, et pooled valivad ise, kas ja kellega nad lepingu sõlmivad ja milliseid kohustusi nad lepinguga endale võtavad.

Lepinguvabaduse mõte on lepinguliste suhete regulatsiooni aluseks ja seda on seadusandja normide sisu kujundamisel arvestanud. Just lepingus avaldub tsiviilõiguse privaatautonomia põhimõte ja enesemääramisõigus kõige otsesemalt. Tahtevabaduse idee kohaselt on lepingud siduvad, sest need on sõlmitud vaba tahte alusel. Kõrvuti lepingupoolte vaba tahte ja privaatautonomia ideega on hakatud oluliseks pidama nende isikute kaitsmist, kes ei suuda ise oma huve kaitsta ja allutavad ennast seetõttu kohustustele, mis ei ole kooskõlas nende tegeliku tahtega või mille sisu on ebaõiglane (nt tarbijad). Igas õigussüsteemis ja konkreetses õiguskorras peab olema olema mehhanism, mille kaudu kõrvaldada lepinguvabaduse printsiibi kui üldprintsiibi puudusi ja nõrkusi, et tagada õiglus lepingulistes suhetes.⁶⁶

Eeltoodust tulenevalt on lepinguvabaduse sisuks ka lepinguvabadust piiravad normid ning läbi piirangute ka nõrgema poole kaitsmine. Alati ei ole lepingu pooled tsiviilsuhtes vabad ja võrdsed. Seda tähtsam ongi leida tasakaal lepinguvabaduse ja selle piirangute vahel, mis iseenesest ei ole sugugi lihtne ja vastus sellele sõltub konkreetsest lepingust. Üldiselt on aktsepteeritud sellistel puhkudel piirangud, mille eesmärgiks on kaitsta ühiskondlikke huvisid, milleks võivad olla nõrgem pool lepingulises suhtes, keskkond ja kapilatiturg.⁶⁷ Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 19 tagab igapähele õiguse vabale eneseteostusele tingimusel, et austatakse ja arvestatakse kolmandate isikute õigustega, põhiseadusliku korraga ning heade kommetega.

⁶⁵ Piiraja, M. „Praktilised lepingud ettevõtluses“ 2008, lk 7

⁶⁶ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 36-37

⁶⁷ Rutgers, J.W. The European Economic Constitution, Freedom of Contract and the DCFR. European Review of Contract Law, 2009, p 1.

Sellest lähtub riigi põhiseaduslik kohustus tagada lepinguvabadus.⁶⁸ Seega on lepinguõiguse peamiseks printsiibiks üheltpoolt lepinguvabadus, teiselt poolt sisaldab lepinguõigus detailseid reegleid kõikide lepinguõigust puudutavate aspektide kohta⁶⁹.

VÕS § 23 lõige 1 sisustab lepingupoolte vahelised kohustused, mis võivad olla kindlaks määratud lepingus või seaduses, või tuleneda mh hea usu ja mõistlikkuse põhimõttest.

Enamik Euroopa tsiviilseadustikke sisaldavad üldist hea usu põhimõtte sätet.⁷⁰ Hea usu põhimõtte õiguse normina on võlaõiguse kõige kõrgem norm, mida on seostatud ka moraalistandarditega ja õiguslik-eeetiliste nõuetena isiku käitumisele. Seega on selle põhimõtte näol tegemist mitte ainult õiguslikku sisu, vaid ka õigusväliseid standardeid ja väärtussüsteeme hõlmava käitumisreegliga.⁷¹ Kuid üldiselt hea usu põhimõtte ei ole tavaline reegel. See sisaldab avatud normi, mille sisu tuleb kindlaks määrata läbi konkretiseerimise, arvestades selle põhimõtte eesmärki ning konkreetset juhtumit.⁷²

VÕS § 6 kohaselt peavad võlausaldaja ja võlgnik käituma teineteise suhtes hea usu põhimõttest lähtuvalt. Hea usu põhimõtte on seotud sotsiaalse aspektiga. Hea usu põhimõtet ei ava VÕS ega ka TsÜS § 138, mille kohaselt tuleb õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel toimida heas usus, arvestades, et õiguste teostamine ei ole lubatud seadusevastasel viisil või selliselt, et õiguste teostamise eesmärgiks on kahju tekitamine teisele isikule.⁷³ Sellest tulenevalt sisustab selle põhimõtte olemust igakordselt kohus. Kuid selline väärtusotsus ei pruugi olla alati õiglane, sest pahausksust ja hea usu vastast käitumist on väga keeruline tõendada.⁷⁴ Kohtunik ei tohi aga otsustada oma subjektiivse õiglustunde järgi, vaid peab andma heas usus käitumise nõudele nii objektiivse sisu kui võimalik.⁷⁵ Samas on hea usu ja mõistlikkuse põhimõttest lepinguliste kohustuste tuletamine õigustatud siis, kui muud seaduses nimetatud allikad ei ole kasutatavad või ei võimalda piisava täpsusega kohustuste sisu kindlaks määrata.⁷⁶

⁶⁸ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 37

⁶⁹ Hesselink, M.W. Non-Mandatory Rules in European Contract Law. European Review of Contract Law. Vol I, 2005, (44-86), p 45. Viidatud Liibak, K. Op.cit. lk 16 kaudu.

⁷⁰ Hartkamp, A.S., Hondius, E.H., Joustra, C.A., Hesselink, M.W., du Perron C.E. & Veldman, M. (eds.) Towards a European Civil Code, 3rd edition, M.W. Hesselink. The Concept of Good Faith, The Hague, Boston & London: Kluwer Law International, 2004, (471-498)., p 1

⁷¹ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 25

⁷² Hartkamp, A.S., The Concept of Good Faith. Op.cit. p 2

⁷³ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 09.03.2006 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-2-06

⁷⁴ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 07.11.2007 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-102-07

⁷⁵ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 25

⁷⁶ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 89

1.2.2.2. Poolte võrdne kauplemisjõud lepingu sõlmimisel

Ühiskonnas omavad järjest rohkem tähtsust eriteadmised. Sellest tulenevad sõltuvad isik igapäevaselt järjest rohkem teistest, sh ka oma lepingupartnerist. Teisalt on poolte huvid tulenevalt lepingulise suhte iseloomust ja eesmärgist omavahel vastuolus ning nõrgemas positsioonis olev isik võib (suutmata end kaitsta) saada seotuks ebasoodsa lepinguga.⁷⁷

VÕS § 8 sisustab lepingu mõiste. Leping on tehing lepingupoolte vahel, mille eesmärgiks on kaasa tuua õiguslikud tagajärjed. Leping on pooltele täitmiseks kohustuslik ning see põhimõte on lepinguliste võlasuhete üks olulisemaid.

Krediidilepinguks on vastavalt VÕS § 401 lõikele 1 leping, millega krediidiandja kohustub andma krediidisaaaja käsutusse rahasumma (krediidi), krediidisaaaja aga kohustub tasuma krediidilt intressi ja lepingu sõlmimisel krediidi tagasi maksuma.

Vastavalt KAS § 83 lõikele 1 on laen krediidiasutuse vara või bilansiväline kohustus, mis tueneb lepingust, mille kohaselt laenuandja annab või kohustub andma raha või muu vara laenusaaajale või lepingust tulenevalt muule õigustatud isikule, laenusaaaja aga kohustub laenuandjale raha või muu vara tagastama kindlaksmääratud tingimustel.

Vastavalt KAS-i § 86¹ lõikele 4 on krediidirisk risk, et krediidiasutuse vastaspool ei ole võimeline täitma või ei soovi täita oma lepingulisi kohustusi.

Piiramatu lepinguvabadus saab eksisteerida vaid poolte vahel, kes omavad võrdset läbirääkimiste võimalust, võrdseid oskusi ja perfektseid teadmisi kohastest turutingimustest. Kuid turul valitseb karm reaalsus: selliseid võrdseid lepingupooli ei eksisteeri ja tugevam lepingupool on seetõttu võimeline läbi suruma nõrgema lepingupoole suhtes ebaõiglasi ja rõhuvaid lepingu tingimusi. Seega on riiklik sekkumine hädavajalik tagamaks fundamentaalse õigluse nende jaoks, kes seda ise tagada ei suuda.⁷⁸ Autori hinnangul on eeltoodust järeldatav, et lepinguvabadus kehtib seni, kuni pooltel on võrdne kauplemisvõim.

Tavaliselt seisab lepingus nõ tugevam pool pakkuja rollis, kes koostab poolte vahel sõlmitava lepingu. Seevastu nõrgem pool, kes on ka kaitstud seadusega, on aga teenuse või toote saaja.

⁷⁷ Parrest, I. Lepingueelne teatamiskohustus. Lepingueelse teatamiskohustuse funktsioonid, piiritlemise probleemid ja rikkumise tagajärjed. Magistritöö. Tartu Ülikool 2005, lk 18

⁷⁸ Edwards, C. Freedom of contract and fundamental fairness fo individual parties: the tug of war continues. *UMKC Law Review*. Vol 77:3, 2008-2009, (647-696), p 647-648. Viidatud Liibak, K. Op.cit. lk 15 kaudu

Selliste lepingute puhul on tüüpiline ka see, et saaja maksab teenuse või toote eest vastavalt poolte vahel kehtivale lepingule.

Ettevõtja ja tarbija vahelistes suhetes loetakse erinevatel põhjustel tarbijat võlasuhte nõrgemaks pooleks ning seetõttu on tema kaitseks sätestatud ettevõtlusvabadust piiravaid norme. Ettevõtjale omistatakse aga paremat ja tugevamat positsiooni ennekõike tema suuremate teadmiste ja kogemuste tõttu ning arvatavasti sellepärast ei ole ka ettevõtjate vahel sõlmitavaid krediidlepinguid seadusandlikul tasemel detailsemalt reguleeritud. Lähtuda tuleb enamasti põhimõtetest nagu hea usk, mõistlikkus, tavad ja väljakujunenud praktika.⁷⁹ Autor nõustub võlaõigusseaduse kommentaarides tooduga, et nõrgema poole kaitse on majandus- või kutsetegevuses sõlmitud lepingutes oluliselt piiratum kui tarbijalepingutes.⁸⁰

1.3. Seadusandja kohustus kaitsta lepingulistest suhetes nõrgemat poolt

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 13 kohaselt on igalühel õigus riigi ja seaduse kaitsele. Riik on kohustatud põhjendatud vajadusel sekkuma nõrgema poole kaitse huvides. Panga kliendi näol on tegemist enamasti majanduslikult ebavõrdsemas positsioonis oleva lepingupoolega, mistõttu on riik jätnud endale õiguse sekkuda seaduses sätestatud tingimustel panga tegevusse. Samas on autori arvates oluline, et riik ei hakkaks panga ja kliendi vahelist lepingulist suhet liigselt ülereguleerima, rikkudes sedasi privaatautonomia põhimõtet. Lepingulistest suhetes peab säilima piisav vabadus ning riik peaks sekkuma juhtudel, kus on oluline tagada õiguslik tasakaal.

Sellest tulenevalt püstitab autor küsimuse, miks ei ole seadusandja siiani pidanud vajalikuks lepingulistest suhetes kaitsta VKE-sid sarnaselt tarbijatega lepingulistest suhetes. Sellele normatiivsele küsimusele saavad vastata eelkõige nii Euroopa Liidu kui kohaliku tasandi poliitikud. Sellel küsimusel on ka strateegiline mõõde: paljudel tarbijakaitse pooldajatel on hirm, et tarbijakaitse-eeskirjade kohaldamisala laiendamine teistele haavatavatele isikutele vähendab kaitset tarbijatele. Alati tundub raske leida tasakaal õigluse ja ideoloogia vahel.⁸¹ Siinkohal vastanduvadki ettevõtja ja tarbija oma juriidiliselt vormilt. Isegi kui ettevõtja võib olla alustav, väike, kogenematu ja haavatav, siis on kohati enesestmõistetav, et teda ei pea kaitsma.

⁷⁹ Liibak, K. Op.cit. lk 16

⁸⁰ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 166

⁸¹ Hesselink, M. W. Towards a Sharp Distinction between b2b and b2c? On Consumer, Commercial and General Contract Law after the Consumer Rights Directive. *European Review of Private Law* 1-2010 (57-102), p 100

Õigus on inimühiskonnas üks sotsiaalse reguleerimise vahenditest. Selle ülesanne on korra ja julgeoleku loomine inimekäitumises. On oluline, et ühiskonnas arvestatakse ja austatakse kehtivaid sotsiaalseid norme. Tänapäeva õigusest on vaja aru saada. Õigust sisustades tuleb esiteks aru saada kehtiva õiguse tähendusest, teiseks juriidilise õiguse ja juriidilise kohustuse tähendusest ja kolmandaks juriidilist tähendust omava käitumise tähenduses.⁸²

Kehtiv õigus kujutab endast õigusnorme, mis on loodud formaalselt eesmärgiga korrastada ühiskonna liikmete käitumist. Juriidiline (subjektiivne) õigus on seadusandja tahtest lähtuv ja kellegi juriidilise kohustusega garanteeritud käitumise võimalus. Oluline on siin asjaolu, et nii juriidiline õigus kui kohustus saavad tuleneda ainult kehtivast õigusest – õigusnormist. Sellest kõigest jääb aga väheks, et tänapäeva õigust mõista ja luua. Õigust ei ole vaja ainult normide loomiseks, vaid kõigi õiguse subjektide käitumise korrastamiseks. Need hoovad on olemas riigist et õigus on riigi käes praktiliselt ainsaks vahendiks, millega meie käitumist korrastada. Seega on õigus muutumas üha rohkem informatsiooni- ja kommunikatsioonisüsteemiks, hõlmates endas nii kehtivat õigust kui ühiskonna sotsiaalseid dimensioone.⁸³

Õigusteadvuse struktuuris eristatakse kolme elementi (a) õiguslikud teadmised, (b) emotsioonid ja suhtumised puutuvalt õigustegelikkuse nähtustesse ning (c) valmisolek õiguspäraseks käitumiseks. Õiguslikest teadmistest üksi ei piisa indiviidi (ühiskonna liikme) õiguserikkumise toimepanemise ärahoidmisest, kehtivasse õiguskorda positiivselt suhtumiseks ega aõiguskulekalt käituma motiveerimiseks. Selleks on vaja kõiki kolme elementi sh emotsionaalseid ja intellektuaalseid tegureid. Selles väljendub õiguse sotsiaalne olemus.⁸⁴

Õiguse ja riigi olemuse üle on filosoofid mõtisklenud läbi aegade. Õigus on alati poliitiline. Õigust viib ellu riik läbi poliitiliste otsuste. Tänapäevane demokraatlik ühiskond ei ole õiglane. Alati leidub neid, kes on ülekohtuselt halvemasse olukorda jäetud. Poliitika peab muutuma rohkem sõltuvaks eetikast ja õiglusest ja vähem sõltuma majandusjõudude mõjust,⁸⁵ erinevalt kapitalistlikus lähenemisest, mis näeb riigi põhilise kohustusena majandusliku kasvu kindlustamist.⁸⁶ Riigi poliitika eesmärgiks peaks olema ühiskonna eri huvid tasakaalustamine,

⁸² Narits, R. „Õiguse entsüklopeedia“. Tallinn, 2004. Lk 117

⁸³ Narits, R. „Riigikohtu lahendid Eesti õiguskorras: tähendus ja kriitika. Kohtu võim ja kohtuotsus“ Tartu, 2005, lk 8-9

⁸⁴ Raska, E. „Sotsiaalse regulatsiooni õigusvorm.“ Artiklite kogumikus Õiguse sotsiaalsest olemusest ja toimest ühiskonnas. Koostanud Silvia Kaugia. Tartu: Avatar Holding OÜ 2009 Lk 74 jj

⁸⁵ Ibid, lk 129

⁸⁶ Ibid, lk 123

stabiilsuse ja turvalisuse tagamine. Samas on riigi õige ja sobiv roll eri riikides eri aegadel erinev ja seetõttu tuleb riiklike regulatsioone rakendada vastavalt vajadusele ühes valdkonnas rohkem ja teises vähem. Valitsuse suurem roll riigi majanduses võib olla väga vajalik.⁸⁷

Heaoluriik ehk sotsiaalriik on riik, mis garanteerib kodanikele poliitilisi ja sotsiaalseid õigusi. Riik otseselt ei sekku turumajandusse, kuid vähendab ühiskonna liikmete vahelist sotsiaal-majanduslikku ebavõrdsust maksu-, majandus- ja sotsiaalpoliitikaga. Ehk ühendab turumajanduse sotsiaalse õiglusega.⁸⁸ See eesmärk on kirjas ka Euroopa Liidu Toimimise Lepingus (art 3 p 3). Euroopa Liit rajab siseturu. Liit taotleb Euroopa säästvat arengut, mis põhineb tasakaalustatud majanduskasvul, hindade stabiilsusel ja kõrge konkurentsivõimega sotsiaalsel turumajandusel, mille eesmärk on saavutada täielik tööhõive ja sotsiaalne progress, samuti kõrgetasemelisel keskkonnakaitset ja keskkonna kvaliteedi parandamisel.⁸⁹

Õiguskäibe ja majanduse stabiilseks koostoitumiseks on vaja parajas proportsioonis seadusandja ja kohtute paternalismi, et tagada õiglane kohtlemine ka muutuvates olukordades.⁹⁰ Õigusõiglasele kohtulikule arutamisele on üks olulisemaid õigusi demokraatlikus ühiskonnas. Mida tõhusam on menetlus põhiõiguste tagamiseks, seda paremini realiseeruvad põhiõigused praktikas.⁹¹

Lääne tsiviliseeritud kultuuriruumile on omane ülereguleerimine.⁹² Seda peaks seadusandja vältima, et riik ei hakkaks pärssima kodanike võimet oma elu vabalt korraldada. Armand Mark on oma artiklis leidnud, et õigusega on tarvis reguleerida vaid neid suhteid, mis vajavad õiguslikku regulatsiooni ja selle vajaduse olemasolu on seadusandja valiku küsimus.⁹³ Ühiskond areneb väga kiiresti, tuues kaasa vajaduse uute regulatsioonide ja seaduse muudatuse järele.

⁸⁷ Stiglitz, J.E. „Ameerika, vabaturg ja maailmamajanduse langus. Vaba langemine. 2010. Tõlge eesti keelde Raul Kilgas ja Tänapäev, 2011, lk 198-199

⁸⁸ Mõiste heaoluriik. Kättesaadav: <http://et.wikipedia.org/wiki/Heaoluriik>

⁸⁹ Euroopa Liidu Lepingu ja Euroopa Liidu Toimimise Lepingu konsolideeritud versioonid. Euroopa Liidu Teataja C326/17. 26.12.2012. Kättesaadav: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026et.pdf

⁹⁰ Trisberg, K-E., Majandussituatsiooni muutus: kas piisav põhjus kestvuslepingu muutmiseks või ülesütlemiseks? *Jurdica* VI/2010, lk. 427

⁹¹ Ernits, M. *Op.cit.*, lk 181

⁹² Raska, E. *Op.cit.* lk 107

⁹³ Mark, A. „Õigus sotsiaalse ja poliitilise fenomenina“ Artiklite kogumikus *Õiguse sotsiaalsest olemusest ja toimest ühiskonnas*. Koostanud Silvia Kaugia. Tartu: Avatar Holding OÜ 2009

Arvestades, et majanduse olukord muutub kiiremini kui poliitika, ei tohi sellega aga jääda hiljaks ega reguleerida üle.

Käesoleva töö koostaja nõustub seisukohtadega, milleni I. Parrest on oma magisritöös jõudnud. Nimelt hakkavad EL-i õigusest tulenevad nõuded üha enam mõjutama Euroopa riikide üldise lepinguõiguse arengut. Sealhulgas leiab tulevikus kindlamat kinnitust ka lepingueelne teatamiskohustus, kui hea usu põhimõtte olulisim väljendus lepingu ettevalmistamise faasis. Euroopa riikide praktika ühtlustamise viisid ja vahendid on jällegi õiguspoliitiliste otsustuste esemeks. Igal juhul saab ühtse õiguspraktika kujunemine olema aeganõudev protsess, milles mängib olulist osa ka võrdlev õigusteadus.⁹⁴

1.4. Informatsiooni tõrgete probleem ja lepingueelne informatsioon

1.4.1. Informatsiooni tõrgete probleem

Maailm on muutunud infoühiskonnaks. Infol on võim. Sellele viitab ka informatsiooni asümmeetria, mis sisuliselt tähendab seda, et erinevad inimesed teavad erinevaid asju. Nendeni jõudev info hulk on erinev ja määratlematu. Finantsteenuste pakkumisega seotud infotõrgete probleemiga oli silmitsi USA valitsus juba 1986.a., mil otsustati, et laenuandjal on kohustus anda tarbijatele teavet tegeliku intressimäära kohta.⁹⁵ Seega ei ole autori arvates informatsiooni puudulikkus seotud ainult tänapäevaga, vaid ikkagi selle konkreetse teenusega konkreetses ajas.

Nagu kogu ülejäänud maailm, on infotehnoloogilise arengu teinud läbi ka finantssfäär. Infotehnoloogia ja e-teenused võimaldavad teha tehinguid ilma teise poolega suhtlemata ning töödelda kogu finantsinformatsioon arvutitega. Maailma ja infoühiskonda üks kõige mõjuvamaid ja suuremaid muutusi on tehingute (lepingute) sõlmimise kiirus ilma vahetu kontaktita.⁹⁶

Paanika on finantssüsteemis kerge tekkima ebavõrdse informeerituse tõttu, sest lepingupartnerite informeerituse tase on sageli erinev.⁹⁷ Kliendi jaoks eksisteerivad krediidi võtmisel üheaegselt

⁹⁴ Parrest, I. Op.cit. lk 36

⁹⁵ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit, lk 61

⁹⁶ Hassan, R. The Information Society. Polity Press, London 2008 pp 2. Viidatud Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 9 kaudu

⁹⁷ Liikane, K., Zirnask, V. Raha, pangad ja finantsturud. II osa. Tallinn 1996, lk 206.

i) teabe kättesaadavuse probleem, sh informatsiooni asümmeetria ja ii) teabe arusaadavuse ja teabe kasutamise võimekuse probleem.⁹⁸

Ettevõtlaste teabe kättesaadavus on Eesti ettevõtjate hinnangul hea – rohkem kui pooled väikese ja keskmise suurusega ettevõtetest kinnitavad, et soovitud info leidmisel neil raskusi ei ole. 2008. aastaga võrreldes oli 2012. aastal vähem neid ettevõtteid, kellel raskusi ei esinenud. Samas on Parxise analüüsis tuvastatud, et mikroettevõtjate arv on suurenenud ja alustaval ettevõtjal puudub ettevõtlikkuse kogemus, seetõttu on neil kindlasti keerukam teavet leida.⁹⁹ Mikroettevõtete ettevõtlikkuse puudumist kinnitab ka asjaolu, et vastavalt Praxise analüüsile on neil esikohal probleemid ettevõtluse olulisematest protseduuridest, nagu maksundus (35%-l) ja raamatupidamisenõuded (28%-l), arusaamisega.¹⁰⁰

Krediidi võtmisel sõlmitakse pikaajaline kestvusleping mistõttu on infol, mida pooled on saanud üksteiselt või muudest allikatest, väga suur roll. Informatsioon on ainuke tunnetatav reaalsus, mille alusel saab lepingupool oma tahet kujundada. Finantsturud on muutumas üha keerulisemaks ja nii tarbijatelt kui krediitiasutuste eeldatakse suuremat vastutsutundlikkust ja riskitaluvust finantsotsuste tegemisel¹⁰¹. Kuna seadus eristab kliente ega nõua kõikide klientide suhtes ühesuguste lepingutingimuste (põhimõtete) kohaldamist, võib seda lugeda vähem informeeritud klientide diskrimineerimiseks.¹⁰²

Finantskriisi põhjusena on välja toodud finantskirjasokamatust ja krediitoodete kerget kättesaadavust.¹⁰³ Eeltoodust tulenevalt on töö koostaja arvates üha olulisem suurendada isikute finantskirjaoskust. Kuid isegi täielikult teadlikud ja informeeritud kliendid võtavad vastu otsuseid, mis ei ole vastavuses nende endi võimalustega ja parima huviga.¹⁰⁴ On väidetud, et finantsharidus on oluline element juba varasest east alates. Selle eesmärk vältida tarbetuid võlgu

⁹⁸ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 61

⁹⁹ Kaarna, R. Op.cit, lk 78

¹⁰⁰ Ibid, lk 68

¹⁰¹ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 62

¹⁰² De Muynck, Michiel. Credit Cards, Overdraft Facilities and European Consumer Protection – A Blank Cheque for Unfairness? European Review of Private Law (December 2010), 18 (6), p 1196

¹⁰³ Hesselink, M.W. SMEs in European Contract Law. Background note for the European Parliament on the position of small and medium-sized enterprises (SMEs) in a future. Common Frame of Reference (CFR) and in the review of the consumer law acquis. Centre for the Study of European Contract Law No 2007/03, 2007, (1-28). , p 12

¹⁰⁴ De Muynck, Michiel. Op.cit. p 1196

¹⁰⁴ Hesselink, M.W. SMEs in European Contract Law. Op.cit. p 14

ja ka ülelaenamist hilisemas elus.¹⁰⁵ Kuigi noorte finantsiline harimine tundub lihtne lahendus, võib see praktikas osutuda siiski raskemaks, eriti pidades silmas haridusprogrammide koostamist jne.

Informatsiooni asümmeetria finantsteenuste valdkonnas ja sh krediidilepingute sõlmimisel tulenevad finantsteenuse keerulisest olemusest.¹⁰⁶ Finantsteenuste ja –lepingutega seotud teave võiks olla piisavalt lihtne ja keeleliselt arusaadav. Samas ei pruugi see anda oodatud tulemust, sest vaja on mõista erinevaid arvudes toodud näitajaid, spetsiifilisi mõisteid ja osata hinnata riske tervikuna. Selle võib koondada kokku mõisteks finantskirjaoskus. Tuginedes OECD uuringule vajaks finantskirjaoskus Eestis parandamist. Uuringust ilmneb, et põhimõttelistes küsimustes on nõ rusikareeglid enamasti teada, kuid probleemid näivad tekkivat seal, kus on vaja jälgida numbreid ja aru saada konkreetsetest arvutustest. Lihtne aritmeetika ei valmista raskusi, kuid ajalise perspektiivi lisamine raha väärtuse hindamisel muudab vastused juba ebaühtlasemaks. See puudutab nii raha ostujõu muutumise hinnanguid kui intressi arvutusi. Finantskirjaoskuses märgib olulist rolli hariduse ja jõukuse tase.¹⁰⁷

VKE-de teadlikkuse ja finantskirjaoskuse kohta on võimalik teha järeldusi Praxise 2012.aastal koostatud uuringust, mille andmetel kasutab ettevõttevälist nõustamist 28% VKE-dest, ent aastate vältel on teenuse kasutamine vähenenud. Viimast selgitab esiteks alla 10 töötajaga ettevõtete osakaalu suurenemine, sest neil VKE-del on väliste teenuste kasutamiseks tavaliselt vähem vahendeid.¹⁰⁸ Selline ärinõustamine on vajalik eelkõige ettevõtete võimalike raskuste paremaks analüüsimiseks ning samuti nende raskustega hakkama saamiseks. 14% VKE-dest kinnitas, et on saanud ettevõttevälist nõustamist pangast. Nõustamisvajadus on suurem just väiksemates ettevõtetes, kus sisemised oskused ja teadmised on piiratumad¹⁰⁹.

K.Siibak on jõudnud järeldusele, et riske saab vähendada vaid juhul kui vähendada ka teadmatuses tulenevat määratlematust. Oluline on meeles pidada, et infost on saanud tänapäeval ühiskonda organiseeriv jõud, mis tähendab, et muutunud on teabe töötlemise protsess ja teabe väärtus, kui riskide juhtimise vahend. Teabest on saanud turustatav hüve ja tekkinud on selle

¹⁰⁵ Garcia Porras, Catherine., Van Boom, Willem H. „Information Disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and Limitations“ Rotterdam Institute of Private Law Working Paper., p 25

¹⁰⁶ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 9 63

¹⁰⁷ OECD uuring „Finantsalane kirjaoskus Eesti elanike seas“ lk 55

¹⁰⁸ Kaarna, R. Op.cit., lk 45

¹⁰⁹ Ibid, lk 48

üleküllus. Mis omakorda tähendab seda, et informatsiooni asümmeetria suurenemine kõikides eluvaldkondades on paratamatu.¹¹⁰

1.4.2. Lepingueelne informatsioon

Lepingust arusaamine on väga oluline element vastutustundliku laenamise ja laenuvõtmise juures. Laenusaajal peab omama kogu vajalikku infot otsustamiseks, kas pakutav krediittoode on tema jaoks sobilik või mitte. Laenusaaaja peab oskama hinnata krediidi võtmisega seotud riske, eriti kui on tegemist pikaajalise laenutootega. Ta peab olema teadlik riskidest, mis on seotud valuutakursside ja intressimäärade kõikumisega või varaväärtuste muutustega. Samuti on oluline, et teave oleks selge, arusaadav ning terviklik, olemata samas liiga üksikasjalik ja koormav.

Kõige olulisem osa lepinguelse informatsiooni kontekstis on krediidi pakkumine ise. Suhtes tarbijaga on väga oluline, et lepinguelse teavet saadakse struktureeritud kujul. See võimaldab pakutud toodet võrrelda teiste samalaadsetega. Uuringu tulemused näitavad, et teave peaks olema terviklik ja lihtsas sõnastuses. Lihtne sõnastus tähendab omakorda, et ei ole kasutatud spetsiifilist rasketes terminites sõnavara¹¹¹. Tarbijatele ei ole vaja ainult teavet, vaid selget ja soovitatavalt ühtlaselt esitatud teavet. Soovitav on esitada teave kokkuvõtvalt lihtsas keeles, pigem rõhutades põhimõisteid kui neid peites.¹¹² Selline käsitlus soodustab ka isikute finantsharimist, kuigi alati võib vaielda, kas tarbijad loevad seda infot ja kas esitatud on ikka vajalik info.

VÕS § 403¹ sätestab krediidiandja kohustuse tarbijat lepinguelsest põhjalikult teavitada. Lepingueelne teave avaldatakse standardinfo teabelehel eesmärgiga tagada teabe selge esitusviis ja teabe võrreldavus. Standardvormi kasutades saab tarbija võimaluse võrrelda talle pakutavaid lepingutingimusi teiste krediidiandjate poolt pakutavaga. Sellest tulenevalt peab teave olema tõene, vajalik ja arusaadav. Küllaldane informeerimine peab tagama tarbijale võimaluse langetada kaalutletud otsus, mis tagab ühtlasi tarbija kõrgetasemelise kaitse.¹¹³

¹¹⁰ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 103

¹¹¹ Public Consulting on Responsible lending and Borrowing in the EU. Op.cit. p 5

¹¹² Garcia Porras, C., Op.cit. p 26

¹¹³ Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. lk 16

Krediidilepingutega seotud infotõrgete probleeme on analüüsinud M. De Muynck, kes on jõudnud järeldusele, et inimestel on raskusi enesekontrolli ja distsipliiniga, mistõttu ei pöörata lepingueelsele teabele piisaval määral tähelepanu.¹¹⁴

Krediidiandja ja tarbija vahel on asümmeetriline informeerituse tase. Samal ajal kui krediidiandja saab oma riisiko hindamisel tugineda laenusajalt saadud teabele, seda statistiliste kogemuste abil kogu krediidivõtjate grupiga võrrelda ning arvestada ka krediidivõtja objektiivse makseajalooga, puudub krediidivõtjal täielik teabealane kindlus: krediidileping ei pruugi olla tema jaoks läbipaistev, ta sõlmib selliseid lepinguid ilmselt harva (vähemalt oluliselt harvem kui krediidiandja) ja ta ei suuda ise teha terviklikku analüüsi, kasutades selleks likviidsusprognosi ja turuvõrdlusi jms.¹¹⁵

KAS § 89 lõike 3¹ kohaselt on krediidiasutus kohustatud informeerima kõiki kliente võimalikest ohtudest laenude võtmisel. Kõikidel laenuandjatel on aga suhetes tarbijatega kohustus läbi viia vähemalt võlaõigusseadusest tulenev nõustamise protsess, st. jagatakse eelinfot, antakse teabeleht, soovi korral lepingu projekt ja graafik, enne allkirjastamist toimub põhjalik lepingutingimuste tutvustamine ja nõustamine. Need, kes soovivad tervikliku nõustamist, need saavad ka arutleda oma tulude-kulude üle ja selle põhjal antakse soovitusi rahaasjade korraldamiseks. Autor juhib siinkohal tähelepanu, et KAS viitab laiemalt, keda peab võimalikest ohtudes laenu võtmisel informeerima. VÕS-ist tulenev kohustus on seotud ainult tarbijatega.

Krediidiasutuste kodulehtedel on tarbijate kaitseks erinevate krediitoodete kohta olemas lepingueelne teave, soovitusel mõistlikuks laenamiseks, krediidikulukuse määra selgitav info ja muud soovitusel.¹¹⁶ Lisaks antakse tarbijatest klientidele antud info paberikandjal ka enne lepingu sõlmimist. Siinkohal toob autor välja, et lepingueelse teabe esitamine ei kujuta endast pakkumust, st ei oma eraldi seisva tahteavalduse jõudu. Sellele osutab Tarbijakrediididirektiivi preambuli põhjenduspunkt 30, mis viitab pakkumuse tegemisele koos Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe esitamisega. Nimetatud asjaolu on rõhutanud ka Euroopa Komisjon.¹¹⁷

¹¹⁴ De Muynck. Op.cit. p 1216

¹¹⁵ Koll, K. Vastustustundliku laenamise põhimõtte. Op.cit. lk 10

¹¹⁶ Näitena Swedbank AS kodulehel olev info.

https://www.swedbank.ee/private/credit/obligations/borrow_sensibly/precontractualInfo

https://www.swedbank.ee/private/credit/obligations/borrow_sensibly

https://www.swedbank.ee/private/credit/obligations/borrow_sensibly/percentageRate

¹¹⁷ VÕS jt seletuskiri, Op.cit. lk 16

Tekib küsimus, kes kaitseb VKE-de huve ja mil viisil on tagatud VKE-de puhul KAS § 89 lõikest 3¹ tulenev õigus saada teavet võimalikest ohtudest laenude võtmisel? Üldjuhul ei laiene tarbijatele ettenähtud õiguslik kaitse isikutele, kes sõlmivad lepinguid oma majandus- või kutsetegevuses, sest puudub vajadus sekkuda lepingulistesse suhetesse seal, kus pooled on võimelised oma huve ise kaitsma. Erandiks on tüüpitingimused, mille puhul on arvesse võetud kauplemisjõu erinevust ning võrdselt kaitstakse ebaausate lepingutingimuste pealesurumise vastu nii majandus- või kutsetegevuses lepinguid sõlmivaid isikuid kui ka tarbijaid.¹¹⁸ Seega on autori hinnangul VKE-d võrreldes tarbijatega isegi kaitsetumas positsioonis. Kuna VÕS §-ist 403² tulenev vastutustundliku laenamise põhimõte ja sellega seonudvad krediidiandja kohustused äriühingutele ei kohaldu ning tsiviilõiguslikke norme pole täpsustatud, on autori hinnangul kaheldav, kas KAS § 89 lõikest 3¹ piisab VKE-de kaitseks suhetes krediidiasutusega.

Kadri Siibak on oma doktoritöös iseloomustanud krediidiasutuse kohustusi teabe andmisel ja selgitamisel alljärgnevalt¹¹⁹:

- 1) järelpärimiste tegemise kohustus – kui teenuse pakkuja oma klienti ei tunne, peab ta esitama adekvaatseid küsimusi, et teada saada, millises ulatuses on kliendile vaja anda selgitusi ja informatsiooni (nn „tunne oma klienti põhimõte“);
- 2) kohustus vastata kliendi asjakohastele küsimustele ja anda kliendile ülevaateid teenuste kohta;
- 3) kohustus selgitada ja anda informatsiooni oluliste asjaolude kohta – sh infot, millele klient ei ole ise võimeline viitama. Teenuse osutaja peab olema võimeline asjatundjana oskama aru saada, millist infot kliendil oma teenuse sõlmimisel on vaja;
- 4) hoiatamiskohustus – kohustus informeerida konkreetsetest teadaolevatest riskidest (nt tagatise andmisega seotud riskid sundtäitmisel);
- 5) nõustamiskohustus – kui klient seda soovib.

Siinkohal toob autor välja, et Siibaku poolt nimetatud kliendi all ei ole silmas peetud mitte ainult tarbijat, vaid klienti selle üldises tähenduses, sh väikeettevõtjat. Ka V.Roppo, kelle näol on tegemist Genoa ülikooli lepinguõiguse ja üldise eraõiguse professoriga, on oma artiklis

¹¹⁸ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 124

¹¹⁹ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 124

toonitanud, et tavaklient on iga klient, kes ei ole „professionaalne klient“, mistõttu võib ka juriidiline isik olla tavaklient.¹²⁰

1.5. Väikeettevõtja sarnasus tarbijaga

Selleks et mõista VKE-dele vastutustundlikku laenamise põhimõtete rakendamist, on vaja mõista vastutustundliku laenamise kontseptsiooni, VKE-de olemust ja sarnasust tarbijatega. Vastutustundliku laenamise olemust analüüsib autor käesoleva magistritöö teises peatükis. Käesolevas alapeatükis keskendub autor VKE-de sarnasusele tarbijatega, mis kinnitaks või lükaks ümber hüpoteesi, et VKE-de näol tegemist lepingulises suhetes kaitset vajava poolega.

Tarbijatõigust on õiguskirjanduses peetud tulevase Euroopa lepinguõiguse tuumikalaks.¹²¹ Tarbijakaitseõiguste arengu alguseks Euroopa Liidus saab lugeda 1975.a. Euroopa Nõukogu poolt vastu võetud resolutsiooni esialgse programmi tarbija kaitse ja informeerituse kohta.¹²² Tarbijakaitseõiguste kõrgeaeg oli aga aastal 1986, kui jõustus Ühtse Euroopa Akt, mis sätestas tarbijakaitseõigused kui lahutamatu osa poliitikast Euroopa ühtsel turul. Alates sellest ajast on Euroopa Liidus kehtestatud ridamisi direktiive ja õigust loovaid akte, mis seda poliitikat on liikmesriigiti kujundanud ja ellu viinud.¹²³

Tarbijakaitsele ja turu toimimisele suunatud direktiivid on aluseks siseriiklikule õigusele. Nii on tarbijakrediididirektiiv 2008/48 aluseks võlaõigusseaduse 22. peatüki II jaole.

Tarbijatõiguse idee peitub nõrgema poole kaitses.¹²⁴ Seega on oluline jõuda selgusele kas tarbija peab olema ainult füüsiline isik või peaks teatud juhtudel mõiste „tarbija“ hõlmama ka juriidilise isikuid sarnastes olukordades.¹²⁵

Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjatel puuduvad sageli eriteadmised, kogemused, info - ja läbirääkimispositsioon, olles seega väga sarnased tarbijatega. Ka ärilisel eesmärgil sõlmitavates lepingutes võivad VKE-d olla palju nõrgemaks pooleks. See tekitab küsimuse, kas sarnaseid

¹²⁰ Roppo, V. Op.cit. p 321

¹²¹ Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Tallinn. 2011, lk 74

¹²² Sarv, R. Op.cit. lk 12

¹²³ Micklitz, H.W. Do Consumers and Businesses Need a New Architecture of Consumer Law? A Thought-Provoking Impulse. EUI Working Paper LAW 2012/23. p 1

¹²⁴ Micklitz, H.W. Do Consumers and Businesses Need a New Architecture of Consumer Law? Op.cit.p 4

¹²⁵ Alpa, G., Herre, J., Hondius, E. The Notions of Consumer and Professional and Some Related Questions. Study Group on a European Civil Code. p 4

tuleks sarnastes olukordades kohelda ühtemoodi või erinevalt (nagu EL-i õigusaktides seda hetkel tehakse).¹²⁶

Enamikes liikmesriikides on tarbija füüsiline isik, kes teeb tehingu väljaspool tema majandus – ja kutsetegevust. Leidub ka riike, kus tarbija ei ole piiritletud pelgalt füüsilise isikuga. Näiteks Belgias ja Hispaanias loetakse tarbijaks ka juriidilisi isikuid, kes teevad tehingu väljaspool majandus- või kutsetegevust või mittetulundusühinguid.¹²⁷ Ning Inglismaal, vastavalt Ebaõiglaste Lepingutingimuste Seadusele (ing keeles *the Unfair Contract Terms Act*) kui ettevõtte ostab kaupu väljaspool oma igapäevast majandustegevust ning selle tehingu eesmärgiks ei ole kasumi teenimine, loetakse selline ettevõtte tarbijaks.¹²⁸

Euroopa Liidu direktiivide järgi on tarbija ainult füüsiline isik.¹²⁹ VÕS § 34 järgi on tarbija isik, kes teeb tehingu, mis ei seonu iseseisva majandus-ja kutsetegevuse läbiviimisega. Tarbija mõistet täiendab tarbijakaitseseaduse § 2 lg 1, mille kohaselt on tarbija füüsiline isik, kellele pakutakse või kes omandab või kasutab kaupa või teenust eesmärgil, mis ei seonu tema majandus- või kutsetegevusega. Seega võimaldab võlaõigusseaduses antud tarbija definitsioon, mis loeb tarbijana tehtuks tehingud, mis ei ole seotud majandus- või kutsetegevusega, kohaldada tarbijakaitselisi norme paindlikumalt.¹³⁰

Hollandi õigusteadlane M.W. Hesselink on jõudnud järelduseni, et tarbijakaitsese on absoluutne õigus – kõik kes koonduvad tarbija mõiste alla, on automaatselt kaitstud.¹³¹ Samas ei ole tarbija tänapäeval enam iseenesestmõistetavalt kaitsetu, ainult teatud tarbijate rühmad väärivad ja vajavad kaitset.¹³²

Tarbijate kaitseks ja hästitoimiva siseturu tekkeks kinnisvaraga seotud krediitdilepingute valdkonnas, ühtlustades liikmesriikide õigusakte ja kehtestades seoses krediidi turustamise ja pakkumisega seotud teenuste suhtes kvaliteedistandardid, on Euroopa Parlament ja Nõukogu vastu võtnud direktiivi elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediitdilepingute kohta (edaspidi hüpoteekkrediidi direktiiv). Eelnimetatud direktiiv sätestab, et kuigi tarbija mõiste peaks

¹²⁶ Hesselink, M.W. SMEs in European Contract Law. Op.cit. p 14

¹²⁷ Sarv, R. Op.cit. lk 13

¹²⁸ Hesselink, M.W. SMEs in European Contract Law. Op.cit. p 7

¹²⁹ Alpa, G., Op.cit. p 4

¹³⁰ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 124

¹³¹ Hesselink, M.W. European Contract Law: a Matter of Consumer Protection, Citizenship, or Justice? Centre for the Study of European Contract Law. Working Paper Series No. 2006/04, (1-43)-p 1-2. Vt ka Sarv, R. Op.cit. lk 16

¹³² Micklitz, H.W. Do Consumers and Business Need a New Architecture of Consumer Law? Op.cit. p 6

hõlmama füüsilisi isikuid, kes tegutsevad väljaspool oma kaubandus-, äri- või kutsetegevust, on kahesuguse eesmärgiga lepingute puhul seda mõistet laiendatud. Seega lepingute puhul, mis sõlmitakse eesmärkidel, mis osaliselt seonduvad ja osaliselt ei seonud isiku kaubandus-, äri- või kutsetegevusega, ja milles need eesmärgid on sedavõrd piiratud, et ei ole üldiselt lepinguga seoses ülekaalus, tuleks vastavat isikut samuti käsitada tarbijana¹³³.

Euroopa Liidu tulevikku silmas pidades on peetud vajalikuks muuta lepingute sõlmimine muudes EL-i riikides asuvate partneritega ettevõtjate ja tarbijate jaoks lihtsamaks ja odavamaks, parandades ärikeskkonda eelkõige VKE-de jaoks, pakkudes selleks tarbijalepingute ühtustatud vorme ja näidislepingu sätteid ning saavutades edu vabatahtliku Euroopa lepinguõiguse loomisel.¹³⁴ Kusjuures Euroopa lepinguõigus on üha enam liikumas nõrgema poole kaitsmisele tasakaalust väljas olevate B2B lepingute osas. Seda eelkõige olukorras, kus üheks tehingu osapoolteks olev ettevõtte on nõrgem kui tema vastaspool (olles nt mikroettevõtte, sõltuv majanduslikult või tehniliselt teisest ettevõttest või avatud finantsriskile jne) ja vajab seetõttu juriidilist kaitset.¹³⁵

Autori arvates võib eeltoodust järeldada, et VKE-d on Euroopa Liidus käsitletavad sarnaselt tarbijatega nõrgema poolena, kes vajavad erilisemat kaitset ja kohtlemist. Samuti võib välja lugeda, et ka VKE-de kaitseks on vajalik ühtse õigusraamistiku loomine. Probleem on aga selles, et mille alusel määrata millised VKE-d vajavad kaitset ja millised mitte, arvestades VKE-de suurt hulka, nende erinevaid teadmisi ja erinevaid lepingulisi suhteid. Peaks see olema töötajate arv, mis on määrav? Äriühingu vara ja käive? Või hoopis üks või mitu nimetatud kriteeriumit koos?

Analüüsid SBA kümme meetet VKE-de poliitilise raamistiku loomiseks, on võimalik järeldada, et asümmeetriliste lepingute puhul on VKE-de näol tegemist nõrgema poolega ning nende huve tuleb kaitsta.¹³⁶ Siinkohal on peetud eelkõige silmas SBA alljärgnevaid põhimõtteid¹³⁷:

¹³³ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2014/17/EL, 4.veebruar 2014, elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediitiliepungute kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2013/36/EL ja määrust (EL) nr 1093/2010. Euroopa Liidu Teataja L 60/34. 28.02.2014. lk 2 ja 3

¹³⁴ Euroopa Komisjoni teatis "Euroopa 2020.aastal" Op.cit. lk 22

¹³⁵ Roppo, V. Op.cit. p 340

¹³⁶ Roppo, V. Op.cit. p 313

¹³⁷ Euroopa Komisjoni teatis. „Small Business Act“, Op.cit. lk 4.

6. põhimõte - „Hõlbustada VKEde juurdepääsu rahastamisvahenditele ja arendada välja majanduskeskkond, mis toetab õigeaegseid makseid äritehingute puhul“;

7. põhimõte – „Aidata VKEdel saada rohkem kasu ühtse turu pakutavatest võimalustest“.

Seepärast on autori arvates oluline krediidiasutuste kui peamiste laenuandjate osatähtsus nii vastutustundliku laenamise kui ka finantshariduse edendamisel VKE-de seas. Krediidiasutused saavad läbi oma tegevuse panustada SBA põhimõttesse, eelkõige hõlbustada VKE-de juurdepääsu rahastamisvahenditele, mis omakorda aitab saada rohkem kasu ühtse turu pakutavatest võimalustest.

Euroopa Kohus on leidnud, et tarbija ei ole nõrgem pool mitte informatsiooni assümmeetra, vaid hoopis riski tõttu, mida ta võtab. Siiski ei pruugi ainult tehinguga seotud riski arvestamine olla põhjendatud.¹³⁸ Finantsteenuste puhul on teavitamiskohustus oluline ning selle kohustuse ulatust ei seostata mitte tarbijatega, vaid ikka konkreetse kliendi finantsalaste teadmistega ja asjatundlikkusega konkreetsetes sektoris. Euroopa Liidu õiguses on sätestatud teabenõuded piiriüleste maksete, väärtpaberite ja kindlustustehingute tegemisel, olenemata sellest, kas tegemist on B2C (ettevõtte ja tarbija vaheliste) või B2B (ettevõtete vaheliste) lepingutega.¹³⁹

Panganduses kehtib ka hoiustaja kaitse põhimõte ja selle rakendamine ei ole suunatud ainult tarbijatele, vaid ka juriidilistele isikutele v.a. juriidilistele isikutele, kelle põhimajandustegevuse valdkond on finantsteenuste pakkumine. KAS § 89 on sätestatud eelnimetatud hoiustaja kaitse põhimõte. Krediidiasutus on vastavalt KAS § 89 lõikele 3¹ kohustatud informeerima kõiki kliente võimalikest ohtudest laenude võtmisel ning KAS § 89¹ sätestatud lepingueelse teabe andmise kohta investeerimisihoiuse lepingu sõlmimise korral.¹⁴⁰

Elektronilises keskkonnas valitsevad küberkuritegevusega seotud riskid, mis tulenevad konkreetse isiku teadmistest ja arvutikasutusoskustest. Need riskid on samaväärsed kõikide isikute jaoks, nii tarbija kui majandus – ja kutsetegevuses osaleva isiku jaoks.¹⁴¹ Ka investeerimisteenuste pakkumisel ei ole nõrgemaks osapooleks lepingu sõlmimisel peetud

¹³⁸ Miklitz, H.W., Stuyck, J., Terryn, E., Droshout, D. Cases, Materials and Text on Consumer law. Hart Publishing 2010, p 377. Viidatud Sarv, R. Op.cit. lk 40 kaudu.

¹³⁹ Ebers, M. Information and advising requirements in the financial services sector: principles and Peculiarities in EC Law – Electronic Journal of Comparative Law vol 8.2. June 2004. p 4

¹⁴⁰ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 73

¹⁴¹ Dedocq, G. Cyber Consumer Protection and Unfair Competition Electronic Journal of Comparative Law. Vo.11.3 (Dec, 2007). p 1.

iseenesestmõistetavalt tarbijat.¹⁴² V.Roppo toob oma artiklis välja ka investeerimisteenuste direktiivis käsitletud mõisted, mis on Eesti õiguses üle võetud väärtpaberituru seaduses.¹⁴³ VTS § 46 eristab tavakliente, asjatundlikke kliente ja võrdset vastaspoolt ning seejuures ei ole oluline, kas tavakliendi puhul on tegemist tarbijaga VÕS § 34 mõttes või juriidilise isikuga. Oluline on hinnata hoopis asjatundlikkust ning klientide teabe vajaduse ulatust investeerimisteenuste kasutamisel.

Erinevad teadustöö kirjutajad on jõudnud seisukohani, et lepingut sõlmides ei ole oluline riskide hindamise kriteeriumist lähtudes niivõrd lepingu olemus kuivõrd lepingupoolte tunnused st oskused, teadmised, kutsetegevus. Nii on Kati Liibak oma magistritöös analüüsinud põhjalikult tarbijate ja VKE-de sarnasust läbi M.W. Hesselinki argumentide, millele tarbija kaitsmise vajaduse tõestamiseks on tihti tuginetud.

Need argumendid on alljärgnevad:

- i. tarbijad on majanduslikult nõrgem pool;
- ii. tarbijad on puudulikult informeeritud (teadmised otsuste tegemiseks ei ole piisavad);
- iii. tarbijad ei ole tegutsemisel/otsuste vastuvõtmisel täielikult ratsionaalsed;
- iv. tarbijad ei taotle oma tegevuses kasumit;
- v. tarbijatel puuduvad alternatiivsed võimalused;
- vi. tarbijate kaitsmiseks on olemas õiguslik alus Euroopa Liidu põhiõiguste hartas;
- vii. õiguskindluse tagamiseks on nõutav kategoorilise kaitse kohaldamine selgelt piiritletud gruppide;
- viii. äriõigus on oma olemuselt erinev.¹⁴⁴

Analüüsid tarbijate ja VKE-de sarnasust läbi eeltoodud argumentide leidis K.Liibak, et need argumendid ei ole kohaldatavad ainult suhetele tarbijatega. Samasuguseid argumente võib põhjenduseks tuua rääkides VKE-st, aga ka näiteks korteriühistustest, kui tarbijatest koosnevatest vabatahtlikest ühendustest, ning nende kaitsevajadustest B2B lepingute puhul. Põhjused, miks VKE-sid võib käsitleda nõrgema ja kaitset vajava osapoolena seisnevad peamiselt selles, et sarnaselt tarbijatele puuduvad ka väikeettevõtjatel eriteadmised, piisav

¹⁴² Roppo, V. Op.cit. p 320-321

¹⁴³ Ibid

¹⁴⁴ Hesselink, M. W. Towards a Sharp Distinction between b2b and b2c? Op.cit, p 93. Vt ka Liibak, K. Op.cit, lk 23

informatsioon, vajalikud kogemused, oskused ja võimalused (sh finantsilised) pidamaks läbirääkimisi endast suuremate ettevõtetega tegemaks enda huvidest ja võimalustest lähtuvalt parimaid valikuid.¹⁴⁵

Eeltoodud seisukoht ei ühti Hesselinki omaga, kes on leidnud, et need, kes jäävad tarbija mõistest välja, ei saa kuidagi taotleda tarbijakaitse normide rakendamist enda suhtes. Nimelt tähendab kategoorilise iseloomuga tarbijakaitse ka seda, et neil, kes ei kuulu tarbija määratluse (näiteks VKE-d, mittetulundusühingud) alla, ei ole õigust tarbijakaitsele, vaatamata nende sarnasusele.¹⁴⁶ Käesoleva magistr töö autori hinnangul on eeltoodust tuleneva põhjal Hesselink möönnud, et teatud juhtudel on VKE-d ja mittetulundusühingud sarnased tarbijatega, mistõttu neid võiks käsitleda nõrgema ja kaitset vajava poolena lepingulistest suhetes. Autori eesmärk ei olegi rakendada kõiki tarbijakaitse sätteid ka VKE-de ja B2B lepingute puhul, vaid tõestada, et teatud juhtudel vajavad need seadusandja poolset kaitset samuti nagu tarbijad.

Robert Sarv on jõudnud järeldusele, et VKE-de ja tarbijate makromajanduslik sarnasus on seotud tagajärgedega, mida laenu- või liisinglepingute sõlmimine kaasa võib tuua. Kui tarbija võetud kohustused mõjutavad eelkõige väiksemat indiviidide hulka, siis VKE-de võetud finantskohustused võivad mõjutada kordades suuremat inimeste hulka. Näiteks pereettevõtte pankrot ei too kaasa mitte ainult ettevõtte omaniku ja tema pere sissetuleku kaotuse, vaid ka ettevõtte töötajate ja nende perekondade oma. Seega peaks seadusandja pöörama suuremat tähelepanu VKE-de kaitse tagamiseks, sest nende edust sõltub ka majanduslikult passiivsemat isikute käekäik.¹⁴⁷ Sellise käsitlusega nõustub ka käesoleva töö autor. Teadmatuse ja kogenematusena kaasnedavad võivad tagajärjed krediitdilepingute sõlmimisel võivad olla rängad nii üksikisikutele kui ka majandusele tervikuna.

Nii Kadri Siibak oma doktoritöös kui ka Kati Liibak ja Robert Sarv oma magistr töödes on jõudnud tõdemuseni, et väikeettevõtja ei pruugi olla suhetes krediitdilepinguga tarbijaga võrreldes sugugi paremas positsioonis. Eesti ega ka Euroopa Liidu normid otseselt ei toeta seda põhimõtet, kuid see on siiski Euroopa Liidu poliitikast tuletatav. Käesoleva magistr töö autor nõustub selle järeldusega – väikeettevõtteid tuleks käsitleda teatud lepingulistest suhetes nõrgema poolena, sest need on sarnaselt tarbijatega teatud olukordades nii majanduslikult kui sotsiaalselt sama

¹⁴⁵ Liibak, K. Op.cit. lk 33

¹⁴⁶ Hesselink, M.W. European Contract Law: a Matter of Consumer Protection, Citizenship, or Justice? Op.cit., p 5,6

¹⁴⁷ Sarv, R. Op.cit. lk 40

vastuvõtlikud. Väikeettevõtete osakaal ühiskonnas on väga suur ning nagu on olemas palju erineva teadlikkuse tasemega füüsilisi isikuid, on samamoodi palju erineva tasemega väikeettevõtteid. Arvestades seda, et ettevõtet juhivad füüsilised isikud ning mikroettevõtete puhul on võimalik, et kogu ettevõtte äritegevuse toimimise ja juhtimise eest vastutab üks inimene, on sisuliselt tegemist samade teadmiste, oskuste ja võimalustega isikuga nagu tarbija.

Magistritöö autori arvates on VKE-d ja tarbijad on sarnased eelkõige oma i) kogenumatuse, mis tuleneb informatsiooni assümmeetriast, kuid samuti ka krediitdilepingute spetsiifikast, mis eeldab finantskirjaoskust, ii) nõrgema kauplemisjõu ja iii) kaitstava eesmärgi poolest.

Hesselink on leidnud, et küsimus, millal ja millises ulatuses on VKE-d tegelikult on sarnases olukorras tarbijatega, on empiiriline küsimus, millele ei saa vastata üheselt. Samuti on tema arvates kaheldav, kas sellele küsimusele saab üldse vastata lõplikult.¹⁴⁸ Siiski on käesoleva magistritöö autor seisukohal, et VKE-d ja tarbijad on sarnased. Käesolevas magistritöös toodud näited hõlmavad eelkõige mikroettevõtjaid, eriti pere-, käsitöö- ja põllutööettevõtjad, kui ettevõtjad, kes tegutsevad väljaspool oma igapäevast majandustegevust.

1.6. Vahekokkuvõte

Sissejuhatuses püstitatud hüpoteesina leidis esimeses peatükis analüüsimist väide, et väikeettevõtjaid tuleks käsitleda krediitdilepingute sõlmimisel sarnaselt tarbijatega kui vähemteadlike ja kaitset vajava poolena. Selleks analüüsis autor väikeettevõtjate positsiooni Euroopa Liidu lepinguõiguses, krediitdilepingutest tulenevaid riske ning väikeettevõtjate sarnasust tarbijatega. Antud analüüsis on autor jõudnud järgmistele seisukohtadele:

VKE-de osatähtsus Euroopa majanduse arengule on väga suur. Neil on suur roll ettevõtlusoskuste, innovatsiooni ja tööhõive arendamise osas. Euroopa Liidu 25 riigi 23 miljonit VKE-d annavad umbes 75 miljonit töökohta ja moodustavad 99% kogu ettevõtetest. Seetõttu on Euroopa Liidu poliitika suunatud väikeettevõtete-sõbralikuma majanduskeskkonna loomisele ja ettevõtjaks hakkamise soodustamisele. Ka statistika näitab, et ettevõtlus on kasvav trend. Ettevõtlikkus ja seeläbi ettevõtte loomine on üks võimalus oma elujärje parandamiseks, avaldades seeläbi ka positiivset mõju majandusele üldiselt.

¹⁴⁸Hesselink, M.W. SMEs in European Contract Law. Op.cit, p 15

Ühiskonnas, kus ettevõtlusega tegelemist soodustatakse ning ettevõtluse alustamine on väga lihtne ja kättesaadav kõikidele isikutele, olenemata nende teadmistest, haridustasemest ja oskusest, võib tekkida risk, et ettevõtjate finantsteadlikkus sh teadlikkus krediidilepingutega kaasnevatest riskidest on madal. Sellest tulenevalt ei osata arvestada ettevõtlusega seotud riskidega ning samuti krediidi võtmisega seotud riskidega. Tulenevalt informatsiooni asümmeetriast finantsteenuste valdkonnas ja finantsteenuse keerulisest olemusest, peab laenusuhete loomisel krediidasutus käituma vastutustundlikult ja aitab kaasa tingimuste loomisele, et klient saaks hinnata võetava laenu- või krediidisuhte sobivust isikliku laenuhuviga, finantsolukorraga ja hinnata laenamisega kaasnevaid riske. Arvestades, et riskidel on alati kõrvalmõjud – sotsiaalsed, majanduslikud ja poliitilised- peaks ettevõtja oskama neid riske hinnata, et vältida olukorda, kus ettevõtte eluiga on võrdne laenukohustuse pikkusega.

Riigi poliitika eesmärgiks peaks olema ühiskonna eri huvid tasakaalustamine, stabiilsuse ja turvalisuse tagamine sh nõrgema poole kaitsmine lepingulistest suhetes. Ühiskond areneb väga kiiresti, tuues kaasa vajaduse uute regulatsioonide ja seaduse muudatuse järele. Arvestades, et majanduse olukord muutub kiiremini kui poliitika, ei tohi sellega aga jääda hiljaks ega reguleerida üle.

Erinevad teadustöö kirjutajad on jõudnud seisukohani, et lepingut sõlmides ei ole oluline riskide hindamise kriteeriumist lähtudes niivõrd lepingu olemus kuivõrd lepingupoolte tunnused st oskused, teadmised, kutsetegevus. Käesoleva magistr töö autor nõustub selle järeldusega ning leiab, et väikeettevõtteid tuleks käsitleda teatud lepingulistest suhetes nõrgema poolena, sest need on sarnaselt tarbijatega teatud olukordades nii majanduslikult kui sotsiaalselt sama vastuvõtlikud. Väikeettevõtete osakaal ühiskonnas on väga suur ning nagu on olemas palju erineva teadlikkuse tasemega füüsilisi isikuid, on samamoodi palju erineva tasemega väikeettevõtteid. Arvestades seda, et ettevõtet juhivad füüsilised isikud ning mikroettevõtete puhul on võimalik, et kogu ettevõtte äritegevuse toimimise ja juhtimise eest vastutab üks inimene, on sisuliselt tegemist samade teadmiste, oskuste ja võimalustega isikuga nagu tarbija.

Olles jõudnud järeldusele, et VKE-sid on vaja kaitsta, on küsimus kaitsmise viisis. Eeldades, et VKE-d on sarnaselt tarbijatega käsitletavad lepingulistest suhetes nõrgemate pooltena, peab käesoleva magistr töö autor vajalikuks oma töö II peatükis lähtuda krediidisuhte spetsiifikast läbi vastutustundliku laenamise põhimõtte, et leida vastus magistr töö esitatud hüpoteesile.

2. Vastutustundlik laenamine

2.1. Vastutustundliku laenamise printsiibi olemus

2007. aastal USA-st alguses saanud finantskriis on üks suurimaid ja segadust tekitavamaid alates 1929. aastast, mistõttu on tekkinud palju uusi probleeme.¹⁴⁹ Vastutustundetut laenamist peetakse üheks finantskriisi tekkepõhjuseks.¹⁵⁰

Krediidiasutusest laenu saamise võimalus finantskriisi järgselt on vähenenud Eestis rohkem kui Euroopa Liidus keskmiselt.¹⁵¹ 19.septembril 2009 vastu võetud direktiiviga 2009/111/EÜ muudeti mitmeid finantsvaldkonna direktiive ning selle eesmärk oli tugevdada Euroopa Liidu tasandil finantsüsteemi stabiilsust läbi reformide.¹⁵² Eestis on alates 2009 seadusi eelnimetatud eesmärkidel muudetud korduvalt. Kuid seaduste üle-reguleerimist tuleks vältida, sest see aeglustab finantsinnovatsiooni ja seeläbi õhnestab majanduskasvu üldisemas plaanis.¹⁵³

Krediidiasutuse kohustus informeerida klienti võimalikest ohtudest laenu võtmisel oli Eesti õigusmaastikul juba 2007 a, st enne majanduskriisi. 01.jaanuar 2007.a. jõustunud krediidiasutuste seaduse muudatused tõid seadusesse vastutustundliku laenamise põhimõtte. Vastavalt KAS § 83 lõikele 3 on krediidiasutus kohustatud laenude andmisel ja jälgimisel järgima krediidiasutuste sisemise krediteerimise põhiprintsiipe, häid pangandustavasid ja vastutustundliku laenamise põhimõtet. See säte kehtestab vastutustundliku laenamise printsiibi kõikidele klientidele ja õigussubjektidele st tarbijatele ja juriidilistele isikutele. Seega ei ole vastutustundliku laenamise põhimõte Eestis kehtiva õiguse kohaselt seostatav tarbijaõigusega, vaid turu toimimise reeglina.¹⁵⁴

Eestis on seadusandja pidanud vajalikuks sõnastada vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise seaduse tekstis. Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas on välja toodud vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamine eesmärgiga vältida ülelaenamist. Vastutustundliku laenamise printsiip on otseselt seotud jätkusuutliku majandamise põhimõtetega ja sätte eesmärk on vältida ülelaenamist (inglise keeles

¹⁴⁹ Schwarcz, S.L, Leverhulme Lecture: Regulating Complexity in Financial Markets. Brussel 2009, p 6

¹⁵⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute kohta KOM (2011) 142 (lõplik) 2011/0062 (COD), lk 6-7

¹⁵¹ SBA Teabeleht. Eesti. Op.cit. lk 8

¹⁵² Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 110

¹⁵³ Schwarcz, S.L, Op.cit, p 13-14

¹⁵⁴ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 152

„overindebtedness”).¹⁵⁵ Vastutustundliku laenamise põhimõte on krediidasutuse sotsiaalselt vastutustundliku käitumise väljenduseks laenuturul. Krediidasutuse jaoks tähendab see õigusaktides sätestatud korras kliendile lepinguelse teabe ja hoiatuste esitamist ja mõistliku laenukoormuse arvutamist, et seeläbi omalt poolt kaasa aidata tingimuste loomisele, et klient saaks hinnata võetava laenu- või krediidisuhte sobivust isikliku laenuhuviga, finantsolukorraga ja hinnata laenamisega kaasnevaid riske.¹⁵⁶

VÕS-i § 403² toimib koosmõjus VÕS-i §-ga 14 ning vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine kuulub olemuslikult lepinguelse läbirääkimiste õigussuhtesse eelkõige seepärast, et krediidivõimelisuse hindamine, tarbija teavitamine ja tarbija nõustamine peavad toimima ajaliselt enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist. Põhimõtte eesmärk on vähendada pooltevahelist informatsioonilist asümmeetriat, samuti kujutavad VÕS-i §-s 403² sätestatud kohustused endast sisuliselt VÕS-i § 14 lõikes 1 sätestatud kohustuse arvestada teise poole õiguste ja huvidega täpsustust ning VÕS-i § 14 lõikes 2 sätestatud kohustuse – anda teisele poolele vajalikku teavet – edasiarendust ja laiendust.¹⁵⁷

Vastutustundliku laenamise põhimõtte kriitikana on õiguskirjanduses välja toodud, et vastutustundliku laenamise printsiip väljendab paternalistlikku lähenemist. Laenulepingute sõlmimisel ei ole poolte antava teabe regulatsiooni ja krediidivõimelisuse hindamise kohustuse eesmärk mitte ainult lepingulise õigluse saavutamine, vaid ka avalike huvide kaitsmine ning seetõttu ei tohi finantsvaldkonna lepingulised suhted negatiivselt mõjutada ühiskonna turvalisust ega destabiliseerida finantsturgu.¹⁵⁸

Samuti on õiguskirjanduses väidetud, et vastutustundliku laenamise põhimõtte näol on tegemist pooltele pealesunnitud hoolitsusega ning privaatautonomiasse sekkuva meetmega, mis piirab liialt tarbijate iseseisvust ning vähendab osaliselt nende vastutusvõimet. Privaatautonomia oma olemuselt eeldab seda, et isik vastutab enda valikutega kaasnevate tagajärgede eest ning asjaolu, et tema ootused ja lootused peale lepingu sõlmimist ei pruugi realiseeruda, on isiku enda riisiko.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Op.cit.lk 25

¹⁵⁶ Finantsinspektsiooni soovituslik juhend „Vastutustundliku laenamise nõuded.“ Op.cit. punkt 4.1.

¹⁵⁷ Koll, K. Vastutustundliku laenamise põhimõte. Op.cit., lk 8

¹⁵⁸ Siibak, K. Juridica artikkel. Op.cit. lk 706

¹⁵⁹ Koll, K. Tarbija õigused vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise korral. Magistritöö, Tallinn 2011. lk 36

Vastutustundliku laenamise põhimõtet tuntakse Eestis ka ettevõtlike indeksi ühe osana. Krediidiasutused on huvitatud klientide maksevõime võimalikult täpsest hindamisest. Arvestades krediidilepingute pikaajalisust ning vastutustundliku laenamise printsiibist tulenevast pankade nõustamiskohustusest, hindab pank krediidisaja maksevõimelisust enda huvide aspektist lähtuvalt.¹⁶⁰ Õiguskirjanduses on jõutud seisukohtadele, et krediidiandjal on krediidisaja nõustamis- ja teabeandmise kohustus, kui i) krediidisaja on finantsasjades kogematu ja ii) pank on teadlik konkreetsetest negatiivsetest asjaoludest, mis võivad kaasa tuua krediidisaja maksevõimetuse.¹⁶¹

Finantsinspektsiooni soovitusliku juhendi punkt 6 sisustab kliendi st laenuvõtja vastutuse. Laenuvõtmise otsustab klient, kes hindab krediidiasutuse poolt esitatud teabe ja hoiatuste põhjal laenuvõtja ja laenuvõtjate sobivust oma isikliku laenuhuviga ja finantsolukorraga ning vastutab laenuvõtja sõlmimisega kaasnevate tagajärgede eest.¹⁶²

Vastutustundlik laenamine tähendab, et isikud, kes soovivad võtta krediiti, peavad tegema jõuspingutusi viimaks end kurssi erinevate krediiditoodetega, olema ausad oma rahalise olukorra ja võimaluste osas, ning võtma seda kõike arvesse krediidiotsuse tegemisel.¹⁶³ Selline ettevaatlikkus peaks aitama laenuvõtjal valida krediidi toode, mis on kõige sobivam tema vajadustele ning tekitab potentsiaalselt kõige vähem kahju. Kui laenuvõtjad ise ei käitu vastutustundlikult, on seda võimalik muuta läbi vastutustundliku laenamise printsiibi.

Finantsinspektsiooni juhendis, millest krediidiasutused peavad lähtuma, on kirjas põhimõte, et krediidiasutusest laenuandja ja kliendi vahel olev laenu- ning krediidisuhe üldiselt ei ole usaldussuhe (pooltel ei ole teineteise suhtes hoolsus- ja lojaalsuskohustusi). Tarbijakrediidi puhul tuleb krediidiasutusel anda kliendile piisavaid selgitusi, et klient saaks hinnata pakutava tarbijakrediidilepingu sobivust tema vajaduste ja majandusliku seisuga. Vajadusel tuleb krediidiasutusel selleks kliendile selgitada kohustuslikult esitamisele kuuluvat lepingueelset teavet, pakutavate tarbijakrediidilepingute põhitingimusi ja nende võimalikke konkreetseid mõjusid, sealhulgas kliendi poolt rahalise tagasimaksekohustuse rikkumise tagajärgi. Krediidiasutus ei muutu selgituse kohustuse olemasolust või sellise selgituse andmisest kliendi

¹⁶⁰ Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. lk 150

¹⁶¹ Schlueter, T. Banks as Financial Advisors: A Comparative Study of English and German Law. Kluwer International 2004. pp 60-61, viidatud Siibak, K. Doktoritöö. Op.cit. kaudu, lk 151

¹⁶² Finantsinspektsiooni soovituslik juhend „Vastutustundliku laenamise nõuded.“

¹⁶³ Public Consulting on Responsible lending and Borrowing in the EU. Op.cit. p 10.

suhtes käsundisaajaks või muuks sarnaseks isikuks, kellele kutsealase tegevuse tõttu kuulub eriline usaldusseisund valida ning otsustada kliendile sobivaim laenu- või krediidisuhe¹⁶⁴.

Laenuandmisel ja -võtmisel on riskid olemuslikud ja teatud ulatuses vältimatud, mistõttu ka parim ülesnäidatud hoolsus ei pruugi tuua kliendile positiivset tulemust. Samuti kliendi hilisem makseraskustesse sattumine ei kvalifitseeru vaikumisi krediidiasutuse hooletuseks.

Vastutustundliku laenamise nõude täitmisel ei saa krediidiasutuse tegevust kvalifitseerida konkreetsetes laenusuhtes vastutustundliku laenamise nõude rikkumisena, kui see puudutab asjaolusid, mis ei ole krediidiasutuse otsese kontrolli all ja millega kaasnevad riskid on laenuvõtmisele olemuslikud või mida krediidiasutus ei saanud ega pidanud ette nägema. Siinkohal on autor pidanud silmas, et kliendi hilisema makseraskuse põhjustab majanduskeskkonna üldine halvenemine, kliendi töötasu kaotus või vähenemine, kliendi muude tulude vähenemine, tagatisvara turuväärtuse vähenemine, kliendi poolt hiljem võetud täiendavad finantskohustused, kliendi poolt tema tegeliku laenuhuvi ja finantsvõimekuse varjamine jmt.

Krediidiasutusel on õigus eeldada, et klient teab oma laenueesmärgi ja finantsolukorda. Samuti et klient esitab krediidiasutusele enda huvi ja finantsolukorra kohta õiget informatsiooni.

Vastutustundliku laenuvõtmise juures on finantsharidus väga oluline tingimus, sest finantskirjaoskajast laenuvõtja on paremini võimeline hindama oma rahalist olukorda ning tegema teadlikumat valikut erinevate krediidiasutuste poolt pakutavatest toodete hulgast.¹⁶⁵

Kuid see ei eelda, et finantstestadmistega kliendid laenavad vastutustundlikult. Alati on olemas võimalus, et laenuaotleja annab krediidiasutusele enda finantsseisundist vale või ebatäpse ülevaate eesmärgiga saada laenu, mis muidu oleks kättesaamatu. Seega on vastutustundlik laenamine autori hinnangul seotud eeskätt täieliku ja täpse teabe edastamisega laenuvõtja poolt laenuandjale. Laenuvõtja peab olema aus ning andma tõeseid ja täielikke dokumentaalseid tõendeid oma mineviku, oleviku ja tuleviku finantsolukorra kohta.

Krediidivõimekuse hindamisel saabki esmase info krediidiasutus kliendilt endalt laenuaotluse kaudu. Lisaks tutvub krediidiasutus laenusaja kohta käiva infoga muudest avalikult kättesaadavatest allikatest nagu nt Krediidinfo, kinnistusraamat, äriregister, Ametlikud

¹⁶⁴ Finantsinspektsiooni soovituslik juhend „Vastutustundliku laenamise nõuded.“

¹⁶⁵ Valge Raamat ELi hüpoteeklaenuturgude integreerimise kohta, Brüssel 18.12.2007, KOM(2007) 807 lõplik.

Teadaadend jne. Tarbija krediivõimelisuse hindamise protsess toimub vastavalt krediidasutuste seaduses, võlaõigusseaduses ja Finantsinspektsiooni juhendis ette nähtud korrale. Lisaks hindavad krediidasutused ka enne käenduslepingu sõlmimist käendajate võimekust täita käenduslepinguga võetavaid kohustusi. Protsess toimub sarnaselt laenusaja krediivõimelisuse hindamisega.

Seaduse tasandil on vastutustundliku laenamise põhimõtte järgmine krediidiandja kohustus. Krediidiandja kui krediidilepingu tugevama poole kohustuste nimekiri on pikk. Krediidiandja käitumine peab näitama sotsiaalselt vastutust laenuurul. Samas on üha olulisem ka laenuvõtja vastutustundlik käitumine nii laenu vajaduse otsustamisel kui ka krediidasutustele informatsiooni edastamisel. See tähendab, et ka vastutustundlik laenuvõtmine on ülioluline. Kõiki riske ei saa krediidiandja ka paremal äranägemisel ja laenuvõtjale selgitamisel ära hoida. Samuti nagu ei maanda riske lõpuni seaduste ja kordade ülereguleerimine ning kohtupraktika. Oluline on, et ühiskond mõistaks finantskirjaoskust ja laenuvõtja oma võimeid ja vajadusi laenuotsust tehes.

2.2. Vastutustundliku laenamise printsiibi kohaldamise eeldused väikeettevõtjatele

Käesoleva alapeatüki eesmärgiks on analüüsida vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaldamise eeldusi VKE-dega seoses.

Finantsinspektsiooni juhend vastutustundliku laenamise kohta kohaldub laenu väljastamise eelsetele toimingutele, nagu laenuanalüüsi teostamine, mõistliku laenukoormuse arvutamine, laenupakkumise tegemine, lepinguelse teabe ja –hoiatuste esitamine jmt.¹⁶⁶

Krediidasutuste seaduse § 83 lg 3 kohaselt on krediidasutus kohustatud laenude andmisel ja jälgimisel järgima krediidasutuse sisemisi krediteerimise põhiprintsiipe, häid pangandustavasid ja vastutustundliku laenamise põhimõtet. Vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamiseks on krediidasutus kohustatud koguma ja säilitama andmeid kliendi rahaliste kohustuste suuruse ja maksekohustuste täitmise kohta ning kasutama neid andmeid kliendi jaoks mõistliku laenukoormuse arvutamiseks.

Ka Eesti Pank on valmis vajaduse korral kehtestama laenuitingimusi karmistavaid nõudeid, sest seni kuni pankade laenustandardid ei leevene ja laenukasv jääb mõõdukaks, ei põhjusta kinnisvara hindade kiire kasv suurt riski finantsstabiilsusele. Seega on endiselt oluline, et pangad

¹⁶⁶ Finantsinspektsiooni soovituslik juhend „Vastutustundliku laenamise nõuded.“ punkt 3.2.

hindaks vastutustundlikult laenuvõtja maksevõimet ja nõuaks neilt piisava omafinantseeringu kasutamist.¹⁶⁷

Samas ei ole seadusandja pidanud vajalikuks siduda vastutustundliku laenamise printsiipi VKE-dega (või ainult mikroettevõtetega) väljendades seda selget ka seaduse tekstis. Näiteks FIE-de puhul on seadusandja seda teatud tingimustel pidanud vajalikus reguleerida, sest võlaõigusseaduse § 403 lg 2 kohaselt on laiendatud tarbijakrediidilepingutele kohaldatavaid nõudeid ka füüsilistele isikutele, kes võtavad laenu iseseisva majandus- või kutsetegevuse alustamiseks, mille puhul krediidi netosumma või krediidi eest omandatava asja või teenuse netohind ei ületa 50 000 eurole vastavat summat. Iseseisva majandus- või kutsetegevuse alustamiseks võetavad krediidid ei oleks iseenesest tarbijakrediidilepinguteks VÕS § 402 mõistes. Seaduse eesmärk on siiski kaitsta iseseisvat majandustegevust alustavat isikut krediidi võtmisel samal viisil kui tarbijat. Seadusandja arvates ei vaja majandus- või kutsetegevust alustav isik siiski kaitset nn „suurte krediitide“ ehk krediitide puhul, mille netosumma või krediidi eest omandatava asja või teenuse netohind ületab 50 000 eurole vastavat summat. Sellise suurusega krediidi võtmise korral eeldab seadus krediidivõtja poolt õigus- või finantsnõustaja kaasamist, mistõttu ei ole tema kaitsmine tarbijakaitsealaste tarbijakrediidi sätete kaudu enam põhjendatud.¹⁶⁸

Regulatsiooni võibki jääda erinevate nõuetega täiendama, kuid ülereguleerimine ei ole siiski vajalik ega eesmärk omaette. Samas on autori arvates hetkel Eestis olukord, kus seadusandja on lähtunud nõrgema poole kaitsmisel formaalsest küljest ja jätnud tähelepanuta sisulise poole.

Küsimus on ka selles, kas erinevatel krediidiandjatel on piisav motivatsioon reeglite järgimiseks. Krediidiasutus, kelle üle teostatakse järelevalvet Finantsinspektsiooni poolt, on varmam olema vastutustundlik laenaja, kui krediidiandja, kelle jaoks reegli järgimata jätmise tagajärg realiseerub üksnes konkreetses kaasuses. Sellest tulenevalt peaksid autori arvates olema kõik krediidiandjad, kes tegelevad tarbijatele krediidi andmisega oma majandus- või kutsetegevuses, allutatud Finantsinspektsiooni järelevalvele.

Olles I peatükis jõudnud veendumusele, et VKE-de, eelkõige mikroettevõtete, näol on tegemist nõrgema ja kaitset vajava poolega tulenevalt krediidilepingu olemusest, järeldeb käesoleva töö

¹⁶⁷ Finantsstabiilsuse ülevaade. Eesti Pank. 1/2014.

¹⁶⁸ Varul, P., Kull, I., Kõve, I., Käerdi, M. Võlaõigusseadus II, Kommenteeritud väljaanne. Juura, Tallinn, 2007. lk 407

autor, et vastutustundliku laenamise põhimõte on Finantsinspektsiooni juhendi mõttes kohaldatav ka VKE-de puhul. Siinkohal peab autor silmas eelkõige lepingueelse teabe edastamist¹⁶⁹ ja lepingueelset nõustamist, sest laenuanalüüsi ja mõistliku laenukoormuse arvutamist teostavad krediidiasutused vastavalt sisemiste krediteerimise põhimõtetele ning krediidiasutuse enda riskide maandamise vajadusest lähtuvalt nagunii.

Magistritöö autori hinnangul aitaks vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine ja selle edendamine laenuandmise erinevates etappides parandada mh VKE-de juurdepääsu finantseeringutele. See oleks üks võimalus lahendada nende suurimat probleemi, krediidi kättesaadavust, mida autor käesoleva töö alapunktis 1.1 käsitles.

2.3. Vastutustundliku laenamise põhimõtte sisustamine Eesti kohtupraktikas

Käesolevas peatükis on magistritöö autor analüüsinud vastutustundliku laenamise printsiibi sisustamist Eesti kohtupraktikas.

Väga põhjalikult on Riigikohus analüüsinud vastutustundliku laenamise põhimõtet oma 27.11.2012 kohtuasjas nr 3-2-1-136-12¹⁷⁰. Selles lahendis rõhutab Riigikohus panga kui professionaalse krediidiandja üldist kohustust sõltuvalt krediidi ulatusest ja tingimustest ning taotleja isikust VÕS § 14 lõikest 1 tulenevalt viia läbi taotleja krediidivõimekuse analüüs. Krediidiandjal on kohustus hinnata korrektselt ja erapooletult krediidi taotleja krediidivõimekust:

- koguda andmeid krediidi taotleja majandusliku seisuga kohta (laenu teenindamise võime)
- hinnata kogutud andmete põhjal, kas krediidi taotlejal võivad seoses võetava kohustusega tekkida olulised raskused, mis lõppevad taotleja jaoks kahjulike majanduslike tagajärgedega.¹⁷¹

Samuti rõhutab Riigikohus eeltoodud lahendis panga poolt laenusaaaja lepingueelse teavitamise kohustuse täitmise olulisust. Pank peab laenusaaajat ning käendajat informeerima olulistest ja kahtlusäratavatest asjaoludest krediidivõimekuse osas ja krediidiga seotud riskidest.

Ka nimetatud Riigikohtu lahendis on välja toodud, et krediidiasutustele on krediidi andmisel vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise kohustus sõnaselgelt sätestatud alates

¹⁶⁹ Vastavalt Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehele.

¹⁷⁰ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 27.novembri 2012.a. otsus tsiviilasjas 3-2-1-136-12. AS SEB Pank hagi Enn Sarna, Jüri Aigro ja Olle Reinholmi vastu igapähealt neist 151 470 euro ja 61 sendi saamiseks.

¹⁷¹ Ibid, p 24

01.jaanuarist 2007 kehtivas KAS § 83 lg 3 redaktsioonis ning see on põhimõtteliselt järeldatav ka sama sätte varem kehtinud redaktsioonist. Kõigist olulistest ja kahtlustäratavatest asjaoludest krediitidaotleja krediivõimekuse osas ja krediidiga seotud riskidest võib krediidiandjal olla nii krediitidaotleja kui ka tema kohustusi tagava isiku teavitamise kohustus VÕS § 142 lg 2 alusel.¹⁷²

Vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumine ei too automaatselt kaasa laenulepingu tühisust. Laenusaaja saab nõuda pangalt kahju, mis tal tekkis seoses krediidi saamisega. Et laenuleping oleks tühine, peavad olema täidetud teatud eeltingimused. Tartu Maakohus on oma 20.02.2012 lahendis 2-10-51956¹⁷³ jõudnud laenulepingu tühisuseni seoses vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumisega. Kohus leidis, et „olukorras, kus krediivõtja jääb krediidiandjale krediidi tagasimaksmisega viivitusse ja seejärel sõlmitakse korduvalt uusi lepinguid, millega suurenevad krediivõtja poolt tagasimakstavad summad, kuid oluliselt ei suurene krediidiks saadavad summad /---/, on tegemist silmatorkava ebaproportsionaalsusega täitmise ja vastutäitmise vahel.“ Rääkimata asjaolust, et korduv laenulepingute refinantseerimine asetab krediivõtja olukord, kus võlasumma hulka arvestati intress ja viivis, mis võimaldas krediidiandjal nõuda nendelt summadelt veelkord intressi ja viivist (mis teatavasti on VÕS § 113 lg-s 6 sätestatud piirang). Eeltoodust tulenevalt leidis kohus, et antud juhul oli tegemist tühise tehinguga TsÜS § 86 mõttes.

Tartu Maakohus selgitab oma 29.05.2013.a. lahendis nr 2-12-32459, et vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaselt peab krediidiasutus hindama, kas krediidiasutusele laenuandmise otsuse kaalumise perioodil teada olevate asjaolude põhjal võib oletada, et kliendi maksevõime ettenähtavus on tulevikus jätkusuutlik ja kas kliendi võime laenu tagasi maksta on olemas vaatamata tema olemasolevatele finantskohustustele.¹⁷⁴

Pärast Riigikohtu lahendit 3-2-1-136-12 on sagenenud tarbijatest laenuvõtjate poolt vastuväide, et pank on rikkunud vastutustundliku laenamise põhimõtet¹⁷⁵. Seejuures ei selgitata, milles seisnes panga poolt kohustuse rikkumine (kas ei antud piisavalt lepingueelset teavet või ei kontrollitud krediivõimelisust), vaid esitatakse üldsõnaline vastuväide. Samuti ei põhjendata, millist kahju tarbija kandis seoses panga poolse rikkumisega. Tartu Maakohtu 29.05.2013.a.

¹⁷² Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 27.novembri 2012.a. otsus tsiviilasjas 3-2-1-136-12, punkt 24

¹⁷³ Tartu Maakohtu 20.veebruari 2012.a. otsus tsiviilasjas 2-10-51956

¹⁷⁴ Tartu Maakohtu 29.05.2013.a. otsus nr 2-12-32459, punkt 30.

¹⁷⁵ Näiteks Riigikohtu 19.02.2014.a. lahend nr 3-2-1-169-13, vt ka Tartu Maakohtu 29.05.2013.a. otsus nr 2-12-32459, vt ka Tartu Maakohtu 17.05.2012.a. otsus nr 2-12-19513, punkt 20.

lahendis nr 2-12-32459 on välja toodud, et kahju saab nõuda üksnes siis kui see reaalselt ka tekkinud on ning kahju nõuet tuleb põhjendada ja tõendada. Ainuüksi Riigikohtu lahendile viitamine ei näita ega tõenda kostja väidet, et talle on kahju tekkinud.¹⁷⁶ Töö koostaja nõustub selle seisukohaga. Kahju nõuet tuleb alati põhjendada ja tõendada.

2.4. Vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise rikkumise tagajärjed

Vastutustundliku laenamise printsiibi rikkumise tagajärjed võivad olla nii era- kui ka avalik-õiguslikud.¹⁷⁷ Järeldusele, et krediidisajal peaks siseriikliku õiguse alusel olema võimalik esitada krediidiandja vastu ka tsiviilõiguslikke nõudeid, eelkõige nõuda kahju hüvitamist, on jõudnud ka enamik teisi autoreid.¹⁷⁸

Tsiviilõiguslik vastutus tekib tsiviilseadustiku üldosa seaduse, võlaõigusseaduse ja äriseadustiku alusel.

Võlaõigusseaduse kommentaaride autorid on välja toonud, et laenuandja ei ole üldjuhul kohustatud laenusajaat nõustama, nt erinevate konkureerivate krediitingimuste või krediidi kasutamise majandusliku otstarbekuse osas. Samas, kui professionaalne laenuandja pakub erinevaid laenusajaale sobivaid krediiditooteid, võiks ta olla kohustatud enne laenulepingu sõlmimist hindama laenusaja majanduslikku olukorda, laenu tagasimaksmise võimet ning hoiatama laenuvõtjat ülemäärase laenuvõtmise kohustuse eest, mis on sätestatud ka VÕS § 14 lõigetes 1 ja 2. Ka KAS § 89 lg 3¹ kohaselt on krediidiasutusest laenuandja kohustatud informeerima klienti võimalikest ohtudest laenu võtmisel. Informeerimiskohustuse sisuks võiks olla tutvumine kliendi varalise seisundiga ning selle vastavuse hindamine laenulepingust tulenevate kohustuste täitmiseks. Eeltoodud kohustuste rikkumise korral võib kaasneda kahju hüvitamise nõue VÕS § 115 järgi, mis tekib eelkõige laenusaja makseraskuste korral. Nõude sisu võib olla nt laenusaja võimalus nõuda laenuandjalt enda vabastamist intressi ja viivise maksmise kohustusest laenuandja ees.¹⁷⁹

¹⁷⁶ Tartu Maakohtu 29.05.2013.a. otsus nr 2-12-32459, punkt 18

¹⁷⁷ Koll, K, Magistritöö. Op.cit. lk 40

¹⁷⁸ Ibid, lk 41

¹⁷⁹ VÕS II. Kommenteeritud väljaanne Tallinn Juura 2007 § 396 kom 3.2.1.c vt ka Siibak dok töö lk 151

Kuna tegemist on lepingueelsete läbirääkimiste olukorraga, tähendab § 403¹ kohustuste rikkumine samaaegselt ka VÕS § 14 lõike 2 rikkumist, sest § 14 lõikes 2 nimetatud teavitamiskohustus on otse tuletatav §-st 403¹. Tarbija võib oma kohustusi rikkunud krediidiandja vastu kasutada kõiki mõistlikke õiguskaitsevahendeid. Eeskätt tulevad kõne alla täitmisenõue ja kahju hüvitamise nõue.¹⁸⁰

VÕS § 14 lõikes 2 nimetatud teavitamiskohustuse rikkumine tarbijatega seoses võib endaga kaasa tuua ka avalik-õiguslikud sanktsioonid. Nimelt võib tarbijakaitseaduse § 41¹ kohaselt Tarbijakaitseameti peadirektor või tema volitatud ametiisik VÕS §-s 403¹ sätestatud teavitamiskohustuse rikkumise korral teha ettekirjutuse rikkumise lõpetamiseks ja edasisest rikkumisest hoidumiseks. Ettekirjutuse täitmata jätmisel võib krediidiandja suhtes rakendada sunniraha tulenevalt tarbijakaitseaduse § 40 lõikest 5.¹⁸¹

Vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise või teavitamiskohustuse rikkumisel võib krediidisaja mh nõuda sellega tekitatud kahju hüvitamist VÕS § 14 ja § 115 lg 1 alusel. Kuna tegemist on lepingueelse kohustuse rikkumisega, on kahju hüvitamise eesmärgiks VÕS § 127 lg 1 järgi kahjustatud isiku asetamine olukorda, milles ta oleks olnud, kui ta ei oleks lepingut sõlminud, ehk nn negatiivse huvi või usalduskahju hüvitamine.¹⁸²

Riigikohtu lahendi nr 3-2-1-136-12 põhjal võib laenusaajal olla panga vastu kahjunõue, kui pank ei ole korrektselt hinnanud krediidivõimekust (nt arvestanud sissetuleku püsivust, taotleja haridust ja võimalusi töö kaotuse korral uut tööd saada) või on pank rikkunud lepingueelset teavitamiskohustust. Kahjunõude kõrval ei ole välistatud lisaks muude õiguskaitsevahendite kohaldamine.

Samas lahendis on analüüsitud ka käendaja positsiooni ja leitud, et käendaja võib keelduda laenusumma, intressi, viivise jms tasumisest ulatuses, milles laenusaaja on teinud tasaarvestuse oma kahjunõude ja pangal tema vastu oleva krediidi tagastamise nõudega. Selle tulemusel krediidiasutuse nõue vastavas ulatuses käendaja vastu väheneb. Käendajal võib panga vastu olla ka oma kahjunõue. Esiteks, kui pank ei teavitanud käendajat enne käenduslepingu sõlmimist

¹⁸⁰ Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Op.cit. lk 16

¹⁸¹ Ibid, lk 16

¹⁸² Riigikohtu lahend tsiviilasjas 3-2-1-136-12., punkt 25. Vt ka Riigikohtu 15.jaanuari 2007.a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-89-06, p 16.

„olulistest ja kahtlustäratavatest asjaoludest krediiditaotleja krediivõimekuse osas ja krediidiga seotud riskidest”. Teiseks, kui pank ei teavita käendajat tema nõudmisel põhivõlgniku kohustuse täitmisest ja selle ulatusest ehk kas juba tekkinud või võimalikust võlast. Ka käendaja kahjunõude sisuks on käenduslepingust tulenevate „negatiivsete majanduslike tagajärgede kõrvaldamine”.¹⁸³ Riigikohus ei ole samas öelnud, et käendaja ei peaks üldse käenduslepingust tulenevat kohustust täitma, kui pank ei teavitanud käendajat krediidiga seotud riskidest ja kahtlust äratavatest asjaoludest krediiditaotleja krediivõimekust puudutavalt.

2.5. Väikeettevõtjate kasutuses olevad õiguskaitsevahendid

Käesolevas alapeatükis käsitleb magistritöö autor VKE-de kasutuses olevaid õiguskaitsevahendeid ning analüüsib VKE-de võimalusi oma õigusi tõhusalt kaitsta ning neid maksma panna olukorras, kus krediidiandja rikub krediivõimelisuse hindamise ja krediidisaja nõustamise kohustust.

VÕS §-is 101 on nimetatud õiguskaitsevahendid, mis on kohaldatavad ka lepingueelsete läbirääkimistest tuleneva kohustuse rikkumise korral. Et läbirääkimised on suunatud lepingu sõlmimisele, läbirääkimiste ajal aga poolte vahel lepingut veel ei ole, ei saa vastavate kohustuste rikkumise korral kohaldada selliseid võlasuhte rikkumisest tulenevaid õiguskaitsevahendeid, mis eeldavad lepingu olemasolu. Reaalselt saab kahjustatud pool VÕS §-s 14 nimetatud kohustuste rikkumise korral kasutada seega üksnes kahju hüvitamise nõuet (VÕS §-d 101 lg 1 p 3 ja 115).¹⁸⁴

Vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumisel tekkinud kahju hüvitamise nõude esitamisel on seega esimesena vajalik välja selgitada, mis on sellisel juhul VKE-le tekkiva kahju sisuks.

Kahju tekkimine tähendab, et keegi jääb ilma millestki, mis tal oli, või jääb tal midagi saamata, mida võinuks saada. Eestis kohtusse jõudnud vaidluste puhul on näha, et kahju hüvitamise nõudjatele pole selge, mis on kahju. Seetõttu ei ole ka kindel, et see üldse tekkinud on.¹⁸⁵ Kuivõrd lepingueelsete kohustuste rikkumisel on tegemist eelkõige usalduspõhimõtte rikkumisega, nimetatakse lepingueelsest vastutust usaldusvastutuseks ning tavaliselt hüvitatakse

¹⁸³ Riigikohtu lahend tsiviilasjas 3-2-1-136-12, punktid 25 ja 26.

¹⁸⁴ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 62

¹⁸⁵ Kärnsa, O. „Juhatuse liikme vastutus ja õigused“ 2007, lk 72

nn usalduskahju ehk kahju, mis tekkis lepingueelsetele läbirääkimistele tuginemisest.¹⁸⁶ Kahju ulatuse määrab ära rikutud kohustuse sisu.¹⁸⁷

Kahju võib olla tekkinud, kui

- Maksti millegi eest, mida äriühingule ei olnud vaja,
- Maksti ebamõistlikult palju või võeti intressi liiga vähe,
- Raha maksti või vara anti ära teades, et selle tagasisaamine või kokkulepitud tasu saamine ei ole reaalne,
- Tegevuse või tegevusetuse tõttu jäi äriühingul midagi saamata.¹⁸⁸

Laenusaaaja kahjunõue võib Riigikohtu¹⁸⁹ arvates koosneda järgmistest elementidest: viivis, leppetrahvid, vara vähenemine. Riigikohus ei ole oma lahendis selgitanud, mida mõista „vara vähenemise“ all. Selles osas tuleb jälgida kohtupraktika arengut. Samuti ei täpsusta Riigikohtu lahend, kas laenusaaaja kahjuks, mida ta on kandnud seoses panga poolt vastutustundetult antud laenuga, võib lugeda ka laenulepingu järgset intressi, ehk pank kaotaks õiguse intressile. Autori arvates ei ole välistatud, et lähtudes üldpõhimõttest – laenusaaaja tuleb asetada olukorda, kus ta oleks olnud, kui lepingut poleks sõlmitud – võib kahjunõue hõlmata ka intressi (või isegi lepingu- ja notaritasud ning muud krediidilepingu sõlmimisega kaasnenud kulud).

Kahju hüvitamise eesmärk on kahjustatud isiku asetamine olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui kahju hüvitamise kohustuse aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud (VÕS § 127 lg 1). Sama paragrahvi lõike 4 kohaselt peab isik hüvitama kahju üksnes juhul, kui asjaolu, millel tema vastutus põhineb, on kahju tekkimisega sellises seoses, et tekkinud kahju on selle asjaolu tagajärg (põhjuslik seos).

Põhjusliku seose kindlakstegemiseks kasutatakse „*conditio sine qua non*“ (ka vahenditu põhjustatuse teooria) reeglit, mille järgi loetakse ajaliselt eelnev nähtus hilisema nähtuse põhjuseks siis, kui ilma esimeseta poleks teist saanud. Siinjuures ei pea põhjuslik seos avalduma vahetu seosena kahju tekitaja teo ja tagajärje vahel, vaid võib esineda põhjusahelas, millega kahju tekitaja oma tegevusega loob.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 63

¹⁸⁷ Ibid, lk 392

¹⁸⁸ Kärnsna, O. Op.cit, lk 72

¹⁸⁹ Riigikohtu lahend tsiviilasjas 3-2-1-136-12

¹⁹⁰ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit., lk 445

On teada, et alati ei ole võimalik põhjuslikku seost lahti mõtestada, sest enamasti ei ole olemas ühte põhjustajat (põhjustaja vastutab printsiip). Nõue, et põhjuslikke seoseid tuleb rangelt tõendada, on teadusliku ratsionaalsuse üks põhikomponente.¹⁹¹ Seega ei saa rääkida põhjusliku seose otsimisel pelgalt grammatilisest tõlgendamisest, vaja on lähtuda sellest, milline on mõistlik riskijaotus võlasuhte poolte vahel.¹⁹²

Teaduskriitilise tsivilisatsiooniteadlikkuse puhul kehtib põhimõte: kuni riskid ei ole teaduse poolt tunnustatud, seni nad ei eksisteeri. Vähemalt mitte juriidiliselt ega sotsiaalselt, ning seega neid ei käsitleta, tõkestata ega hüvitata. „Kui põhjuslikke seoseid on niikuinii võimatu üheselt ja lõplikult kindlaks teha, kui teadus on vaid maskeeritud eksitus kuni järgmise avastuseni, kui „kõik kõlbab“ (ing k *anything goes*), siis kust võetakse õigus teatud riskide olemasolu uskuda, aga teiste oma mitte?“ Nõnda võib ka asjaosaliste riskitealikkus olla mõnevõrra ähmastunud.¹⁹³

Raske on hinnata põhjuslikku seost maksejõuetuse ja vastutustundliku laenamise vahel. Äri on alati seotud teatud riskidega. Oluline on hinnata, kas kahju üldse tekkis ja kui tekkis, kes selle eest vastutavad,¹⁹⁴ arvestades, et pooltel peab lepingu sõlmimise hetkel olema võimalik hinnata endale lepingu sõlmimisega võetavaid riske ning võimalikku vastutust.¹⁹⁵ Kas on võimalik, et laenusaja äriiga seonduvaid riske peaks lisaks ettevõtte juhile ka krediidiandja ette nägema positiivse laenuotsuse tegemisele eelnenud aastate majandusaastaruannete ja teiste finantsaruannete põhjal olles seetõttu vastutav ettevõttele kahju tekitamises seoses vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumisega? Käesoleva magistratöö autori arvates peaks teatud juhtudel krediidiandja tõepoolest oskama ette näha äriiga seonduvaid riske, mida ongi võimalik maandada järgides vastutustundliku laenamise põhimõtet. Eelkõige nõustades ja andes adekvaatseid selgitusi ettevõtte (siinkohal peab autor silmas VKE) juhile, et viimasel oleks võimalik hinnata, kas sõlmitav leping vastab tema majanduslikule olukorrale ja ootustele ning kas krediidi võtmisega seonduvad riskid on õigustatud.

Eelnimetatud lepingueelne nõustamiskohustus on autori arvates eriti oluline ja põhjendatud olukorras, kus VKE omanik või juhatuse liige käendab VKE laenukohustust. Käenduslepingutest tulenevaid riske analüüsib autor järgnevas alapeatükis.

¹⁹¹ Beck, U, Op.cit. lk 66 jj

¹⁹² Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 440

¹⁹³ Beck, U, Op.cit. lk 75 jj

¹⁹⁴ Kärnsna, O. Op.cit. lk 71

¹⁹⁵ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 441

2.6. Vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaldamine ettevõtluslaenude tagatislepingutes

Sõlmides krediidlepinguid, puutuvad väikeettevõtjad ja nende omanikud ning juhtorgani liikmed väga sageli kokku käenduslepingu temaatikaga. Vastutustundliku laenamise üha laialdasema käsitlesega on aktuaalseks muutunud ka käendaja vastutuse teema, eelkõige krediidiandja ning käendaja vastutuse piiri määratlemisest lähtuvalt. Käenduslepingut sõlmides on oluline, et isik, kes võtab endale käenduskohustuse, mõistab sellega kaasnevat vastutust.

Käendusleping on ühepoolne leping, millega kohustub käendaja vastutama võlausaldaja ees põhivõlgniku kohustuste kohase täitmise eest (VÕS § 142). Käendaja vastutus tekib siis kui võlgnik ei täida oma kohustust. Käendusleping on aktsessoorne kõrvalkohustus ning käendaja vastutuse kehtivuse ja ulatuse määrab käenduse aluseks olev põhikohustus (VÕS § 153 ja VÕS § 145 lg 1 ja 2).¹⁹⁶

Alates 05.04.2011 on tarbijakäendusleping käendusleping, kus käendajaks on füüsiline isik (VÕS § 143 lg 1). Sellest tulenevalt ei eristata enam käenduslepingute puhul, kas isik sõlmis käenduslepingu olles ise samal ajal laenusaja juhtorgani liige või ainuomanik. Ka varasem Riigikohtu praktika tarbijakäenduse ja majandus-kutsetegevuse raames sõlmitud käenduste eristamise osas¹⁹⁷ ei oma enam olulist tähendust.

Kokkulepe, millega äriühingu juhatuse liige või äriühingu omanik või äriühingu omaniku perekonna liige võtab endale kohustuse vastutada äriühingu lepingust tulenevate kohustuste täitmise eest, ei ole enam ammu praktikas ebaharilik. Käendus on traditsiooniliselt olnud üks tüüpilisemaid ja enam kasutatavamaid isiklike tagatise, mida suhetes krediidasutustega kasutatakse. Käenduse seadmiseks ei ole vaja keerulist protseduuri, samas on käendusjuhtumi saabumisel võimalik pöörata sissenõue kogu kohustatud isiku varale.¹⁹⁸ Seega ei saa autori hinnagul enam rääkida piiratud vastutusest äriühingute puhul. Autor on oma töö alapeatükis 1.1. toonud välja, et äriühing on seaduse alusel loodud õigussubjekt, mis on loodud eelkõige õiguskäibe lihtsustamiseks, isikliku vastutuse piiramiseks majandustegevuses ning

¹⁹⁶ Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Op.cit. lk 501

¹⁹⁷ Ibid, lk 499 vt ka Riigikohtu lahendeid 3-2-1-89-08; 3-2-1-126-09; 3-2-1-111-10; 3-2-1-148-11, millistes leiti, et käenduse puhul ei ole tegemist tarbijakäenduslepinguga tulenevalt käendaja isiklikust majanduslikust huvist või asjaolust, et käendaja oli samal ajal ettevõtte või MTÜ juhatuse liige ja/või omanik.

¹⁹⁸ Freivald, D. „Pereliikme võetud käenduskohustuse heade kommete vastasus“ Juridica 2006, 8, lk 541

maksukoormuse optimeerimiseks. Käendaja jaoks on oluline põhivõlgniku varaline seisund ja maksevõime, sest sellest sõltub tema riski suurus.

Käendajal on võimalik esitada vastuväide käenduslepingu tekkimise vastu teovõime piiratuse (TsÜS § 11), otsusevõime puudumise (TsÜS § 13), heade kommete vastasuse (TsÜS § 86), seadusest tuleneva keelu rikkumise (TsÜS § 87), eksimuse (TsÜS § 92), pettuse (TsÜS § 94), ähvarduse ja vägivalda (TsÜS § 96) ning raskete asjaolude ärakasutamise (TsÜS § 97) tõttu. VÕS § 143 lõike 2 kohaselt on tarbijakäendusleping tühine, kui ei ole kokku lepitud käendaja vastutuse rahalises maksimumsummas.¹⁹⁹

Nii käenduslepingut sõlmides kui ka hiljem sellest tulenevalt käendaja vastu nõude esitamisel, peab võlausaldaja heas usus tomides hoiduma oma õiguste teostamisel käendajale põhjendamatu kahju tekitamisest ning seaduses sätestatud võlausaldaja teatamiskohustust tuleks hea usu põhimõtte alusel täiendavalt kohaldada.²⁰⁰

TsÜS § 86 lõike 1 kohaselt on heade kommete või avaliku korruga vastuolus olev tehing tühine. Riigikohus on rõhutanud, et tehingu heade kommete vastasus tuleb kindlaks teha tehingule koguhinnangu andmise teel, võttes arvesse nii tehingu sisu, sõlmimise asjaolusid, poolte ettekujutisi, ajendeid ja eesmärgi. Kui tehing oli tegemise ajal kooskõlas heade kommatega, siis asjaolude hilisem muutumine ei tingi heade kommete vastasust.²⁰¹ Tühine tehing on kehtetu algusest peale (TsÜS § 84 lg 1 ja 90 lg 1).

Seadus ei sätesta heade kommete mõistet ega ka seda, millist tegevust tuleb pidada heade kommete vastaseks. Nagu märgitakse Saksa õiguskirjanduses, seostuvad head kumbed eelkõige moraali ja õiglusega – kui miski on ebamoraalne ja ebaõiglane ning pole kooskõlas ausalt ja õiglaselt mõtleivate inimeste sündsustundega, siis on see ka heade kommete vastane.²⁰² Ühe tagamisabinõu asendamine teisega või olemasolevale tagatisele lisatagatise seadmine iseenesest ei ole heade kommete vastane, kuid seda võib olla näiteks laenu käendamine algselt tagatiseks olnud tagatisega võrreldes suuremas ulatuses.²⁰³

Privaatautonomia põhimõtte kohaselt on igal isikul endal võimalik otsustada, missuguseid tehinguid sõlmida ja riske võtta. Samas on risk, et kui käendaja kohustub vastutama mahus, mis

¹⁹⁹ Freivald, D. Op.cit.lk 542

²⁰⁰ Mölder, K. Käendaja täitsmiskohustus ja tagasinõuded. Magistritöö. 2010, lk 40

²⁰¹ Varul, P. Tühine tehing. Juridica, 2011/1, lk 38

²⁰² Ibid, lk 36

²⁰³ Riigikohtu lahend 3-2-1-109-04

on tema majanduslike võimalustega võrreldes ebatproportsionaalne, võib põhivõlgniku risk põhjustada käendaja majandusliku laostumise.²⁰⁴ Autori hinnangul on see risk eriti suur olukorras, kus ühe omanikuga äriühing sõlmib käenduslepingu ettevõtte kohustuste tagamiseks.

Antud teema on leidnud ka piisavalt käsitlemist Riigikohtu lahendites.

Seni kuni seadusandja ei täida otseselt oma kaitsekohustust, vaid loob üldklausleid, mis võimaldavad isikute põhiõiguste rikkumist, on riiklike kaitsekohustuste täitmine kohtute ülesandeks. Seega kui lepingu sisu on ühele poolele ebatavaliselt koormav ja huvide tasakaalu seisukohast ilmselgelt sobimatu, ei tohiks kohtud leppida konstateerimisega, et leping on leping. Tsiviilkohus peaks selgitama, kas regulatsioon on ebavõrdse läbirääkimisoskuse tulemuseks ning võimaluse korral korrigeerivalt sekkuma tsiviilõiguse üldpõhimõtete kaudu.²⁰⁵

Väga sageli tuginevad lepingu heade kommete vastasusele laenulepingu järgsed käendajad. Teatud tegevusaladel, näiteks ehitusvaldkonnas, on pikka aega olnud tavaks, et äriühinguga laenulepingu sõlmimise eelduseks on täiendava tagatisena juhatuse liikme isiklik käendus.²⁰⁶

Riigikohus²⁰⁷ on toonitanud seadusest tulenevat krediidiandja kohustust viia läbi professionaalne krediitvõimekuse analüüs nii krediidiisaajale kui käendajale ning et just krediidiandjal on kohustus selgitada krediidiga seotud riske ning lepingu kehtivuse ajal hoida käendajat kursis krediidi teenindamisega krediidiisaaja poolt.

Vastutustundliku laenamise põhimõtte järgmiseks on krediidiandja enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist kohustatud omandama teabe, mis võimaldab hinnata tarbija krediitvõimelisust ja hindama tarbija krediitvõimelisust. Käenduslepingu sõlmimise eelselt informeerimiskohustuse täitmata jätmisel võib käendajal olla panga vastu kahjunõue. Näiteks Swedbank AS-i kodulehel on info tagatise andjale ja käendajale,²⁰⁸ mille alusel on käendajal võimalik tutvuda käenduslepingust tulenevate riskidega.

Magistritöö autor järeltab eeltoodust, et käenduslepingu sõlmimise eelselt informeerimiskohustuse täitmata jätmisel võib käendajal olla krediidiastutuse vastu kahjunõue.

²⁰⁴ Freivald, D, Op.cit. lk 543

²⁰⁵ Belling, D.W. Põhiõiguste tähendus eraõigusele. Juridica 2004 nr 1, lk 18

²⁰⁶ Vutt.M. Tehingu heade kommete vastasus TsÜS § 86 alusel.Kohtupraktika analüüs.Riigikohus. Tartu.2012, lk 25

²⁰⁷ RK lahend 3-2-1-136-12

²⁰⁸ https://www.swedbank.ee/private/credit/obligations/borrow_sensibly/recom?language=EST Sealt laajaotus „Kaaluge tagatise/käenduse andmist“

Kohtupraktika ei ole sisustanud milles täpsemalt kahjunõue väljendub. Magistritöö autori hinnangul võiks informeerimiskohustuse rikkumine sisuliselt tähendada, et käendaja võib oma vastustuse ulatust vähendada.

Siinkohal ei tohi tähelepanuta jätta asjaolu, et kahju tõendamine on käendaja kohustus. Käendaja peab tõendama, millised ja kui suures summas on laenu võtmisega kaasnenud negatiivsed majanduslikud tagajärjed. Kui kahjunõue on ära tõendatud, võib käendaja selle tasaarvestada panga nõudega ehk õigus maksta pangale kahjunõude võrra vähem.

2.7. Vahekokkuvõte

Sissejuhatuses püstitatud hüpoteesina leidis teises peatükis analüüsimist väide, et Eesti seadusandlus ei ole piisav selleks, et tagada väikeettevõtjatele tõhusad võimalused oma õiguste maksmapanekuks juhul, kui krediidiandja rikub vastutustundliku laenamise põhimõtte kohustust.

Eeltoodud väite ning sissejuhatuses püstitatud küsimuse osas, kas vastutustundliku laenamise põhimõtte on kohaldatav ka väikeettevõtja puhul, on autor asunud järgmistele seisukohtadele:

Vastutustundliku laenamise põhimõtte on Finantsinspektsiooni juhendi mõttes kohaldatav ka VKE-de puhul. Autori hinnangul on oluline osa eelkõige lepingueelse teabe edastamisel ja lepingueelse nõustamisel, sest laenuanalüüsi ja mõistliku laenukoormuse arvutamist teostavad krediidiasutused tulenevalt sisemiste krediteerimise põhimõtetest ning krediidiasutuse enda riskide maandamise vajadusest.

Kuna vastutustundliku laenamise põhimõtte näol on tegemist lepingueelsete läbirääkimiste olukorraga, tähendab § 403¹ kohustuste rikkumine samaaegselt ka VÕS § 14 lõike 2 rikkumist, sest § 14 lõikes 2 nimetatud teavitamiskohustus on otse tuletatav §-st 403¹. Väikeettevõtja võib seega sarnaselt tarbijale oma kohustusi rikkunud krediidiandja vastu kasutada kõiki mõistlikke õiguskaitsevahendeid, mis on toodud VÕS §-is 101. Et läbirääkimised on suunatud lepingu sõlmimisele, läbirääkimiste ajal aga poolte vahel lepingut veel ei ole, ei saa vastavate kohustuste rikkumise korral kohaldada selliseid võlasuhte rikkumisest tulenevaid õiguskaitsevahendeid, mis eeldavad lepingu olemasolu. Reaalselt saab kahjustatud pool VÕS §-s 14 nimetatud kohustuste rikkumise korral kasutada seega üksnes kahju hüvitamise nõuet (VÕS §-d 101 lg 1 p 3 ja 115). Seda kinnitab ka kohtupraktika. Probleemiks võib aga kujuneda kahju hüvitamise nõudmisel

põhjusliku seose tõendamine krediidiandja hindamis-ja nõustamiskohustuse täitmata jätmise ja tekkinud kahju vahel.

Vastutustundliku laenamise põhimõtte eesmärgiks võib lugeda vastutuse jagamist krediitivõtja ja krediidiandja vahelistes suhetes läbi poolte vastastikuste teavitamiskohustuste. Autori arvates on vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine olemuselt krediidisaja nõustamine ning seeläbi informatsiooni asümmeetria vähendamine. Seejuures ei oluline, kas krediidisajaks on füüsiline või juriidiline isik. Sanktsioonide rakendamine nagu tehingu tühisus, kahju hüvitamine jne ei ole selle printsiibi põhieesmärk.

Käesoleva magistritöö autori arvates peaks teatud juhtudel krediidiandja oskama ette näha äriiga seonduvaid riske, mida on võimalik maandada järgides vastutustundliku laenamise põhimõtet. Eelkõige nõustades ja andes adekvaatseid selgitusi VKE juhile, et viimasel oleks võimalik hinnata, kas sõlmitav leping vastab tema majanduslikule olukorrale ja ootustele ning kas krediidi võtmisega seonduvad riskid on õigustatud.

Eelnimetatud lepingueelne nõustamiskohustus on autori arvates eriti oluline ja põhjendatud olukorras, kus VKE omanik või juhatuse liige käendab VKE laenukohustust.

Kokkuvõte

Magistritöö hüpoteesina leidis analüüsimist väide, et väikeettevõtjaid tuleks käsitleda krediitilepingute sõlmimisel sarnaselt tarbijatega kui vähemteadliku ja kaitset vajava poolena ning Eesti seadusandlus ei ole piisav selleks, et tagada väikeettevõtjatele tõhusad võimalused oma õiguste maksmapanekuks juhul, kui krediidiandja rikub vastutustundliku laenamise põhimõtte kohustust.

Selleks et mõista VKE-dele vastutustundlikku laenamise põhimõtete rakendamist, on vaja mõista vastutustundliku laenamise kontseptsiooni, VKE-de olemust ja sarnasust tarbijatega.

Antud magistritöös on autor jõudnud järgmistele seisukohtadele:

Euroopa Liidus on VKE-de osakaal ettevõtlusvaldkonnas väga suur (99,8%) ning nende mõju majanduse arengule on märgatav. Ka Eesti majandusele on iseloomulik VKE-de rohkus – kõigest Eestis tegutsevatest ettevõtjatest 99,9% on VKE-d. Euroopa Liidus määratletakse VKE-deks ettevõtteid (sh füüsilisest isikust ettevõtjad), kus töötab vähem kui 250 inimest ja mille aastakäive ei ületa 50 miljonit eurot ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 43 miljonit eurot. VKE-d liigitatakse

- i) mikroettevõteteks, mis annavad tööd vähem kui 10 inimesele ja mille aastakäive ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 2 miljonit eurot;
- ii) väikeettevõteteks, kus töötab vähemalt 10, kuid alla 50 inimese ja mille aastakäive ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 10 miljonit eurot;
- iii) keskmise suurusega ettevõteteks, kus töötab 50 kuni 250 inimest ja mille aastakäive ei ületa 50 miljonit eurot ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 43 miljonit eurot.

Eeltoodud liigitus on kasutusel ka Eestis, sest Eesti õiguses ei ole VKE-sid defineeritud. Samas võib Eesti kontekstist lähtuvalt olla vajalik muuta eeltoodud VKE-de liigitamise kriteeriumeid ja definitsioone õiguskindluse huvides. Arvestades siinsest majanduskeskkonda, mikroettevõtete suurt osakaalu majanduses ning seda, millises kontekstis vastavat definitsiooni vaja kasutada on, võib juhtuda, et eeltoodud Euroopa Komisjoni definitsioon jääb liiga üldsõnaliseks. Käesolevas magistritöös toodud näited hõlmavad eelkõige mikroettevõtteid, eriti pere-, käsitöö- ja põllutööettevõtteid, kui ettevõtteid, kes tegutsevad väljaspool oma igapäevast majandustegevust.

Euroopa Liidu poliitika on suunatud väikeettevõtjate-sõbralikuma majanduskeskkonna loomisele ja ettevõtjaks hakkamise soodustamisele. Selleks on välja töötatud Euroopa Liidu poliitiline raamistik Euroopa väikeettevõtlusalgatus „Small Business Act“, mis hõlmab endas 10 poliitilist meetet VKE-de vajaduste väljaselgitamiseks ja kaitsmiseks.

Ühiskonnas, kus ettevõtlusega tegelemist soodustatakse ning ettevõtluse alustamine on väga lihtne ja kättesaadav kõikidele isikutele, olenemata nende teadmistest, haridustasemest ja oskusest, võib tekkida risk, et ettevõtjate finantsteadlikkus sh teadlikkus krediitdilepingutega kaasnevatest riskidest on madal. Sellest tulenevalt ei osata arvestada ettevõtlusega seotud riskidega ning samuti krediidi võtmisega seotud riskidega. Kliendi jaoks eksisteerivad krediidi võtmisel üheaegselt i) teabe kättesaadavuse probleem, sh informatsiooni asümmeetria ja ii) teabe arusaadavuse ja teabe kasutamise võimekuse probleem.

Tulenevalt informatsiooni asümmeetriast finantsteenuste valdkonnas ja finantsteenuse keerulisest olemusest, peab laenusuhete loomisel krediidiasutus käituma vastutustundlikult ja aitab kaasa tingimuste loomisele, et klient saaks hinnata võetava laenu- või krediidisuhete sobivust isikliku laenuhuviga, finantsolukorraga ja hinnata laenamisega kaasnevaid riske. Arvestades, et riskidel on alati kõrvalmõjud – sotsiaalsed, majanduslikud ja poliitilised- peaks ettevõtja oskama neid riske hinnata, et vältida olukorda, kus ettevõtte eluiga on võrdne laenukohustuse pikkusega.

Üldjuhul ei laiene tarbijatele ettenähtud õiguslik kaitse isikutele, kes sõlmivad lepinguid oma majandus- või kutsetegevuses, sest puudub vajadus sekkuda lepingulistesse suhetesse seal, kus pooled on võimelised oma huve ise kaitsma. Erandiks on tüüptingimused, mille puhul on arvesse võetud kauplemisjõu erinevust ning võrdselt kaitstakse ebaausate lepingutingimuste pealesurumise vastu nii majandus- või kutsetegevuses lepinguid sõlmivaid isikuid kui ka tarbijaid. Seega on autori hinnangul VKE-d võrreldes tarbijatega isegi kaitsetumas positsioonis. Kuna VÕS §-ist 403² tulenev vastutustundliku laenamise põhimõte ja sellega seonudvad krediidiandja kohustused äriühingutele ei kohaldu ning tsiviilõiguslikke norme pole täpsustatud, on autori hinnangul kaheldav, kas KAS § 89 lõikest 3¹ piisab VKE-de kaitseks suhetes krediidiasutusega.

Armand Mark on oma artiklis leidnud, et õigusega on tarvis reguleerida vaid neid suhteid, mis vajavad õiguslikku regulatsiooni ja selle vajaduse olemasolu on seadusandja valiku küsimus. Ühiskond areneb väga kiiresti, tuues kaasa vajaduse uute regulatsioonide ja seaduse muudatuse

järele. Arvestades, et majanduse olukord muutub kiiremini kui poliitika, ei tohi sellega aga jääda hiljaks ega reguleerida üle.

Käesoleva töö koostaja nõustub I.Parresti seisukohaga, et EL-i õigusest tulenevad nõuded hakkavad üha enam mõjutama Euroopa riikide üldise lepinguõiguse arengut. Sealhulgas leiab tulevikus kindlamat kinnitust ka lepingueelne teatamiskohustus, kui hea usu põhimõtte olulisim väljendus lepingu ettevalmistamise faasis. Euroopa riikide praktika ühtlustamise viisid ja vahendid on jällegi õiguspoliitiliste otsustuste esemeks. Igal juhul saab ühtse õiguspraktika kujunemine olema aeganõudev protsess, milles mängib olulist osa ka võrdlev õigusteadus.

Euroopa lepinguõigus on üha enam liikumas nõrgema poole kaitsmisele tasakaalust väljas olevate B2B lepingute osas. Euroopa Liidu tulevikku silmas pidades on peetud vajalikuks muuta lepingute sõlmimine muudes EL-i riikides asuvate partneritega ettevõtjate ja tarbijate jaoks lihtsamaks ja odavamaks, parandades ärikeskkonda eelkõige VKE-de jaoks.

Erinevad teadustööde kirjutajad suhtuvad VKE-de ja tarbijate võimalikku sarnasusse erinevalt. Nii Kadri Siibak oma doktoritöös kui ka Kati Liibak ja Robert Sarv oma magistrیتöödes on jõudnud tõdemuseni, et väikeettevõtja ei pruugi olla suhetes krediidiasutusega tarbijaga võrreldes sugugi paremas positsioonis. Põhjused, miks VKE-sid võib käsitleda nõrgema ja kaitset vajava osapoolena võivad seisneda selles, et sarnaselt tarbijatele puuduvad ka väikeettevõtjatel eriteadmised, piisav informatsioon, vajalikud kogemused, oskused ja võimalused (sh finantsilised) pidamaks läbirääkimisi endast suuremate ettevõtetega tegemaks enda huvidest ja võimalustest lähtuvalt parimaid valikuid. Samuti võib VKE-de ja tarbijate makromajanduslik sarnasus on seotud tagajärgedega, mida laenu- või liisinglepingute sõlmimine kaasa võib tuua. Kui tarbija võetud kohustused mõjutavad eelkõige väiksemat indiviidide hulka, siis VKE-de võetud finantskohustused võivad mõjutada kordades suuremat inimeste hulka. Näiteks pereettevõtte pankrot ei too kaasa mitte ainult ettevõtte omaniku ja tema pere sissetuleku kaotuse, vaid ka ettevõtte töötajate ja nende perekondade oma. Teadmatuse ja kogenematuslega kaasneda võivad tagajärjed krediidilepingute sõlmimisel võivad olla rängad nii üksikisikutele kui ka majandusele tervikuna.

Eeltoodud seisukoht ei ühti Hesselinki omaga, kes on leidnud, et need, kes jäävad tarbija mõistest välja, ei saa kuidagi taotleda tarbijakaitse normide rakendamist enda suhtes. Nimelt tähendab kategoorilise iseloomuga tarbijakaitse ka seda, et neil, kes ei kuulu tarbija määratluse (näiteks VKE-d, mittetulundusühingud) alla, ei ole õigust tarbijakaitsele, vaatamata nende

sarnasusele. Käesoleva magistritöö autori hinnangul on eeltoodust tuleneva põhjal Hesselink mõõnnud, et teatud juhtudel on VKE-d ja mittetulundusühingud sarnased tarbijatega, mistõttu neid võiks käsitleda nõrgema ja kaitset vajava poolena lepingulistest suhetes. Autori eesmärk ei olegi rakendada kõiki tarbijakaitse sätteid ka VKE-de ja B2B lepingute puhul, vaid tõestada, et teatud juhtudel vajavad need seadusandja poolset kaitset samuti nagu tarbijad.

Autor on leidnud käesolevas töös kinnitust, et väikeettevõtjaid tuleks käsitleda krediidilepingute sõlmimisel sarnaselt tarbijatega kui vähemteadliku ja kaitset vajava poolena eelkõige oma i) kogenumatuse, mis tuleneb informatsiooni assümmeetriast, kuid samuti ka krediidilepingute spetsiifikast, mis eeldab finantskirjaoskust, ii) nõrgema kauplemisjõu ja iii) kaitstava eesmärgi poolest. Probleem on aga selles, et raske on määratleda, millised VKE-d vajavad kaitset ja millised mitte, arvestades VKE-de suurt hulka, nende erinevaid teadmisi ja erinevaid lepingulisi suhteid.

Sissejuhatuses püstitatud hüpoteesina leidis teises peatükis analüüsimist väide, et Eesti seadusandlus ei ole piisav selleks, et tagada väikeettevõtjatele tõhusad võimalused oma õiguste maksmapanekuks juhul, kui krediidandi ja rikub vastutustundliku laenamise põhimõtte kohustust.

Eeltoodud väite ning sissejuhatuses püstitatud küsimuse osas, kas vastutustundliku laenamise põhimõtte on kohaldatav ka väikeettevõtja puhul, on autor asunud järgmistele seisukohtadele:

Vastutustundliku laenamise põhimõtte on Finantsinspektsiooni juhendi mõttes kohaldatav ka VKE-de puhul. Autori hinnangul on oluline osa eelkõige lepingueelse teabe edastamisel ja lepingueelse nõustamisel, sest laenuanalüüsi ja mõistliku laenukoormuse arvutamist teostavad krediidiasutused tulenevalt sisemiste krediteerimise põhimõtetest ning krediidiasutuse enda riskide maandamise vajadusest.

Kuna vastutustundliku laenamise põhimõtte näol on tegemist lepingueelsete läbirääkimiste olukorraga, tähendab § 403¹ kohustuste rikkumine samaaegselt ka VÕS § 14 lõike 2 rikkumist, sest § 14 lõikes 2 nimetatud teavitamiskohustus on otse tuletatav §-st 403¹. Väikeettevõtja võib seega sarnaselt tarbijale oma kohustusi rikkunud krediidandi vastu kasutada kõiki mõistlikke õiguskaitsevahendeid, mis on toodud VÕS §-is 101. Et läbirääkimised on suunatud lepingu sõlmimisele, läbirääkimiste ajal aga poolte vahel lepingut veel ei ole, ei saa vastavate kohustuste rikkumise korral kohaldada selliseid võlasuhte rikkumisest tulenevaid õiguskaitsevahendeid, mis eeldavad lepingu olemasolu. Reaalselt saab kahjustatud pool VÕS §-s 14 nimetatud kohustuste

rikkumise korral kasutada seega üksnes kahju hüvitamise nõuet (VÕS §-d 101 lg 1 p 3 ja 115). Seda kinnitab ka kohtupraktika.

Laenusaaaja kahjunõue võib Riigikohtu arvates koosneda järgmistest elementidest: viivis, leppetrahvid, vara vähenemine. Autori arvates ei ole välistatud, et lähtudes üldpõhimõttest – laenusaaaja tuleb asetada olukorda, kus ta oleks olnud, kui lepingut poleks sõlmitud – võib kahjunõue hõlmata ka intressi (või isegi lepingu- ja notaritasusid ning muid krediidilepingu sõlmimisega kaasnenud kulusid).

Probleemiks võib aga kujuneda kahju hüvitamise nõudmisel põhjusliku seose tõendamine krediidiandja hindamis-ja nõustamiskohustuse täitmata jätmise ja tekkinud kahju vahel, sest raske on hinnata põhjuslikku seost maksejõuetuse ja vastutustundliku laenamise vahel. Äri on alati seotud teatud riskidega. Oluline on hinnata, kas kahju üldse tekkis ja kui tekkis, kes selle eest vastutavad, arvestades, et pooltel peab lepingu sõlmimise hetkel olema võimalik hinnata endale lepingu sõlmimisega võetavaid riske ning võimalikku vastutust.

Käesoleva magistritöö autori arvates peaks teatud juhtudel krediidiandja oskama ette näha äriiga seonduvaid riske, mida on võimalik maandada järgides vastutustundliku laenamise põhimõtet. Eelkõige nõustades ja andes adekvaatseid selgitusi VKE juhile, et viimasel oleks võimalik hinnata, kas sõlmitav leping vastab tema majanduslikule olukorrale ja ootustele ning kas krediidi võtmisega seonduvad riskid on õigustatud.

Eelnimetatud lepingueelne nõustamiskohustus on autori arvates eriti oluline ja põhjendatud olukorras, kus VKE omanik või juhatuse liige käendab VKE laenukohustust.

Ka Riigikohus on rõhutanud panga kui professionaalse krediidiandja üldist kohustust sõltuvalt krediidi ulatusest ja tingimustest ning taotleja isikust VÕS § 14 lõikest 1 tulenevalt viia läbi taotleja krediidivõimekuse analüüs. Krediidiandjal on kohustus hinnata korrektselt ja erapooletult krediidi taotleja krediidivõimekust. Samuti rõhutab Riigikohus eeltoodud lahendis panga poolt laenusaaaja lepingueelse teavitamise kohustuse täitmise olulisust. Pank peab laenusaaajat ning käendajat informeerima olulistest ja kahtlusäratavatest asjaoludest krediidivõimekuse osas ja krediidiga seotud riskidest.

Autori hinnangul on magistritöö sissejuhatuses püstitatud hüpotees leidnud osaliselt kinnitust. Töö koostaja leiab, et väikeettevõtjaid tuleks käsitleda krediidilepingute sõlmimisel sarnaselt tarbijatega kui vähemteadliku ja kaitset vajava poolena. Väidet, et Eesti seadusandlus ei ole

piisav selleks, et tagada väikeettevõtjatele tõhusad võimalused oma õiguste maksmapanekuks juhul, kui krediidiandja rikub vastutustundliku laenamise põhimõtte kohustust, töö autor ei kinnita. Tulenevalt sellest, et vastutustundliku laenamise põhimõtte näol on tegemist lepingueelsete läbirääkimiste olukorraga, tähendab § 403¹ kohustuste rikkumine samaaegselt ka VÕS § 14 lõike 2 rikkumist, sest § 14 lõikes 2 nimetatud teavitamiskohustus on otse tuletatav §-st 403¹. Seega ei saa üheselt väita, et Eesti seadusandlus ei ole piisav selleks, et tagada väikeettevõtjatele tõhusad võimalused oma õiguste maksmapanekuks juhul, kui krediidiandja rikub vastutustundliku laenamise põhimõtte kohustust

Vastutustundliku laenamise põhimõtte eesmärgiks võib lugeda vastutuse jagamist krediitivõtja ja krediidiandja vahelistes suhetes läbi poolte vastastikuste teavitamiskohustuste. Autori arvates on vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine olemuselt krediidisaja nõustamine ning seeläbi informatsiooni asümmeetria vähendamine. Seejuures ei oluline, kas krediidisajaks on füüsiline või juriidiline isik. Sanktsioonide rakendamine nagu tehingu tühisus, kahju hüvitamine jne ei ole selle printsiibi põhieesmärk.

Kokkuvõtvalt leiab autor, et vastutustundliku laenamise põhimõtet peaks kohaldama ka väikeettevõtjate puhul, eelkõige lepingueelse teabe edastamisel ja lepingueelsel nõustamisel. Sellest tulenevalt teeb töö koostaja ettepaneku kohustada krediidiasutusi esitama väikeettevõtjatele lepingueelne teave standardinfo teabelehel eesmärgiga tagada teabe selge esitusviis ja teabe võrreldavus.

Autor on lisanud tööle vastava teabelehe vormi.

Application of the principle of responsible lending in the credit agreements concluded with small enterprises - Summary

The topic of the present Master's thesis is "Application of the principle of responsible lending in the credit agreements concluded with small enterprises"

The European small enterprise initiative Small Business Act has created a political framework, which shows the wish of the European legislator to put small scale enterprises, similarly to consumers, into a somewhat more special position in certain situations or in case of contracts of certain type to ensure justice in contractual relationships. The cumulative body of the European Union Law, *acquis communautaire*, has also referred to the circumstance that small enterprises (hereinafter referred to as SMEs) should benefit from corresponding protection as is prescribed for consumers.

Small and medium-sized enterprises often lack the special knowledge, experiences, information and negotiation position and thus are very similar to the consumers. SMEs may be the much weaker party even in agreements concluded for business purposes. This raises a question whether similar parties should be treated equally in similar situations or differently as is currently done in the European Union legislation.

The hypothesis of the Master's thesis is analysing the statement that, upon concluding credit agreements, SMEs should be treated equally to consumers as being the less-informed party who needs protection, wherefore the Estonian legislation is not adequate enough to ensure efficient possibilities for SMEs to enforce their rights when a creditor violates the obligation of the principle of responsible lending.

In order to negate or confirm the given hypothesis the author analyses the nature and role of small enterprises in the directions of the European Union legislation. The author also compares the statements in legal literature about the similarity of the consumers and small enterprises and attempts to analyse why the legislator has not deemed it necessary to protect the small enterprises as the weaker party from the viewpoint of concluding credit agreements.

The author has reached the following opinions in the present Master's thesis:

SMEs are enterprises (including self-employed persons) that employ less than 250 people and the annual turnover of which does not exceed 50 million euros and/or the total volume of the annual balance sheet of which does not exceed 43 million euros. SMEs are classified as:

- i) Micro-enterprise employing less than 10 people and the annual turnover and/or the total volume of the annual balance sheet of which does not exceed 2 million euros;
- ii) Small enterprises employing at least 10, but less than 50 people and the annual turnover and/or the total volume of the annual balance sheet of which does not exceed 10 million euros;
- iii) Medium-sized enterprises employing 50 to 250 people and the annual turnover of which does not exceed 50 million euros and/or the total volume of the annual balance sheet of which does not exceed 43 million euros.²⁰⁹

The Estonian law does not define SMEs. However, it may be necessary to amend in the Estonian context the above-given criteria and definitions of classifying SMEs in the interest of legal certainty. Taking into account the local economic environment, the large percentage of micro-enterprises in the economy and in what context a respective definition is used, it may occur that the above-given definition by the European Commission remains far too general. The examples given in the present Master's thesis include primarily micro-enterprises, particularly family businesses, handicraft and agricultural businesses, i.e. enterprises operating outside of their everyday economic activities.

In a society, where entrepreneurship is promoted and establishing a company is very simple and available to everyone regardless of their knowledge, level of education and skills, there may be a risk that the financial awareness of the entrepreneurs, including their awareness of the risks accompanying credit agreements, is rather low. Consequently, people are unable to take into account the risks involved in entrepreneurship and the risks related to borrowing. Due to the skewness of information in the field of financial services and the difficult nature of financial service, the credit institution should behave responsibly in forming a credit relationship and promote creating conditions where the client could assess the suitability of the applied loan or credit relationship to their personal interest of lending and financial situation and also assess the risks relating to borrowing. While bearing in mind that risks invariably have collateral effects –

²⁰⁹ European Commission. The New SME definition. User guide and model declaration. Enterprise and Industry Publications., pp. 5

social, economical and political – the entrepreneur should know how to assess these risks to avoid a situation where the lifetime of the enterprise is equal to the duration of the loan commitment.

It was confirmed in the Master's thesis that SMEs and consumers are similar primarily by their i) inexperience arising from the skewness of information, but also from the specific nature of credit agreements that require financial literacy, ii) weaker power of bargaining and iii) the object to be protected.

The principle of responsible lending is the expression of social responsibility of the credit institutions on the loan market. With regard to the credit institution it denotes pre-contractual submitting of information and warnings pursuant to the procedure prescribed by laws and calculating the amount of reasonable loan obligations in order to support creating conditions where the client could assess the suitability of the applied loan or credit relationship to their personal interest of lending and financial situation and assess the risks accompanying the borrowing.

The purpose of the principle of responsible lending could be depicted as the division of responsibility in the relationship between the borrower and the creditor by the mutual obligation of notifying of the parties. The author believes that following the principle of responsible lending is in principle consulting the borrower and thus reducing skewness of the information. At that, it is irrelevant whether the borrower is a physical or legal person. Implementation of sanctions, such as nullification of the transaction, compensation of damages, etc, is not the main purpose of the principle.

After studying the raising the hypothesis, the author of the present Master's thesis concluded that due to the nature of credit agreements, SMEs, particularly micro-enterprises, are the weaker party requiring protection, wherefore the principle of responsible lending in the meaning of the guidelines of the Financial Supervision Authority is applicable also with regard to the SMEs. At this point the author refers to the pre-contractual submitting of information and pre-contractual consulting, because the credit institutions calculate the loan analysis and the reasonable amount of loan obligations pursuant to internal crediting principles and on the basis of lowering the risks of the credit institution in any case.

The author has included the information form on the Master's thesis.

Kasutatud materjalid

Kasutatud kirjandus

1. Alpa, G., Herre, J., Hondius, E. The Notions of Consumer and Professional and Some Related Questions. Study Group on a European Civil Code. Kättesaadav: http://www.sgecc.net/pages/en/texts/index.draft_articles.htm (01.05.2014);
2. Beck, U, Riskiühiskond. Teel uue modernsuse poole. Tartu Ülikooli kirjastus 2005
3. Belling, D.W. Põhiõiguste tähendus eraõigusele. Juridica 2004 nr 1;
4. Betti, G., Dourmashkin, N., Rossi, M.C., Verma, V., Yin, Y. The Problem of Consumer Indebtedness: Statistical Aspects, ORC Macro International Social Research. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fina_serv/cons_directive/fina_serv06_en.pdf; (01.05.2014);
5. Garcia Porras, Catherine., Van Boom, Willem H. „Information Disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and Limitations“ Rotterdam Institute of Private Law Working Paper. Kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1538111 (01.05.2014);
6. Dedocq, G. Cyber Consumer Protection and Unfair Competition Electronic Journal of Comparative Law. Vo.11.3 (Dec, 2007). p 1. Kättesaadav: <http://www.ejcl.org/113/article113-18.pdf> (10.05.2014);
7. De Muynck, Michiel. Credit Cards, Overdraft Facilities and European Consumer Protection – A Blank Cheque for Unfairness? European Review of Private Law (December 2010), 18 (6);
8. Ebers, M. Information and advising requirements in the financial services sector: principles and Peculiarities in EC Law – Electronic Journal of Comparative Law vol 8.2. June 2004. Kättesaadav: <http://www.ejcl.org/82/abs82-2.html> (12.04.2014);
9. Edwards, C. Freedom of contract and fundamental fairness fo individual parties: the tug of war continues. UMKC Law Review. Vol 77:3, 2008-2009, (647-696);
10. Eesti Pank. Finantsstabiilsuse ülevaade. 1/2014. Kättesaadav: <http://www.eestipank.ee/publikatsioon/finantsstabiilsuse-ulevaade/2014/fsy1-2014> (02.05.2014);

11. Eesti statistika aastaraamat. 2013. Statistikaamet. Tallinn 2013. Kättesaadav: <http://www.stat.ee/65373> (02.05.2014);
12. Ernits, M. Põhiõigused, demokraatia, õigusriik. Tartu Ülikooli kirjastus 2011;
13. Freivald, D. „Pereliikme võetud käenduskoostuse heade kommete vastasus“ *Juridica* 2006/8;
14. Hartkamp, A.S., Hondius, E.H., Joustra, C.A., Hesselink, M.W., du Perron C.E. & Veldman, M. (eds.) *Towards a European Civil Code*, 3rd edition, M.W. Hesselink. The Concept of Good Faith, The Hague, Boston & London: Kluwer Law International, 2004, (471-498). Arvutivõrgus kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1098856 (01.05.2014);
15. Hassan, R. *The Information Society*. Polity Press, London 2008;
16. Hea pangandustava. Pangaliidu juhatuse poolt vastu võetud 1996. aastal ja ajakohastatud 2011. aastal. Kättesaadav: <http://pangaliit.ee/et/oigusaktid/hea-pangandustava> (14.04.2014);
17. Hesselink, M.W. *European Contract Law: a Matter of Consumer Protection, Citizenship, or Justice?* Centre for the Study of European Contract Law. Working Paper Series No. 2006/04, (1-43). Kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=946727 (01.05.2014);
18. Hesselink, M.W. *Non-Mandatory Rules in European Contract Law*. *European Review of Contract Law*. Vol I, 2005, (44-86);
19. Hesselink, M.W. *SMEs in European Contract Law*. Background note for the European Parliament on the position of small and medium-sized enterprises (SMEs) in a future. Common Frame of Reference (CFR) and in the review of the consumer law acquis. Centre for the Study of European Contract Law No 2007/03, 2007, (1-28) Kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1030301 (01.05.2014);
20. Hesselink, M. W. *Towards a Sharp Distinction between b2b and b2c? On Consumer, Commercial and General Contract Law after the Consumer Rights Directive*. *European Review of Private Law* 1-2010 (57-102);
21. Kaarna, R., Masso, M., Rel, M. „Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused“ *Praxis*, 2012, lk 4 Kättesaadav: http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/VKE_arengusuundumused_lopparuanne_Praxis_2012.pdf (18.04.2014);

22. King, B, Bank 2.0. How Customer Behaviour and Tehcnology will Change the Future of Financial Services. Marshall Cavandish Business, Singapur, 2010;
23. Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Tallinn. 2011;
24. Koll, K. Tarbija õigused vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise korral. Magistritöö, Tallinn 2011;
25. Koll, K. “Vastutustundliku laenamise põhimõte” Kättesaadav: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55659/Kristiina+Koll.+Vastutustundliku+laenamise+p%F5him%F5te.pdf> (17.04.2014);
26. Kärnsna, O. „Juhatuse liikme vastutus ja õigused“. 2007;
27. Liibak, K. “Euroop Liidu elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute direktiivi kohaldamine väikeettevõtetele sõlmitavatele krediidilepingutele”. Magistritöö. Tartu Ülikool. 2012;
28. Liikane, K., Zirnask, V. Raha, pangad ja finantsturud. II osa. Tallinn 1996;
29. Mark, A. „Õigus sotsiaalse ja poliitilise fenomenina“ Artiklite kogumikus Õiguse sotsiaalsest olemusest ja toimest ühiskonnas. Koostanud Silvia Kaugia. Tartu: Avatar Holding OÜ 2009;
30. Mark, M., Raa, R., Siibak, K., Tupits, A. „Eesti pangandusõiguse alused“ Tallinn 2003;
31. Micklitz, H.W. Do Consumers and Businesses Need a New Architecture of Consumer Law? A Thought-Provoking Impulse. EUI Working Paper LAW 2012/23 Kättesaadav: http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/23275/LAW_2012_23_Rev.pdf?sequence=3 (13.04.2014);
32. Miklitz, H.W., Stuyck, J.,Terry, E., Droshout, D. Cases, Materials and Text on Consumer law. Hart Publishing 2010;
33. Mölder, K. Käendaja täitsmiskohustus ja tagasinõuded. Magistritöö. Tartu Ülikool. 2010;
34. Narits, R. „Riigikohtu lahendid Eesti õiguskorras: tähendus ja kriitika. Kohtu võim ja kohtuotsus“ Tartu, 2005;
35. Narits, R. „Õiguse entsüklopeedia“. Tallinn, 2004;
36. OECD uuring „Finantsalane kirjaoskus Eesti elanike seas“ Kättesaadav <http://www.fin.ee/finantskirjaoskus> (12.04.2014);
37. Parrest, I. Lepingueelne teatamiskohustus. Lepingueelse teatamiskohustuse funktsioonid, piiritlemise probleemid ja rikkumise tagajärjed. Magistritöö. Tartu Ülikool 2005;
38. Piiraja, M. „Praktilised lepingud ettevõtluses“ 2008;

39. Raska, E. „Sotsiaalse regulatsiooni õigusvorm.“ Artiklite kogumikus Õiguse sotsiaalsest olemusest ja toimest ühiskonnas. Koostanud Silvia Kaugia. Tartu: Avatar Holding OÜ 2009;
40. Roppo, V. From Consumer Contracts to Asymmetric Contracts: a Trend in European Contract Law? *European Review of Contract Law*, 3/2009, (305-349);
41. Rutgers, J.W. The European Economic Constitution, Freedom of Contract and the DCFR. *European Review of Contract Law*, 2009, (1-12). Arvutivõrgus kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1333136 (19.04.2014);
42. Sarv, R. „Tarbijaõiguse laiendamine mikro-, väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatele jaefinantsteenuste osutamise lepingutes“. Magistritöö. Tartu Ülikool. 2010;
43. Schlueter, T. *Banks as Financial Advisors: A Comparative Study of English and German Law*. Kluwer International 2004;
44. Schwarcz, S.L, *Leverhulme Lecture: Regulating Complexity in Financial Markets*. Brussel 2009, pp 13-14 Kättesaadav: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14527_en.pdf (11.04.2014);
45. Siibak, K „Pangandussüsteemi usaldusväarsuse tagamine ja teabekohustuste määratlemine finantsteenuste lepingutes“ Doktoritöö. Tartu Ülikooli kirjastus. 2011;
46. Siibak, K. Vastutustundliku laenamise põhimõte, *Juridica*, X ,2009, (704-711);
47. Stiglitz, J.E. „Ameerika, vabaturg ja maailmamajanduse langus. Vaba langemine. 2010. Tõlge eesti keelde Raul Kilgas ja Tänapäev, 2011;
48. Trisberg, K-E., *Majandussituatsiooni muutus: kas piisav põhjus kestvuslepingu muutmiseks või ülesütlemiseks?* *Juridica* VI/2010;
49. Uuring „Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus“. Majandus- ja sotsiaalinstituut. Eesti Maaülikool, Tartu 2012. Kättesaadav: http://www.stat.ee/public/teadustood/2012/Maapiirkonna_ettevotjate_olukord_arengutrendid_ning_toetusvajadus.pdf (01.05.2014);
50. Varul, P. Tühine tehing. *Juridica* 2011/1;
51. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. *Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne*. Juura, Tallinn, 2006;
52. Varul, P., Kull, I., Kõve, I., Käerdi, M. *Võlaõigusseadus II, Kommenteeritud väljaanne*. Juura, Tallinn, 2007;
53. Vutt. M. Tehingu heade kommete vastasus TsÜS § 86 alusel. Kohtupraktika

http://www.riigikohus.ee/vfs/1352/TehinguHeadeKommeteVastanus_MargitVutt.pdf

(04.05.2014).

Kasutatud normatiivaktid ja normatiivaktide seletuskirjad, mõjuhinnangute analüüsid, raportid jm dokumendid

Eesti normatiivaktid ja seletuskirjad

54. Finantsinspektsiooni soovituslik juhend „Vastutustundliku laenamise nõuded“, kehtestatud Finantsinspektsiooni juhatuse otsusega 01.12.2010 nr 1.1-7/62. Kättesaadav: http://www.fi.ee/public/Soovituslik_juhend_Vastutustundlik_laenamine.pdf (seisuga 03.04.2014);
55. Krediidiasutuste seadus, vastu võetud 09.02.1999, [RT I 1999, 23, 349](#); [RT I, 23.12.2013, 1](#);
56. Seletuskiri krediidiasutuste seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde., lk 28. Kättesaadav: www.koda.ee/public/KrAS_SK.docx (01.05.2104);
57. Tsiviilseadustiku üldosa seadus, vastu võetud 27.03.2002, [RT I 2002, 35, 216](#); [RT I, 13.03.2014, 3](#);
58. Võlaõigusseadus, vastu võetud 26.09.2001, [RT I 2001, 81, 487](#); [RT I, 29.11.2013, 1](#);
59. Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1033413&u=20101202122717> (16.04.2014);
60. Äriseadustik, vastu võetud 15.02.1995, [RT I 1995, 26, 355](#); [RT I, 21.03.2014, 3](#);
61. Väärtpaberituru seadus, vastu võetud 17.10.2001, [RT I 2001, 89, 532](#); [RT I, 23.12.2013, 1](#).

Euroopa Liidu normatiivaktid ja normatiivaktide seletuskirjad, mõjuhindangute analüüsid, raportid jm dokumendid

62. Euroopa Komisjoni määrus (EÜ) nr 800/2008, 6. august 2008 Lisa 1. Kättesaadav: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:214:0003:0047:et:PDF> (19.04.2014);
63. Euroopa Komisjon. Roheline raamat. Äriühingu üldjuhtimine finantsasutustes ja tasustamispoliitika. Brüssel 2010. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0284:FIN:ET:PDF> (02.05.2014);
64. Euroopa Komisjoni teatis “Euroopa 2020.aastal” Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia, Brüssel, 3.3.2010 KOM(2010) 2020 lõplik. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_ET_ACT_part1_v1.pdf (03.05.2014);
65. Euroopa Komisjoni teatis. Kõigepealt mõtle väikestele. Euroopa väikeettevõtlusalgatus „Small Business Act“, KOM (2008) 394, Brüssel, 25.6.2008. Kättesaadav: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:et:PDF> (16.04.2014);
66. Euroopa Komisjoni teatis. Mõtle esmalt väikestele Euroopa väikeettevõtluse algatus („Small Business Act“), Mõjuhindangu kokkuvõte, SEK (2008) 2012, Brüssel;
67. Euroopa Liidu Lepingu ja Euroopa Liidu Toimimise Lepingu konsolideeritud versioonid. Euroopa Liidu Teataja C326/17. 26.12.2012. Kättesaadav: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026et.pdf (10.05.2014);
68. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv elamukinnisvaraga seotud krediitdilepingute kohta KOM (2011) 142 (lõplik) 2011/0062 (COD). Kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2012-0202+0+DOC+PDF+V0//ET> (11.04.2014);
69. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2014/17/EL, 4.veebruar 2014, elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediitdilepingute kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2013/36/EL ja määrust (EL) nr 1093/2010. Euroopa Liidu Teataja L 60/34. 28.02.2014;

70. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 575/2013 krediitiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2012 muutmise kohta. ELT L 176, 27.6.2013. Kättesaadav: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1399041988619&uri=CELEX:32013R0575R\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1399041988619&uri=CELEX:32013R0575R(02)) (02.05.2014);
71. Euroopa Ühenduste Komisjoni teatis. Euroopa majanduse elavdamine. Brüssel, 4-3-2009. KOM (2009), Kättesaadav: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=ET&f=ST%207084%202009%20INIT> (10.04.2014);
72. Valge Raamat ELi hüpoteeklaenuurgude integreerimise kohta, Brüssel 18.12.2007, KOM(2007) 807 lõplik. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0807:FIN:ET:PDF> (seisuga 20.04.2014);
73. European Commission Annual Report on European SMEs 2012/2013. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2013/annual-report-smes-2013_en.pdf (19.04.2104);
74. European Commission, Enterprise and Industry, SBA Teabeleht, EESTI, 2010/2011, Kättesaadav: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2010-2011/estonia_et.pdf (seisuga 16.04.2014);
75. European Commission. European SMEs under pressure. Annual Report on EU Small and Medium-sized Enterprises 2009. EIM Business & Policy Research;
76. European Commission. The New SME definition. User guide and model declaration. Enterprise and Industry Publications. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_en.pdf (01.05.2014);
77. Green Paper on the Review of the Consumer Acquis. COM (2006) 744 final, Brussel, 08.02.2007. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/green-paper_cons_acquis_en.pdf (20.04.2014);
78. Opinion of the European Banking Authority on Good Practices for Responsible Mortgage Lending. EBA-Op-2013-2. 13 June 2013;
79. Public Consulting on Responsible lending and Borrowing in the EU. European

- Commission Internal Market and Services DG. Financial Institutions. Retail issues, consumer policy and payment systems. Brussels, 15.06.2009., p 3. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2009/responsible_lending/consultation_en.pdf (20.03.2014);
80. Small Businesses: Better policy support for EU's job engine. European Commission - IP/10/723 11/06/2010 Kättesaadav: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-723_en.htm?locale=en (19.04.2014);
81. SMEs' Access to Finance. Survey 2011. Analytical report, 7. December 2011, Kättesaadav: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/finance/data/index_en.htm#h2-1 (seisuga 26.03.2012).

Kasutatud kohtupraktika

82. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.05.2002 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-73-02. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-73-02> (10.05.2014);
83. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20.oktoobri 2004.a. otsus tsiviilasjas 3-2-1-109-04. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-109-04> (10.05.2104);
84. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 09.03.2006 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-2-06. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-2-06> (10.05.2014);
85. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 07.11.2007 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-102-07. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-102-07> (10.05.2014);
86. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 05.novembri 2008.a. otsus tsiviilasjas 3-2-1-89-08. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-89-08> (10.05.2014);
87. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 08.detsembri 2009.a. otsus tsiviilasjas 3-2-1-126-09. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-126-09> (10.05.2014);
88. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.detsembri 2010.a. otsus tsiviilasjas 3-2-1-111-10. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-111-10> (10.05.2014);
89. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 01.veebruari 2012.a. otsus tsiviilasjas 3-2-1-148-11. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-148-11> (10.05.2014);
90. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 27.novembri 2012.a. otsus tsiviilasjas 3-2-1-136-12. Kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-136-12> (10.05.2014);

91. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19.02.2014.a. otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-169-13
Kättesaadav: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-169-13> (10.05.2014);
92. Tartu Maakohtu 20.veebruari 2012.a. otsus tsiviilasjas nr 2-10-51956. Kättesaadav:
https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?koh tuasjaNumber=2-10-51956/27 (10.05.2014);
93. Tartu Maakohtu 17.05.2012.a. otsus tsiviilasjas nr 2-12-19513, Kättesaadav:
https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?koh tuasjaNumber=2-12-19513/12 (10.05.2014);
94. Tartu Maakohtu 29.05.2013.a. otsus tsiviilasjas nr 2-12-32459, Kättesaadav:
https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?koh tuasjaNumber=2-12-32459/24 (10.05.2014).

Muud allikad

95. Arengukava „Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013” rakendusplaan 2009-2012.
Kättesaadav: https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/majandus-ja-kommunikatsiooniministeerium/eesti_ettev_tluspoliitika_rakendusplaan_2009_2012.pdf (19.04.2014);
96. Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon. VKE definitsioon. Kättesaadav:
<http://www.evea.ee/index.php/vaikeettevotlusest-2/vke-definitsioon> (19.04.2014);
97. Euroopa Parlamendi Infobüroo Eestis, ametlik koduleht. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.europarl.ee/view/et/Valjaanded/Elektroonilised/101_kusimust_ja_vastust/11_Mis_on_acquis.html;jsessionid=C21790BECB025BAF3841CE114286440E (20.04.2014);
98. Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabeleht. Kättesaadav:
https://www.riigiteataja.ee/aktiisa/1221/2201/0004/JUM47_lisa1.pdf# (17.04.2014);
99. Mõiste heaoluriik. Kättesaadav: <http://et.wikipedia.org/wiki/Heaoluriik> (10.05.2014);
100. Swedbank AS, ametlik koduleht (10.05.2014).
https://www.swedbank.ee/private/credit/obligations/borrow_sensibly/precontractualInfo
https://www.swedbank.ee/private/credit/obligations/borrow_sensibly
https://www.swedbank.ee/private/credit/obligations/borrow_sensibly/percentageRate

Lisa 1 – Standardinfo teabeleht väikeettevõtjale

EUROOPA KREDIIDI STANDARDINFO TEABELEHT

1. Krediidiandja ja vajaduse korral kredidivahendaja nimi ja kontaktandmed

Krediidiandja Aadress Telefon (*) E-post (*) Faks (*) Veebiaadress (*)	[Nimi] [Geograafiline aadress krediidisaja jaoks]
Vajaduse korral Kredidivahendaja Aadress Telefon (*) E-post (*) Faks (*) Veebiaadress (*)	[Nimi] [Geograafiline aadress krediidisaja jaoks]
(*) Lahtri täitmine on krediidiandjale vabatahtlik	

Lahtri „vajaduse korral” peab krediidiandja täitma juhul, kui teave on tarbijakrediidilepingu seisukohast asjakohane. Kui teave ei ole krediidi liigi seisukohast asjakohane, tuleb asjaomane teave või rida kustutada.

Nurksulgudes esitatud märkused on krediidiandjale selgituseks ning need peab asendama vastava teabega.

2. Krediiditoote kirjeldus

Krediidi liik	
Kasutusse võetav krediidisumma või krediidi ülempiir	
Krediidi kasutusse võtmise tingimused <i>Krediidi kättesaamise viis ja aeg.</i>	
Krediidilepingu kestus	
Tagasimaksed ja vajaduse korral erineva intressimääraga laenujääkide puhul see, milliste krediidilepingust tulenevate maksete katteks tagasimakset arvestatakse	Tasumisele kuulub: [Krediidisaja tehtavate tagasimaksete summa, arv ja sagedus] Intress ja/või tasud makstakse järgmiselt:

Vajaduse korral Kõigi krediisaaaja poolt krediidi tagasimaksmiseks ja krediidi kogukulu kandmiseks tehtavate maksete kogusumma	[Krediidisumma ja krediidi kogukulu summa]
Vajaduse korral Krediidilepingu puhul, mille esemeks on asja omandamise, teenuse osutamise või muu lepingueseme finantseerimine, ja hind kohe tasudes (netohind)	
Vajaduse korral Krediisaaajalt nõutavad tagatised <i>Nõutavate tagatiste kirjeldu ja nende seonduvad riskid.</i>	[Tagatiste liik]
Vajaduse korral <i>Tagasimaksete tagajärjel ei vähene vahetult krediisaaaja kohustused krediidiandja ees.</i>	

3. Krediidiga seotud kulud

Intressimäär aastas või vajaduse korral erinevad krediidilepingus kohaldatavad intressimäärad	[% — fikseeritud või — fikseerimata (koos esialgse intressi suhtes kohaldatava indeksi või alusintressimääraga) — perioodid]
Krediidi kulukuse määr <i>Krediidi kogukulu, mis on väljendatud aastase protsendimäärana krediidisummast või krediidi ülempiirist. Krediidi kulukuse määra abil saab võrrelda erinevaid pakkumisi.</i>	[% Tüüpnäide, milles märgitakse kõik kõnealuse määra arvutamiseks kasutatud andmed ja eeldused.]
Kas krediidi saamiseks või krediidi saamiseks pakutaval tingimustel on kohustuslik — sõlmida kindlustusleping või — muu kõrvalleping <i>Kui kõrvallepinguga seotud kulud ei ole krediidiandjale teada, ei sisaldu need krediidi kulukuse määras.</i>	jah/ei [kui jah, kindlustuse liik] jah/ei [kui jah, kõrvallepingu liik]
Kaasnevad kulud	
Vajaduse korral Tasud ühe või mitme konto pidamise eest, et kajastada maksetehinguid ja krediidi kasutusse võtmise kandeid	
Vajaduse korral Maksevahendi (nt krediitkaardi) kasutamise tasud	
Vajaduse korral Muud krediidilepingust tulenevad tasud	
Vajaduse korral Krediidilepingust tulenevate tasude muutmise tingimused	

Vajaduse korral Kohustus maksta notaritasud	
Maksetega hilinemisega kaasnevad kulud <i>Maksete tasumata jätmisel võivad olla tõsised tagajärjed (nt sundmüük, tagatiste realiseerimine) ning see võib raskendada krediidi saamist.</i>	Maksetega hilinemisega kaasnevad [.....kohaldatav viivisemäär ja selle muutmise kord ning vajaduse korral muud hüvitamisele kuuluvad kulud]

4. Muud olulised õiguslikud aspektid

Taganemisõigus	Jah/ei
Krediidi ennetähtaegne tagastamine <i>Teil on igal ajal õigus krediidi osaliseks või täielikuks ennetähtaegseks tagastamiseks.</i>	Vastavalt krediidilepingu tingimustele
Vajaduse korral Krediidi ennetähtaegsel tagastamisel on krediidiandjal õigus saada hüvitist	[Hüvitise suuruse kindlaksmääramine (arvutusmeetod) vastavalt krediidilepingu tingimustele]
Päringud andmekogudest <i>Krediidiandja peab Teile andma viivitamata ja tasuta teavet andmekogus tehtud päringu tulemustest, kui päringu tulemusena otsustatakse Teile krediiti mitte anda. Andmekogudest saadud teavet ei edastata, kui sellise teabe edastamine on keelatud õigusaktidega või on vastuolus avaliku korra või julgeoleku eesmärkidega.</i>	
Õigus saada krediidilepingu projekti koopia <i>Teil on õigus saada nõudmise korral tasuta krediidilepingu projekti koopia. Seda õigust ei ole, kui krediidiandja ei soovi taotluse saamise ajal lepingueelseid läbirääkimisi jätkata.</i>	
Vajaduse korral Tähtaeg, mille jooksul on krediidiandja lepingueelse teabega seotud	Käesolevad andmed kehtivad alates ... kuni ...

Vajaduse korral

5. Lisateave finantsteenuste kaugturstuse korral

a) krediidiandjaga seotud teave	
---------------------------------	--

Vajaduse korral Krediidisaaaja elukohaliikmesriigis asuva krediidiandja esindaja Aadress Telefon (*) E-post (*) Faks (*) Veebiaadress (*)	[Nimi] [Geograafiline aadress krediidisaaaja jaoks]
Vajaduse korral Registreerimine	[Selle äriregistri nimetus, millesse krediidiandja on kantud, ning tema registreerimisnumber või registritunnus]
Vajaduse korral Järelevalveasutus	
b) krediidilepinguga seotud teave	
Vajaduse korral Taganemisõigus	[Praktilised juhised taganemisõiguse teostamiseks, mis sisaldavad muu hulgas ajavahemikku, mille jooksul saab taganemisõigust kasutada; aadressi, millel taganemisavaldus tuleb saata, ning taganemisõiguse teostamata jätmise tagajärgi]
Vajaduse korral Liikmesriik, mille õiguse alusel krediidiandja enne krediidilepingu sõlmimist krediidisaaajaga suhteid loob	
Vajaduse korral Tingimus krediidilepingu suhtes kohaldatava õiguse ja/või kohtualluvuse kohta	[Asjakohane tingimus märgitakse siia]
Vajaduse korral Keelte kasutamise kord	Lepingueelne teave ja lepingutingimused edastatakse ... [keeles].
c) kahjuhüvitusnõuetega seotud teave	
Kohtuväline vaidluste lahendamise menetlus ja selle kasutamine	[Andmed krediidisaaaja võimaluste kohta pöörduda kohtuvälise kaebusi ja vaidlusi lahendava organi poole ning pöördumise tingimused]
(*) Lahtri täitmine on krediidiandjale vabatahtlik	